

پښتو اډرگاتيو ژبه ده

لومړۍ ځل او بنسټيزه

ليکونۍ: ډاکټر ماخان مېړۍ شينواری

Ketabton.com

د کتاب نوم: پښتو اېرگاتيو ژبه ده

ليکونکي: ډاکټر ماخان مېړي شينواري

خوړونکي: انجنير شمشاد زهير شينواري

د خوړولو ځای: Ketabton.com

د خوړولو کال: د مای میاشت ۲۰۲۵ ز. ک.

د

لوي څښتن

په سپېڅلي نامه

۵۵	پښتو يوه ځانگړې.....		د سرليکونو لړۍ
۵۹	پښتو او ژبلاړيزې نا اوبۍ.....	۱	د سريزي پر ځا باندې
	د پښتو ژبې وده	۱	له پيل څخه د مخه
	د پښتو پېژنلار کښې هغه...	۲	څه د مخه راوړنې
۶۱	بنسټيزې ستونځې.....	۴	خوږيوښه او ستاين نوونه
۶۱	په پښتو د اړيکټينگوونو سره.....	۴	ولې ليکو کړنوښه او ...
۶۳	ولې بايد د ما خبره سمه وي؟	۵	د ځنو ژبنيزو توکو پيژند
۶۵	کوم سم او کوم ناسم دی او.....		غونډلجوړښت
۶۸	وينادولونه	۱۵	پيل: پښتو يوه اېرگاتيو ژبه ده
۷۳	نيولوجيزم	۱۵	راځي چي پښتو په همدې لار....
۸۰	اکسومورون		له ايرگاتيو څخه ژبلاړيز
۹۱	ژوند	۱۷	څه پوهيږو؟
۹۷	ستاينليکونه	۲۰	په اړيکټينگوونو کښې د ...
		۲۰	پښتو يوه اېرگاتيو ژبه ده
		۲۵	پښتو ژبه دوه اړيکټينگوونې...
		۲۵	غوره يادونه: پښتو ژبه دوه ډوله...
		۲۶	د اړيکټينگوونو يا کازوس.....
		۲۹	اړيکټينگوونې د اينکليتيکي او ...
		۳۱	د ويونو نه ليکل يا حذف او...
		۳۵	پوهې دغزوونې او پوهې دنورونې....
		۳۶	بيا: له ويونو څخه تېرېدنه.....
		۳۸	ولې دا ستونځې؟.....
		۴۰	تکيه اړ او ځانيز نومځاينښوي
		۴۵	اړيکټينگوونې څه تکرار
		۴۷	د مور ستونځې اهرژبلار سره
		۵۰	گرانو ژبپوهانو مرسته...

گرانو لوستونکو! په ليکنه کښې به د تخنيکي ناسمو ليکنو بڅښنه راته کوي.

دسريزي پر خای باندې

گرانو هیوادوالو!

که د سريزه له ورسره بلدو سريزو سره توپیر لرو ده یا توپیر لري، نو بخښنه به وي او زه هم و همدې ته ځان داسې لږ اړ بولم.

له پیل څخه د مخه

د پښتو د ژبلاړيز سمي زده-کړې د ژبپوهانو لومړنۍ دنده ده او بيا يې د همدې سمي ور ښولو دنده ده. دا دې داسې لږ ستوغه خبره نه وي او دا خبره نو ولې کړم يا کوم؟

زه پر دې باندې باوري یم او دا مې ښوولې هم ده، چې پښتو اېرگاتيو ژبه ده او چې څوک پر دې د پښتو پر اېراتيووالي باندې و نه پوهېږي، هغه د پښتو پر ژبلاړ باندې هم بيا نه پوهېږي يا نه شي پوهېدلی، ځکه چې موږ ډېر ناسمونونه د پښتو په کاز يا کپز الماني يې کاسوس، چې پښتو اندول يې د روښانه پېژند له مخې څخه اړيکتينگونی دی او ما تر اوسه پورې ډېر زړه نا زړه حالت باله.

که رښتيا ووايم، زه نور لږ ستړی یم او دا سريزه هم نوره نه شم غزولۍ.

دا کتاب مې له هغو خورونو څخه را يوځای کړی، چې د دعوت په درنه خپرونه کښې مې خواره شوي دي، نو کېدی شي، داسې يو په بل کښې لږ ننوتې وي، خو دا بيا هم ژبه پوره

او غښتلي کوي، د ما په اند به پروا ونه لري. دا کتاب او داسې کتاب په پښتو ژبه کېنې د لومړي ځل لپاره ليکلکيري، نو نابلدتيا به هرو مرو لري.

له ټولو پوهانو او په تېره بيا له ژبپوهانو څخه هيله: پوهنه د يوه ملت نه، چې د نړۍ د وگړو خاوندوالی دی، څوک يې يواځې خاوند نه شي کېدی او څوک دومره ورباندې نه شي پوهېدلی، چې پر ټوله پوهېدنه باندې يې دعوه وکړي. په پوهنه يا ژبپوهنه کېنې رقابت بايد نه وي، چې د ما خبره دي له ده او هغه څخه سمه وي يا دي نو په دې کېنې بل څوک څه غواړي، بې له دې، چې دا يې په خپله کړنه کېنې ښوولي وي. په يو څه ټينگار په کار دی، چې هغه يې سمون او ناسمون دی.

پښتو ژبه په ټولو پوهانو کېنې ډېرې ستونځې لري، خو د پښتو ستونځې يواځې پښتانه اوبې کولی شي او له دې امله پښتانه پوهان و يوه گډ کار ته سره اړتيا لري.

څه د مخه راوړنې ۲ .

په هره پوهنه کېنې سم او ناسم پژندل کېدی شي، نو پښانه پوهان بايد په گډه په ځانگړې توگه د ژبپوهنې و سمون ته ملا راوترې او څوک، چې فکر کوی، په ژبه کېنې څه کړی شي، هغه مه ترې بې برخې کوی، دا د پوهانو پوهنيزه او اخلاقي دنده ده.

څه د مخه راوړنې: اړيکتينگوونې، چې اړيپنې راته برېښي

د کړوونې اړيکتينگوونې: زه ځم، زه مڼه خورم

د پرېکړوونې اړيکتينگوونې: پېشو زه وډارولم

د خاوندوالي اړيکتينگوونې: د ما کتاب سپين رنگ لري. سپين کتاب د ما لپاره راوړ. سپن د ما مخامخ ناست دی. د لته لپاره او مخامخ د خاوندوالي اړيکوييونه يا پسېځاينيو دي.

د پسېځاينيو اړيکتينگوونې: له يو څه څخه (سره، کره، پسې)، په کور کېنې، پر کور باندې، تر کور پورې، چې همدا اړونده نومځاينيو تل له همدې پسېځاينيو يا اړېکنيونو پسې د اړيکتينگوونو جوړونې لپاره راځي. دا مې ډېر ځله ليکلي، چې د مور ژبپوهانو د داسې ليکنو سره نابده دي او دا ليکنې، چې ژبلاريز ډېرې اړينې او ترې تېرېدل يې ژبلار ډېره زيانمنه کوي.

دا به په دې بنسټيزه ليکنه کېنې هم ښه څېړل شوي وي.

تکيه-ار يا کليتيکي نومخاي نيوي:

۱ -- پسټکيه-ار نومخاينيو مي، دي، يي

--- روبنانونه (روبنانه-ونه): د مي(دي، يي) د کارولو ستونځي، چي کله د رکتوس او کله د اوبليکوس په څېر کارول کيږي او کارونه يي د کړنويونو او خويويونو په واک کښي ده. کتاب مي واخست. دلته مي کړونۍ دي. کتاب مي شين رنگ لري. دلته کتاب مي دلته دا د خاوندوالي دنده لري او اوبليکوس دي. ما کتاب واخست. د ما کتاب شين رنگ لري.

--- يادونه: پورته په ،، روبنانه-ونه،، کښي دا کرښه په دي پوهېدنه ده، چي دا ،، روبنانه،، د ،، -ونه،، سره تړلي ده يا يو ويی دی، ځکه چي په داسي ځايونو کښي په ،، ه،، پسې بل توري نه شي تړلکېدی.

په کړوني او ۳

په کړوني او پرېکړوني کښي:

سپين مي وواهه. (مي کړونۍ دي)

زه سپين ووهلم. (دلته مي نه راځي. بل ځانگړنوالی).

په اوس وخت کښي گوره چي ،، مي،، نه راځي. دا ولي؟ دا همداسي ده.

کتاب مي سپين رنگ لري. دلته مي د کتاب خاوند دي. د خاوندوالي اړيکتياگونۍ.

--- مختکيه ار نومخاينيو را، در، ور : دا مختکيه ار نومخاينيو

۱ - که د کړنويونو د مخه راشي، نو هغه کړنويونه لورېز دي يا لوريز وي، لکه تلل، چي گورو دا کړنوی لوريز دی او همداسي يي بيا راتلل، ورتلل او درتلل لوريز دي. دا دلته د مخه سلېښ دي. گوره دا ټوله د پښتو ژبلاريز پوره ځانگړنه ده، چي گومان مي دی په بله ژبه کښي به نه وي.

۲ - دا که د پسېځاينيو يا ښه يي اړيکويونو د مخه وي، نو هلته د تکيه ار نومخاينوو دنده و سرته رسوي يا تکيه ار نومخاينيو دي، لکه: (را، در، ور) (څخه، سره، کره، پسې،

باندې، کښې، پورې)، چې له دې سره يې د داتيو کازوس يا د اړيکويونو اړيکتينگونی جوړ کړ، چې لرو:

--- له کور (يوڅه) څخه (سره، کره، پسې).

--- پر يو چا پسې.

--- په يو څه کښې.

--- تر يو څه پورې.

--- و يو څه ته.

يادونه: که دلته کوم يو اړيکوی له ليکنې څخه و غورځول شي، نو به لرو: لکه که په له کور څخه کښې يا په ور څخه کښې، که ،، څخه،، و غورځو، نو و به لرو: ،، له کور،، او همداسې ،، ور،، دلته به نو يواځې همهغه نومويونه پاتې شي، چې نور څه به ونه وايي.

..... ووييونه... ۴

--- خويويونه او ستاييننومونه؟ څېړنه يې.

د لاتين ادجکتيو، چې په الماني کښې يې خويوی بولی، په عربي کښې ورته صفت وايي، چې زه يې پر عربي ژبه پېژند باندې نه پوهېږم، خو د مور پښتانه ژبپوهان ورته ستايينوم وايي. پر دې باندې بايد هم وپوهېږو چې داسې څه ستاييننوم شته او که نه؟

پر دې باندې هم نه پوهېږو، چې دا ستاييننوم به له ستاييلو څخه جوړ نوم وي او که څه چې خبرې پرې کوو يا د لاتين هغه ادجکتيو به نوم وي. دومره پوهېږو، چې هغه پښتو خويووی، خو خوی يې نوم نه دی هغه يې خوي دی، خو کېدی شي، نوم هم شي.

را لنډ به يې کړو:

خويويونه: ، سپين، زېر، جگ، غښتلی، دارن،....

ستاييننومنه: ستاييننوم نه شته. ستاييل (کړنوی) شته، چې مخامخ يې غندل دي او نومونه يې ستايينه او غندنه دي.

يو څوک د خپل خوی له مخې څخه ستايل کيږي او يا غندل کيږي، لکه هغه يا سپينگل کاکا بڼه سړی دی او هغه ورور يې تورگل کاکل لږ ډارن دی.

دلته گورو، چې د خويويونو څخه خوينومونه هم جوړيږي.

لنډ: مور ستايل او ستايله لرو او ستايبېنوم نه شته، خو خويويونه او له دې څخه جوړ خوينومونه شته.

ولې لیکو: کړنوييونه يا کړلوييونه، نوموييونه، خويوييونه..؟

يادونه: دا مور چې وايو، ،،کر،، دا گوره څه نه وايي. که وگورو: ،،تلل،، دا خو کر نه دی او دلته يو څه کرلکيري يا يوه کرنه و سر ته رسيږي. دا يو وی دی او له دې امله دا يو کړنويي يا کړلويي (پام دې ورته وي) دی، چې ډېر گڼ يې کړلوييونه دي، نو: تولې غوندې له ويونو جوړې دي او هره پوهنيزه موضوع کښې د ويونو يوه ډله دننه وي، نو کرنه له يوې ډلې ويونو، لکه خوړل، تلل، پرېوتل او نور، دا ټول کړنوييونه ده او همداسې نوموييونه، خويوييونه، اړيکوييونه او نور.

. ولې لیکو کړن..... ۵ .

ژبه له ويونو څخه جوړه ده او دې ويونو کښې کړنوييونه، نوموييونه، ... هم دي، چې له دې امله يې داسې نومونې.

--- کړنوييونه په دوه ډوله دي:

--- هغه کړنوييونه، چې کړونی نه لري، لکه ځم.

--- هغه کړنوييونه چې کړونی او پرېکړونی لري، لکه خوړل، اخستل کښې لکه زه مڼه خورم، زه کتابچه اخلم.

--- په پښتو کښې کړنوييونه نه بڼه بدلېږي، هغه د پوهېدنغزونو يا د پسي تړلو مورفېمونو په مرسته پوهېدنغزيږي. دا ترنوييونه دي: -م، -ي، -ي..

خويوييونه: په پښتو کښې هم بڼه بدلېدنه نه لري، جگېدنه لري. لکه ډېر. خورا ډېر او زښت ډېر. سپينچک گوره د سپين خوی بل ډولوی دی.

نومويونه هم په پښتو کښې بڼه-بدلېدنه نه لري، خو اندول يې د اړونده مورفيمونو سره پوهېدنه ورورل کيږي، لکه، له، په، پر، تر، و، سره د اړونده پسېځايڼيو يا اړيکويونو سره، چې دا د کتاب په دننه کښې روښانه شوي او ځنې يې بيا د پوهېدنغزوونو يا پسې تړلو سره پوهېدنغزيږي، لکه زړه، زړه-ور، لوي، لويوالی او نور. دلته دې و د پښتو ټولو ځانگړتياو ته هم فکر وکړی.

دلته خو همدا لنډه راوړنه موخه وه. په دې يا د ما د نورو ژبپوهنې په کتابونو کښې غزېدلي روښانه شوي دي.

د ځنو ژبنيزو توکو پېژند:

دا چې د پښتو ژبپوهانو له خوا څخه د ځنو ژبنيزو توکو روښانه پېژند نه شته، نو له دې امله مي د ځنو لپاره دا پېژندنه بيا راوړي، هيله ده، چې شتري مو نه کړي. که د ليکنې په ترتيب کې مو ناسمون سترگو ته کېده بڅښنه به وي، خو دې پېژندونو ماته پوره خوند راکړ.

وی څه شی دی؟

. د ځنو ژبنيزو توکو ۶ .

وی یو خپلواک ژبنیز یووالی (ناسم یې واحد) دی. په پېداېښتي ژبه کې دا – د غږ يا سيلبې مخامخ- یو خپلواکه يا بڼه یې نااړونده مانا لري. یو ټولیز منل شوی پېژند نه شته او ستونځمن هم دی، ځکه چې دا د کلیمه،، وی،، د ژبپوهانو منځ کې یا پوره اوبی نه ده او یا یې په بل څه یادوي. گومان مي دی یو فرانسوی ژبپوه د،، وی،، په ځای ساده،، نڅښه،، کاروي. دلته هم د لیکلو او روښانه ونې، بڼه یې څېړنې و څېړنې ته اړتیا شته او په نورو ژبو کې خبرې پرې شوي نورو ژبو کې یې وگورئ..

کلمه څه شی دی؟

trem; Begriff ; کلمه انگرېزي او الماني يې

د ويي،، کلمې،، سره د يوې نڅښه ونې يا يوه اندلرنې يا حدث و هني مانامنځپانگه ويل کيږي يا پوهېدل کيږي. يوه کلمه يو سيمانتيکي يووالی جوړوي، چې د يوه نومځايڼيو يا

يوه اند برخه ده. دا هم همدومره. پوهېږم، چې دا څه همدومره روښانه کولی شم، ډېر وخت نيسي، چې دا و سرته رسوم. ډېر نه دی، خو ورسره بوختيا بايد زياته وي (په بڅښنه).

غونډاله: يا غونډله يوه غونډاله له يوه يا ډېرو ويونو جوړ رابند ژبنی يووالی دی. د غونډالکليمي پېژند له بېلابېلو ليدلورو ورکړ شوی دی، چې يو بل سره نه پتوي يا ښه يې نه پوښي. په ټوله کې يوه غونډاله له ژبپوهنيزې لارې، د يوه ستر يووالي په څېر، پېژندل کېدی شي، چې د سينټاکس (پېژند يې ورکړل شوی) له لارې ورکول کېدی شي. ځنې څرگندونو غونډاله د خبرو اترو. کمونیکېشن) د خورا کوچني د پوهونی يووالي پېژندل کيږي. خبرکړنې(خبراکت) په څېر منځ ته راتلی شي، له بل انده څخه دلته د څرگندونې کلمه کارول کيږي.

د غونډالې کلمې ټاکلو لپاره ډېر ډوله ليکنې يا اندونه شتون لري، چې د ټولو يوځایکونه نږدې ۲۰۰ ته د غونډالې پېژندونه رسيږي. هر ژبنی ښوونځي خپله ځانله د غونډالې پېژند منځ ته راوړي. بېلا بېل سم انديز، فلسفې، د خبرو اترو پوهنيز او ساپوهنيز اړخونه لږ يو بل سره يو غځيز کوي ليدل کيږي. ورته نيولکيږي، چې د نڅښونو پسې غونډاله يوه يواځنی کلمه ده، بلکه يوه ټوله کورنۍ، چې يو بل سره غوڅوونې يا گډ غوڅوونکې په دې مانا چې گډ څه سره لري(ځان پسې لري.

کلمه

. د ځنو ژبنيزو توکو ۷ .

۱. ۱ Definitionsbe fund پېژندپيداکونه

1.1.1Schulduden د ښوونځي دودن

1.1.2Duden-Grammatik گرامر دودن -

1.1.3Satz als Subjekt- und Prädikateinheit

غونډاله د سبجکت- او پرېډيکات په څېر

1.1.4Satz als Rede- oder Textelement

غونډاله د خبرو- يا ليکنټوکي په څېر

1.1.5 Satz als kommunikative Einheit

غونډاله د خبرو اترو يووالي په څېر

دا موضوع نوره نه غزوو، که څه هم ډېره خوندوره او په زړه پورې ده.

د پېژند پيداکونه : دلته کېدې شي د غونډالې يوڅو خواړه شوي پېژندونه بېرته ورکړی شي:

د ښوونځي دودن - (دودن د الماني ژبې شننيزه کتابونه دي، چې په هره څانگه يانېردي په هره څانگه کې يې لري): د غونډالې د ښوونځي دودن پېژند دی: ،، ژبه يو رابند ژبني يا تړلی يووالی دی، چې له کوچنيو يوونونو (ويونه او ويونډلې يا - گروپونه) يوځای (ايښوول) شوي،،

دا چې غونډالې د يوه وي سره شتون لري (بېلگه ی : ځه! دا که غواړی و ما ته يواځنی بېلگه بېښي)، نو کېدې شي د يوې داسې غونډلې پېژند د ويي څخه توپير ونه لري. يا

توپير نه شو کړی. دا هم روښانه نه ده،، چې ژبني يووالي لاندې څه پوهېږو. يوه وېدله (سنتاکما) هم په خپل دننه کې هم رابند يا پوښلی ژبني يووالی دی. نو له دې امله په پورته پېژند کې دويونو پسې راتلنه يا تعقيب په خپل دننه کې يو ژبني رابند يا پوښلی يووالی دی

_____ ۸ _____ د ځنو ژبنيزو توکو

له دې سره پورته پېژند د ويونو موخه-ور پرلپسې (راتلنه) ،، په خپل دننه کې يو رابند ژبني يووالی دی.،، يو په خپل دننه کې رابند ژبني يووالی، بې له دې چې د پېژند له مخې روښانه وی، چې د څه له امله يا کومې لارې يوه داسې وېدله دې ځان له يوې غونډالې سره بېل کړي.

غونډاله ستر يووال يا يوون (واحد ناسم دی) دی، چې د سينتاکس له لارې جوړېدې شي،،

د بلومفيلد پېژند له مخې څخه: غونډاله،، د خورا لويې خپلواک سينتاکتيکي بڼې په څېر ، چې د خپلې لوري د هيڅ گراماتيکي جوړښت په يوه خورا لويه سينتاکتيکي بڼه کې خوندي نه ده. ،،

د دودن گرامر: د دودن گرامر زیات غونډالپېزندونه راته وړاندې کوي:

،، یوه غونډاله یو پوښلی یا رابند یووالی دی، کوم چې د سنتاکس له لارې جوړ شوی دی

یا ښه یې: غونډاله د وییونو موخوڅنګ پر څنګ باندې اېښوونه ده

مور نا پوره غونډالې هم لرو، چې په لاندې ډول یې لږ روښانه کوو: ناپوره غونډالې :

د ،، غونډالې،، کلیمې لاندې نا پوره غونډالې هم راځي، نو داسې غونډالې چې د هغوي اړتیا له مخې یا اړینډوله د غونډالې یو یا ډېر غړي نه وي. بېلابېل تیوپونه سره توپیر لري:

Anakoluth[on] (= Satzbruch) غونډالماټېدنه

،، په څه مو غوښتل بیا... هو بیا مې په یاد راغلل: دا د پرون لوبې په هکله.،،

یوه پېچلې غونډاله د غونډالمری او غونډالزیتونو سره سری یو غونډالراگرځېدونکې هم بولي.

غونډالې کړی شي د یوه یوه تړونې (سینډېټیک) یا د ډېرو تړونو (پولسینډېټیکي) یا بې تړونې (اسینډېټیکي) یو د بل سره وتړل شي.

Beispiel: سینډېټیکي:

.

د ځنو ژبنیزو توکو ۹

سینډېټیکي: ،، زه راغلم، ما وکتل او زه بريالی شوم،،.

پولیوسینډېټیکي: ،، زه راغلم او ما ولیدل او زه بريالی شوم،،.

اسینډېټیکي: ،، زه راغلم، ما ولیدل، زه بريالی شوم

نومیزه غونډاله، چې ډېر وخت ترې یا ورڅخه (له دې څخه) غونډالې بې له مرستندویکړنې دي پوهیږو.

بېلګه: ،، ښځه لاره، پیسې لارې، کور لار

له انسانانو څخه ويل کيږي يا له انسانانو څخه خبرې ورباندې کيږي يا

يوه زېږېدلې ژبه، چې له يوه نا لارښود شوي ودې څخه ومنځ ته راغلي وي. دلته به دې ته هم گوته ونيسم، چې، ژبه - لکه چې څنگه يې زموږ ژبپوهان وايي - معامله نه ده پيدايښت دی. د ژبې نور ډولونه، لکه جوړې شوې يا مصنوعي ژبې، هنري ژبې، د نڅښو ژبې او نورې شته، چې موږ يې نور د څېړنو نيت نه لرو.. بيا: چې له پيدايښتي ژبې څخه غږيزو، نو له دې سره جوړه پوهېږو، چې ژبه قرار داد نه دی، پرته له موږ څخه و منځ ته راغلي هغه ويونه، چې په پيدايښت کې په ژبه کې نه و، خو موږ له دې سره مخامخ نه يو، له دې سره پرمختللي هيوادونه مخامخ دي، چې هغوي نوي څه منځ ته راوړي

ټوليز پېژند يا غونډال جوړښت ښونه: Syntax د سينټاکس د سينټاکس لاندې سړی د غونډالو جوړونو ښوونه پوهيږي. دا کره کوي، چې څنگه له يوگونو برخو - ويونو - موخه وړي غونډالې جوړيږي - د سينټاکس لاندې سړی يوځای ايښول شوی پيدايښتي يا جوړښتي نڅښه سيستم په ټوليزه توګه ساده نڅښو ته ګډوله لارسيستم پوهيږي

دا لاندې ليکنه، چې الماني ژبې په مرسته ليکل شوې وګورئ، چې د پښتو سره سرخوږي او که؟ او که نه نو په ګډه يې راسمولی شو.

د غونډالو جوړښت

غونډالې د ژبې د توکو له يوځای موخه-وړ يو ځای ايښوولو څخه جوړيږي.

.

د ځنو ژبنيزو توکو ۱۰

ګډوله غونډالې - پيلونه

يوه ګډوله غونډاله له دوه يا ډېرو پوره غونډالو جوړه ده، چې هغوي يو د بل سره تړلي، سم انديز خپلواکي غونډالې دي، چې ګډه موضوع لري او ترنويونو، او، او همداسې، يا، سره تړل کيږي. دا ډول غونډالترنه تنظيم شوې (بنسټغونډاله يا اصلي غونډاله) ترنه بلل کيږي. ترنويونه (د بېلګې په توګه يا، او) سړی منظمکونکي ترنويونه بولي.

بېلګه: او

سپين له ننګرهار څخه راځي. خوږه له خوست څخه راځي..

سپين له ننګرهار څخه راځي او خوږه له خوست څخه راځي

زيات وخت د دوه غونډالو منځ کې يوه سم انديزه ترنه شته وي يا شتون لري.

په لاندې بېلګه کې دويمه غونډاله د لومړۍ غونډالې له پاره يو لامل دی او لومړۍ غونډاله د

دويمې غونډالې يو سم انديز پسې رتله يا پرلپسې ده.

بېلګه: پرلپسې (تعقيب) – لامل

هغه نه راځي. هغه ناروغ دی. د دوه غونډالو سم انديز ګډاريکوالی د دوه ترنويونو له لارې

جوړيږي. سړی کړی شي د يوه سم انديز دليل-پرلپسې-اړيکې د بېلګې په توګه ترنويونه

(ولي) چې، له دې امله، ځکه چې و کاروي.

بېلګه:

دا(ولي) چې: هغه نه راځي، دا (ولي)چې هغه ناروغه دی

له دې امله: هغه ناروغه دی، له دې امله هغه نه راځي.

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغه دی.

.

.

ترلشوي غونډالې د يوې کوما له لارې سره بېليري (ما ، ، ، بېلېد نڅېنه بللي. ترنويونه

لومړۍ او يا دويمې غونډالې پورې اړه لري. هغه دا غونډاله ، په نڅېنه، کوي. سړی کړی

شي د ځنو ترنويونو له لارې (د بېلګې په توګه ځکه چې) د غونډالو لړۍ پرلپسې سره بدلې

کړي، د ځنو سره نه (د بېلګې په توګه داچې، له دې امله).

بېلګه: ځکه چې

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

ځکه چې هغه ناروغ دی، هغه نه راځي.

بنسټ‌غونډال – او ځنګیز غونډالترنه

ټرنویونه د کرني یا کر نځای ټاکي. د کر نځای ټاکنې پسې سړی کړی شي د سم انډیز غونډالترني دوه اریز- یا اصلي ډولونه سره بېل کړي:

لومړی داچې ترنه، چې په هغې کې کر نه په یوه غونډاله کې په اخر ځای کې ولاړه وي (که غواړئ: ځای په ځای وي). د ترني دا ډول ځنګیز غونډالترنه بلل کېږي یا سړی دا ډول ترنه ځنګیز غونډالترنه – یا نیممنظمه ترنه بولي. تر نویونه سړی نیممنظمه تروني بولي.

بېلګه: ځکه چې (ځنګیز غونډالترنه = کر نه په پای کې)

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

په الماني ژبلار کې.

دویمه ترنه، چې په هغې کې کر نه یا کر نوی، چې د هغې سره په دواړو غونډالو کې په نورمال تر نځای ۲ کې ولاړ وي. دا تر نه ادوربال (یا ارجمله) تر نه بلل کېږي.

الماني یې:

(Beispiel: *deshalb* (Hauptsatzverbindung = Verb in Position 2

.

.

د ځنو ژبیزو توکو ۱۲

.Er ist krank, *deshalb* kommt er heute nicht

که دا پورته په الماني ترتیب وژباړو، نو وبه لیکو: .

په سمه پښتو کې: دا په پښتو کې هم ورسره بلد ځای کې راځي .

بېلگه: له دې امله:

هغه ناروغ دی، له دې امله هغه نن نه راځي.

المانی گرامر کې:

بېلگه:

Beispiel: *denn* (Hauptsatzverbindung = Verb in Position 3)

.Er kommt heute nicht, *denn* er ist krank

په پښتو کې دا هم په هغه د پښتو گرامر وړ سره بلد ځای کې راځي.

بېلگه: هغه نن نه راځي، دا چې (ځکه چې) هغه ناروغ دی.

په پښتو کې،، دا چې،، او ،، ځکه چې،، زما په اند همغه یو ډول دي او که څنگه؟

ټرنویزي ویښي یا افادي

سړی کړی شي د غونډالو یو سم اندیزه ترنه د ټرنویونو له لارې ووايي یا افاده کړي. له دې

سره یوه برخه غونډاله نومیزه کيږي او په یوه ټرنوییزه ویښه یا فاده کې په یوه غونډاله کې

ورگډيږي.

بېلگه: ځکه چې – له دې امله چې

څنگیز غونډالترنه: ځکه چې (دا چې) هغه ناروغ دی، نن نه راځي

ټرنوییزه ویښه: د هغه د ناروغتیا له لامله څخه هغه نن نه راځي.

.

ټرنوییزه ویښه کې په غونډاله کې د کوما له لارې بېلیدنه نه راځي.

دا د پیل راورنه دې تر دې ځایه پورې بس وي.

--- په ژبه کښې د سم يا موخه-ورپېژند لرنې څخه پرته توکلي ويونه مه وراچوۍ، لکه ،،
کچه،، چې گومان مې دی و پېژند ته يې د مور لیکوالان هېڅ پام نه کوي و سرک ته هم کچه
ور اچوي او ليکي:،، د سرک په کچه،، دا به نو څه شی وي، يا همداسې په دولتي، کليوالي
او رسمي کچه. ستره لیکنه ورباندې شته.

--- په ژبه کښې هم چې جوړښت يې سم اندیز دي، سم اندیزې ليکنې هم اړيښې دي. دا دي
یواځې د ژبپوهان دنده هم نه وي.

د بېلگې په توگه: که ولرو: سړ کال تر ټولو ډېر انگور شوي دي. پر دې باندې باید هرڅوک
وپوهېږي، چې دا څه نه وايي. یا ر ډېره برېده. ډېر بری نه شته، خو ډېر برېدونه شته.

هيله: په لیکه چې تکرار شته، د هغې کتل و ما ته ښه
برېښي، هيله ده ر سره ونه خورېږي.

ټ

ټ

ټ

ټ

ټ

ټ

ټ

ټ

دا چې پښتو يوه اېرگاتيو ژبه ده، له دې سره، چې دا مې پوره تر توانه پورې دلته ښوولې- د ژبلار سره سم-، نو د پښتو دا تراوسه پورې ژبلار، نوره بايد پوره او په همدې موخه لوريزه شي او د ژبپوهانو مخه بايد ورته راواړول شي. د ما په ښوولو او ښوونډول كښې به بدلون راشي، خو دا يوه اېرگاتيو ژبه ده او ژبلار يې هم د اېرگاتيو ژبې دى، په دې كښې به څوك څه ونه شي ويلى، نو

راځئ، پښتو په همدې لور معياري كړو او وده وركړو.

پښتو يوه اېرگاتيو ژبه ده او په دې چې څوك ونه پوهېږي، د پښتو ژبلار پر لار باندې هم سم - يا -----هېڅ- نه شي پوهېدلى. دا به سره په گډه وښايو.

يادونه: زه په پښتو ژبه كښې كوم لاسوند نه لرم، خو دا څه چې زه ليكم او يا مې تر اوسه پورې ليكلي، دا د ښونځي له سويي څخه جگ نه دي، نو گومان مې دى، لاسوند به ورته اړتيا ونه لري او كه داسې نه وي هم، نو دومره اخلاق به ولرم، چې هيوادوالو ته به د ما په اند يو ناسم څه نه وړاندې كوم او نه به پر دې ليكنو باندې څوك زوروم او يا به له چا سره سيالي كوم او يا به مې موخه ځانپالنه وي.

په دې به بيا هم ټينگار وكړم، چې د پښتو ژبلار پرته له دې، چې و پوهېږو پښتو يوه اېرگاتيو ژبه ده، بله لار نه شته او پرته له دې به يې سمه څېړنه ناشوني وي، چې ما په خپلو ليكنو كښې ښوولې او پوره روښانه كړې او دا له څو لارو څخه، چې په ژبلار باندې دا لارې تكيه دى.

څو پلونه و مخ ته ځو يا څو موضوعات په گوته كوو، چې كه دلته مې غزولې ليكنه پرې نه لروده، خو په نورو ليكنو كښې مې شته:

۱ - دا ښوونه، چې پښتو اېرگاتيو ژبه ده:

۲ پر دې باندې بايد هر ژبپوه وپوهېږي او همداسې يې بېرته ژبپوهنيزه وركړي.
- په همدې بنسټ پښتو - چې موږ يې ليكو- ترانزيتيو ورب نه لري او همداسې سبجكت او ابجكت او اكتيو او پاسيو هم نه لري.

دلته باید گډ فکر وشي، دا و ما ته اړيین برېښي، خو انډول يې هرو مرو شته.

۳ - د کړنويونو گردان يا بڼه-بدلون په پښتو کښي نه شته

۴ - د نومويونو بڼه-بدلون په پښتو کښي نه شته

۵ - د خويويونو بڼه-بدلون په پښتو کښي نه شته

۶ - پسېځايڼيوي يا اړيکويونه او دنده يې اړيکي دي: لپاره، څخه، سره، کره ...

يادونه: پښتو مخايڼيوي يا پرېپوزېشنونه نه لري.

۷ - مورفونه. هغه غوره يې: پوهېدنوروني له، تر، پر.. او پوهېدنغزوني يا سفېکسونه

۸ - اړيکټينگوني او همدا يې دندې دي. ما د مخه حالت بللی اود مور ژبپوهانو، که داسي کله راياد کړي وي، نو پېر يې بللي، خو د دندې له مخې دا د ويونو په منځ کښي اړيکي ټينگوي، چې له همدې امله يې دا نوم کېدی شي.

د مور يوه ستره ستونځه نابلدتيا ده، چې دا د ژبې وروسته- پاتېوالی دی او هر څه يې را ته ستونځمن کړي دي، خو دا چې له خپلې ژبې او د هغې له ويونو سره بلد يو، ورسره بلدېدل يې دومره ستونځمن نه دي. اول پرېپوهېدل، بيا بلدېدل.

پښتو ژبه ډېرې ځانگړتياوې لري، نو له دې امله له نورو ژبو څخه سخته او د پېچلي ژبلار لرونکې ژبه ده، چې دا د ما په ليکنو کښي روښانه کوم..

له الماني سره يې پرتله کوونه

زه غوښتونې دا لاندي الماني په پښتو نه ژباړم.

الماني ژبه څلور کاز، کاسوس يا ښه يې اړيکټيگوني *case & Kasus* لري، ښه بدليری يا فلکټيرن کيږي او له پښتو سره يې پرتله کونه:

يادونه: له الماني پسې بيا پښتو راځي.

den Nominativ, 1. Fall, Wer/Was-Fall

لومړۍ: په پښتو کښې دا د کړونې اړيکتينگوونۍ. د څوک، چا، څه. دلته گوره نوميناتيو نه شته. دلته کړونۍ دۍ. دلته گوره دا پوښتنخاينيو درې دي او دا هم د اوسمهال لپاره. دا په وروسته ليکنه کښې روښانه شوی.

دويم: د نه کړونې اړيکتينگوونۍ. دا په درې ډوله دۍ:

دويم ۱: د پرېکړونې اړيکتينگوونۍ. چا، څوک، څه. دلته گوره چا او څوک خاينه سره بدل کړي دي. وروسته روښانه کيږي.

دا گوره پرېکړونۍ دۍ، چې الماني يې نه لري.

den Genitiv, 2. Fall, Wes(sen)-Fall

دويم ۲: د خاوندوالي اړيکتينگوونۍ. د چا، د څه. دا په پښتو کښې هم لرو.

den Dativ, 3. Fall, Wem-Fall

دويم ۳: د داتيو يا اړيکويونو حالت. له، په، پر، و، تر. ترچا، تر څه، په چا، په څه او دا هم په پښتو کښې لرو، خو دلته له پسېخاينيو، څخه، سره، کره، او پسې سره، گورو چې پښتو مخاينيو نه لري.

den Akkusativ, 4. Fall, Wen/Was-Fall

اکوزاتيو حالت: پښتو اکوزاتيو ژبه نه ده

په لاندې کښې يې په الماني ژبې بېلگه

“Die Frau gibt ihrem Bruder den Hut ihres Mannes,,

Die Frau das Subjekt (im Nominativ), gibt(transitiv verb) ihrem Bruder das Dativ-Objekt (= Ergänzung im Dativ), den Hut das Akkusativ-Objekt (= Ergänzung im Akkusativ) und ihres Mannes das (Genitiv-Attribut (= Ergänzung im Genitiv).

پښتو يې: ښځه(کړونې) دا په الماني کښې سبجکت (په نوميتاتيو کښې) دی)) و ورور ته/ داتيو يا د اړيکويينو اړيکتينگوونۍ دی) د هغې(خاوندوالی) د مېړه(خاوندوالی) دا په الماني کښې اکوزاتيو وو او په پښتو کښې خاوندوالی دی) خولې(پرېکړونۍ يا شۍ) ورکوي(کړنويي، چې کړونۍ او پرېکړونۍ لري).

په يو څه، چې يو څه و سرته رسيري، نو هغه پر يو څه باندې کړنه ده او هغه څه نو بايد پرېکړونۍ وي. داسې ښه نه برېښي، دا ،،ورکوي،، بايد د ترانزيتيو ورب انډول کړنويي وي، چې له کړوني سره پرېکړونۍ ولري.

دا د کړنويونو لکه، ځم، خورم، د -م سره غزونه د نومويونو اړيکې د غوندالې و توکو ته د هغوي د روښانه کولو لپاره غزوي.

يادونه: په دې ليکنه کښې مو دې لاندې څه ته گوته ونيوله، چې پښتو نوميناتيو نه لري، خو موږ په پښتو بيا کړونۍ لرو او کله، کله يې همداسې د اکوزتيو پر ځای باندې نه کړونۍ او همداسې د اکتيو او پاسيو لپاره، همداسې د ترانزيتيو ورب لپاره په پښتو کښې کړنويونه لرو، چې هغه کړوني او پرېکړوني لري.

گورو، چې دا د کړنويونو غزونه يواځنۍ ده.

دا به بيا لنډ وڅېړو، چې و ما ته پوره غوره برېښي.

له اېرگاتيو څخه ژبلاړيز څه پوهېږو؟

اېرگاتيو د ژبو له هغې ډلې څخه ده، چې هغه نوميناتيو او اکوزاتيو زبې نه وي؟

دا نو څنگه نوميناتيو او اکوزاتيو ژبې نه دی؟

روښانونه يې: دا د ما ژبپوهنې يا دلته په لومړۍ برخه کتاب کښې روښانه دي، خو دا چې دا تر يوې پولې پورې ستونځمنه ده، نو دا به هم لږ وڅېړو او دا دې هم په ياد وي، چې همدلته په همدې کتاب کښې مې په يوه نابلده او روښانه توگه ښوولې ده.

. پښتو يوه ايرگاتۍ ۱۸ .

په پښتو ژبلاړ کښې دا په اړيکتينگوونو کښې روښانه ده، خو دې د الماني کاسوس Kasus دا دوه اړيکتينگوونې به يې داسې لږ روښانه کړو.

Wer; was

کاز يا کاسوس، چې پښتو يې اړيکتينگوونې دي تر اوسه پورې د پښتو ادبياتو کښې داسې منظم نه دي څېړل شوي. د ما په کتاب کښې شته او دا د سم ليکلو لپاره ډېر اړين دي.

د دې پورته دوه نومځايينيو ته موږ درې پوښتنځايينوي لرو: څوک، چا، څه، چې دا د هغوي په څېر نوميناتيو نه دي او کړوني دي.

پښتو دوه اړيکتينگوونې، کپز يا کازوس لري: رېکتوس او اوبليکوس يا کړوني او نه کړوني، چې دا هم د پښتو د ژبپوهانو کتابونو کښې هېڅ نه دي څېړل شوي.

دا چې زه په الماني ژبه پوهېږم او هغه مې وتونژبه هم ده، نو دا خپلې غوښتنې به يې د الماني ژبې پر بنسټ باندې يا له پرتله کولو سره وښاييم، چې دا يا الماني يوه ايرگاتيو ژبه نه ده او په يوه يادوه بېلگو سره به يې هغه بېلوالی وښاييم:

پښتو چې ايرگاتيو ژبه ده، نو نوميناتيو او اکوزاتيو ژبه نه ده.

که موږ ولرو:

(Er(1) hat(2) mich(3) geschlagen(4)

دا پورته د الماني ژبلاړ پر بنسټ باندې يوه اکوزاتيو غونډاله ده، اېر (۱) نوميناتيو او مينس (۳) او اکوزاتيو ابجکت دی، چې په پښتو کښې نه شته، نو ژباړه يې د داسې لږ روښانونې

سره: گيشلاگېن(۴) (د شلاگېن ورب،، تېر وخت) ترانزيتيو ورب دی چې سبجکت او اکوزاتيو ابجکت لري. سبجکت چې نوميناتيو دنده لري او ابجکت اکوزاتيو دنده لري.

بیا: پښتو سبجکت، ابجکت او له دې سره نو ترانزیتیو ورب هم نه لري

د الماني پښتو ژبلاريزه ژباړه يا ښه يې انډول:

هغه زه وو هلم.

. پښتو يوه اېرگاتيو ۱۹ .

په پښتو کښې ،،هغه،، کړونى دى. دا په دې پوهېدنه چې نوميناتيو نه دى (مور په پښتو کښې دوه کړونى لرو: زه او ما، چې دواړه په بېلابېلو وختونو او له بېلابېلو ويونوسره بل ډول کارول کيږي)، ،زه،، د اوس وخت لپاره پرېکړونى دى او نه اکوزاتيو. گورو چې ،،و هل،، هغه کړنوى يا بوختواليوى دى، چې کړونى او پرېکړونى لري. مور دلته دا کړنويي ترانزیتیو نه لیکو، دا هغه کړونى دى، چې کړونى او پرېکړونى لري. يوه بله بېلگه يې له الماني څخه.

(Für(1) mich(2

په پورته کښې (۱) اکوزاتيو مخ-اړیکوى يا مخځاينیوى دى او (۲) اکوزاتيو نومځاينیوى دى. پښتو يې: د ما لپاره.

په پورته کښې ،،د،، پوهېدنورونکى مورفېم، په ،،د ما،، کښې و ،،ما،، ته د خاوندوالى پوهېدنه وړې او ،لپاره،، پسېځاينیوى دى يا اړیکوى دى. گورو چې د ،،د ما لپاره،، د خاوندوالي اړيکتينگوونى دى.

گورو، چې د دواړو ژبو ژبلاريز توپير يې څومره دى.

نو د دې د پوهېدنې لپاره بايد د ژبې په کورنى وپوهېږو، چې د اېرگاتيو له کورنى څخه ده. له درې يا فارسي ژبې سره يې پرتله کونه:

زه د فارسي پر ژبلار باندې نه پوهېږم، خو په څه چې پوهېږم او ستونځې يې، نو هغه به داسې وښاييم:

تو مرا (يا مارا) زدي.

زه به دا د فارسي گرامر (؟) له مخې او يا دا درې ژبې څوک يې چې ژباړي - او ستونځي همدلته دي - وژباړم.

تا ما ته ووهل، ځکه چې دوی نه پوهيږي يا ودې ته يې پام نه وي يا نه شي کېدی، چې پښتو دوه کړوني لري. خو اوس به يې د پښتو ژبلار سره سم وژباړو:

پښتو يوه ايرگاتيو ۲۰ .

تا زه ووهلم.

گورۍ کړوني په پښتو کېنې زه او ما دي او د دې لپاره په درې کېنې يو من (د ما اند) او په نورو ژبو لکه انگرېزي او الماني کېنې هم يو شتون لري، نو اوس به دا ،، زه،، دی څنگه و ژباړي د ،، را،، پر پښتو پوهېدنه باندې نه پوهيږي يا يې پام وړ ته نه شي کېدی.

که اوس له پښتو څخه، تا زه و ووهلم، نو څنگه به يې په درې و ژباړم؟....

وروسته به پر دې باندې يوه غزولي ليکنه وکړم، که وخت اجازه راکړه.

ما پر دې باندې نسبتاً ځان ښه پوه کړی، ځکه چې زه په الماني پوهېږم او الماني يوه نه ايرگايو ژبه ده، چې دا اوس يې پر ژبلار باندې هم پوهېږم، له دې امله و خپلو ستونځويو ته رسېدلی شم. ژبه په رېښتيا سره يو ستونځمن ريښه ده.

په اړيکټينگونو کېنې د کړونو او نه کړونو پوښتنويونه:

پوښتنه: د کړونو: څوک، چا، څه.

د نه کړونو: د پرېکړونو: چا، څوک، څه

د خاوندولي: د چا، د څه. دلته گوره ،، څوک،، نه شته او نه ،، زه،، شته دی.

د داتيو: له چا، له څه. په چا، په څه، پر چا، پر څه، تر چا، ترڅه، و چا، و څه.

دلته پوښتنه دا پورته ،، د، له، پر، په، تر، و او نور. دا نو پوهېدونکي مورفيمونه دي، چې د ،، چا،، چې د تېر مهال لپاره کړونی او د اوس مهال لپاره پرېکړونی دی

پوهېدنه يې پر نه کړونو و د چا، د څه، له چا، له څه ، پر چا، پر څه، او و نورو ته وړل کيږي. يا دا هغه نومويونه دي، چې د ،، ما ،، پوهېدنه يې، چې کړونې او په اوس مهال کښې نه کړونې دي و ، د ما، له ما، پر ما ... ته يې د نه کړونو پوهېدنه وړې ده.

په دې پسې نو بيا پسېځايڼوي يا اړيکويڼونه- لپاره ، څخه، سره، کره، پسې، پورې، باندې، کښې، ته او که نور وي- راځي .

. پښتو يوه ابرگاتۍ... پيل ۲۱ .

دا کبږ (کاز)، کازوس يا اړيکتينگووني جوړوي يا د دې اړونده اړيکويونو دنده يې بيا په اړيکتينگوونو کښې روښانه کړې ده:

دا اړيکتينگووني تل د غونډالو په منځنۍ برخه کښې ځای نيسي.

--- دا هم - لکه چې ومو ليدل- هرو مرو نه ده، چې موږ دې د هرې بلې ژبې پوهنيز ويښونه ولرو، خو بايد ښه وڅېړل شي، چې اړونده يې ميند لکېدې شي.

دا لاندې به د ومخ ته ليکنې څه تکرار او څه ورزياتونه وي، خو داسې په بل ډول ده او و ما ته يې هغه د ليکلي بللولوالي او لوستل يې و ما ته کتور برېښي. په زړه پورې ده.

-- پښتو يوه ابرگاتيو ژبه ده. پيل

دا چې په نورو ژبو او په پښتو کښې له دې سره د موږ ژبپوهان سوچيوچ نا بلده دی او دا به دلته په گوته کړم، چې موږ په پښتو کښې ټولې ستونځې هم- له دې سره د نابلدتيا له امله - لرو، نو دا به لږ ښه وڅېړو او دا به د خبرو منځ زړی يا منځتکی وگرځو:

له ابرگاتيو څخه ژبلاريز څه پوهېږو؟

يوه پيل يادونه ۱: دا به په داسې يو ډول وښايو، چې دا ښوونډول به يې همداسې نابلد وي، لکه خپله دا د څېړلو څه، خو پوهور دي.

-- په هره ژبه کښې هر ژبتوکى يو پېژند لري او په بنسټ يې دنده پېژندل کيږي، بېلگه يې راوړل کيږي او بايد راوړل شي.

پېژند:

اېرگاتيو ژبې د ژبو له هغې ډلې څخه دي، چې هغه نوميناتيو او اکوزاتيو ژبې نه وي.

دا نو څنگه نوميناتيو او اکوزاتيو ژبې نه دي؟

پښتو يوه اېرگاتيو ۲۲

روښانونه يې:

گورو چې خبره ټوله په کاسوز يا کاز case & kasus کښې ده. ما دا د دې نوم له دندې سره سم اړيکنيوونى يا ښه يې اړيکيتينگوونى بللى، چې دا يې ټيکتاک خوى يا کارونځاى دى. دا چې پښتو نوميناتيو او اکوزاتيو ژبه نه ده، نو هرو مرو له اړيکيتينگوونې سره مو سر او کار دى.

لومړى به د الماني ژبې کاسوس داسې لږ يا د کړو:

۱ - الماني ژبه چې د اېرگاتيو ژبو له ډلې څخه نه ده، څلور کاسوس يا اړيکيتينگوونې لري: بې له څېړنې

نوميناتيو، جينيتيو، داتيو او اکوزاتيو.

د کازوس سره سم يا له دندې سره يې سم په الماني کښې نومويوونه فلکتيرن کيږي يا ښه بدليري او دا نومويوونه غوره کوي يا داسې دي:

Ich; mein, mir, mich

دا د الماني نومويوونو ښه بدلېدنه ده، چې موږ يې په پښتو کښې دا ښه بدلېدنه نه لرو

--- دا د کازوس یا اړیکتینگوونو غوره دنده ده او داسې و مخ ته خو:

--- و به گورو چې د Ich لپاره چې نومیناتیو دی، پښتو اړوند دوه نومخاینوي لرو:

زه او ما، چې د کارولو دندې د ما د ژبپوهنې په کتاب کېنې پر ورسره بلده توگه باندې روښانه دي.

-- و به گورو چې د mein لپاره پښتو اړوند، زه، نه لرو او، ما، یې لپاره لیکلی شو، خو د پوهېدنې سره، چې د، ما، پوهېدنه باید بدله شي او دا د کړونې او پرېکړونې، ما، نه وي یا د هغوی سره، ما، نه وي یا ښه یې: چې هغه کړونې او پرېکړونې یواځې، ما، نه وي. دلته نو باید د، ما، دنده د یوه مورفیم له لارې څخه یا پر مرسته باندې بدله شي، چې دا مورفیم د، د، دی او دا، د ما، کیږي، چې خاوندوالی دی.

پښتو یوه اړیکتیز ۲۳

-- و به گورو چې د mir لپاره پښتو اړوند، زه، نه راځي او، ما، یواځې نه شو لرو دی، ځکه چې، ما، کړونې دی، نو باید یو څه وي، چې دنده یې له کړونې او پرېکړونې څخه ونه کړونې ته راواړوي. پوهېدنورنه.

--- دا به گوره ښه په پام کېنې ونیسو، چې پر دې باندې به نو موږ دا زه، ما د پښتو د اړیکتینگوونو لپاره څنگه برابرو او ایا د اړیکتینگوونو سره سم دا د پښتو نومخاینويو لپاره څنگه ترتیبوو یا ښه یې ترتیبیږي؟

په دې هکله په پښتو لیکنو کېنې تر اوسه پورې هېڅ - یا هېڅ بریالی او سمه څېړنه نه ده شوې، نو له دې امله هم لږ نابده او ستونځمنه ده او سره منل هم همدومره ستونځې لري او ما هم ورته له هغې بلدې لارې څخه یوه بله د روښانه-کولو لار هم (هغه بل ډول یې د ما په بل کتاب کېنې شته یا به دلته هم راوړل شوې وي) غوره کړه

پر ترتیب باندې دلته به د، زه، یا، ما، لپاره دا راوړم:

دا نه څېرم، خو دا چې پښتو ولې نومیناتیو او اکوزاتیو ژبه نه ده، دا به لږ روښانه کړو:

یوه پر المانی باندې یا د الماني اکوزاتیو غونډاله:

Ich schlage dich

په پورته کښې Ich سبجکت، schlagen ترانزیتیو ورب او dich اکوزاتیو سبجکت دی.

که موږ دا پورته غونډاله په پښتو وژباړو یا یې انډول ولیکو، نو لیکو:

د اوس مهال لپاره.

--- زه تا وهم.

د تېر مهال لپاره:

(Ich(1) habe(2) dich(3) geschlagen(4)

د پورته غونډلې لږ روښانونه:

پښتو یوه ایر گاتیږ. ۲۴

(۱) نومیناتیو یا سبجکت، (۲) د تېروخت مرستندوي کړنوی، (۳) اکوزاتیو ابجکت او (۴) ترانزیتیو کړنوی دی.

د ا به پروا ونه لري، که دلته هم راوړو، چې په پورته غونډله کښې دا اصلي د غونډلې وییونه شته. دا به وروسته روښانه شي.

د الماني ژبلار سره به سر او کار ونه لرو، خو د پښتو به روښانه کوو.

د پورته الماني غونډالې پښتو پوهېدنه:

---- ما ته وو هلي.

له همدې ځایه څخه به هر څه په پام کښې نیسو.

--- موږ په پورته دواړو غونډالو کښې، کړنوی، پرېکړونی او کړنویيونه لرو، چې خپله دا نومونه یې د الماني له نومونو سره پوره توپیر لري.

گوری الماني همغه سبجکت دی او ابجکت لري د ترانزیتیو کړنوي سره او له دې امله دا الماني غونډاله اکوزاتیو ده. دا سبجکت او ابجکت پر پښتو باندې یا په پښتو کښې انډول

يې کروني او پرېکروني دي او ترانزيتيو پر پښتو باندې هغه کړنويي دی، چې کروني او پرېکروني لري. دلته دې د پوهېدلو پوره پام وشي.

--- دا د پښتو غونډالي، نو د ژبلار له مخې کروني دی. نو په پښتو کېنې د اړيکتينگوونو پېژند:

--- پښتو دوه کاز، کازوس يا اړيکتينگووني لري: رېکتوس (ولار يا کروني) او اوبليکوس (پروت يا نه کروني)

کاز يا کاسوس، چې پښتو يې اړيکتينگووني دي تر اوسه پورې داسې منظم يا پر دې توگه باندې يا هېڅ نه دې څېړل شوي. د تکرار بخښنه دې وي.

دا چې دا د پېپېر غوره دي، نو که لږ ورسره ډېر تم شو هم بده به نه وي:

.

. پښتو يوه ايرگاتير ۲۵ .

پښتو ژبه دوه اړيکتينگووني لري

لومړی: rektus کروني اړيکنيووني يا اړيتينگووني.

دويم: oblikus نه کروني اړيکنيووني يا اړيتينگووني:

دويم ۱: پرېکروني اړيکنيووني يا اړيتينگووني

دويم ۲: نه کروني اړيکنيووني يا اړيتينگووني:

دا دويم ۲ هم دوه دي:

دويم ۲۱: د خاوندوالي اړيکنيووني يا اړيتينگووني.

دويم ۲۲: د اړيکويونو اړيکنيووني يا داتيو اړيتينگووني:

لومړی: کړونې اړیکتینګوون: دا چې ښه ورباندې و پوهېږو، له دې څخه د مخه لاندې یادونه:

لومړی غوره یادونه: پښتو دوه ډوله کړنویيونه لري

۱ - هغه کړنویيونه، چې یواځې کړونې لري یا هغه ویيونه چې کړل کيږي یا: یو څوک یې کوي.

یادونه: دا د خبرو ده، چې دا به درې وي یا دوه، خو زه اوس د دوه-وو پلوی یم.

لکه: کړونې: زه ځم، زه لارم....

۲ - هغه کړنویيونه چې د کړونې برسېره پرېکړونې هم ولري یا یو څوک پر یو څه باندې څه کوي. لکه: زه تا و هم. ما ته ووهلي.

یوه غوره د کړنویيونو له پېژند څخه:

کړنویيونه په پښتو کېښې ښه بدلېدنه نه لري او د دې ښه بدلېدنې انډول یې د سفېکسونو یا هغه پښتو یې پسې تړلی، چې د دندې له مخې ما پوهېدنغزوونې او کارونې له مخې

پښتو یوه اړیکاتیو . ۲۶ .

هداسې دی، بللي، ځکه دا د نورو ویيونو سره چې راځي، نو پوهنه یې غزوي او دلته د کړنویيونو پوهېدنغزوونې دي. دا پوهېدنه یې چې غزيري، دا بنسټویيونه دي.

اوس راځو و لومړي اړیکتینګوونې ته:

دې لاندې ته به هم همدلته پام وکړو:

مور په پښتو کېښې د نومویيونو د یوګن لپاره دوه نومځاینيوي لرو، چې دا یې د نورو ژبو سره پوره توپیر لري:

لومړی کس: زه، ما.

دویم کس: ته، تا.

دریم کس: هغه، هغه، هغې.

کله، کله ده پر سر باندې یو ګوډی الف راځي، چې ما تراوسه پورې یا کله نه دي لیکلي.

---او د ډېر ګڼ لپاره لرو: موږ، تاسو، هغوي....

یادونه زه به زه او ما د لیکنې د لنډونې لپاره راو نیسم.

د اړیکتینګوونو یا کاسوس **case; Kasus** پیل:

په دې لیکنه کېنې داسې په نابله توګه و مخ ته تللی یم، خو فکر په دې کې وکړی، چې څنګه مې دا د پښتو اېرګاتیووالی ښوولی.

موږ له کازوس یا اړیکتینګوونې څخه و مخ ته ځو او دا په پښتو کې دوه دي، چې همدلته به و ښوول شي. ۱ - کړونۍ. ۲ - نه کړونۍ: دا هم دوه دي: ۱ ۲ پرېکړونۍ. ۲ ۲ نه کړونۍ او دا هم دوه دي ۱ ۲ ۲ د خاوندوالي اړیکتینګوی. ۲ ۲ ۲: د داتیو یا د اړیکویونو اړیکتینګوونۍ.

لومړۍ: کړونۍ:

.

. یوه غوره د کړن ۲۷ .

--- د اوس او تېر مهال لپاره: له هغه کړنوی سره، چې پرېکړونۍ نه لري: زه ځم، زه لارم. پام دې وي، چې دا دنده یواځې ،،زه،، و سر ته رسوي.

--- د تېر مهال لپاره کړنویونه، چې پرېکړونۍ لري: زه مڼه خورم، ما مڼه وخوړه.

یادونه ۱:

په پورته کېنې ګورو، چې د اوس مهال لپاره ،،زه،، کړنوی راځي او د تېر مهال لپاره ،،ما،، چې دا ،،ما،، به وروسته هم مل وي د مورفېمونو له لار څخه، چې هغه پوهنپوهنکي دي او اړونده پوهېدنه به و نوموړیونو ته یو ورل شي.

يادونه: دا يادونه راته همدلته اړيښه برېښي، چې غونډلې بايد پوره وليکل شي او نه يواځې پوه وړ او نيمې.

پښتو خو د مور ژبه ده، که کومه غونډاله نيمه وليکو، نو هم پوهېږو، چې موخه څه ده. لکه: ځم. دا به لومړی کس وي، خو دا پوره غونډله نه ده. د کړنوي څخه يواځې غونډاله نه جوړېږي.

هره غونډله لږ تر لږه له دوه وييونو يا ژبتوکو څخه جوړه، چې نوموی يی دی او کړنوی.

هغه کوچنی غونډاله کښې بايد د کړنوي سره کړونی وي، لکه: زه ځم او همداسې له ،،وهم، سره. له دې سره بايد کړونی او برېکړونی وي، که نه! نو بيا دا ناپوره غونډاله ده. زه وهم او نه يواځې ،،وهم،.

دويم اړيکتينگونی، کاز يا کازوس :

دا له هغو کړنوييونه سره راځي، چې کړونی هم ولري. دا له نامه څخه هم څرگنده ده.

اوس مهال: ته ما وهي.

تبر مهال: تا زه ووهم

.

.

. يوه غوره د کړن ۲۸ .

يادونه: گورو، چې په کړوني اړيکتينگوني کې زه د اوس مهال لپاره کارول کېږي او ،، ما ،، د تبر مهال لپاره، خو په پرېکړوني کښې په څنټ د اوس مهال لپاره ما او د تبر مهال لپاره زه راځي.

يادونه: موږ د نه کړونو اړيکنيونو يا اړيکتينگونو لپاره دوه څه ته اړتيا لرو، چې هغه به يې د مخه و څېړو او دا دوه اړيکتينگونو کې به دا په ياد ولرو، چې ،، ما ،، په يوه کښې د تبر مهال لپاره کړونی او بل کښې د اوس مهال لپاره پرېکړونی دی، نو دا ،، ما ،، په نورو

اړيكتينگونو کښې داسې خپلواکه دنده يا هغه لرلې پوهېدنه نه شي لرلې، چې هغه يواځې د کړونو او نه کړونو لپاره يې لري. دا دي:

پېژند- مورفېم د ژبپوهنې يوه غوره کلمه ده او د مورفولوژي (د وييونو د جوړښت او بڼې پوهنه) جوړښتبرخه ده. دا کلمه د زړې يوناني له *morphē* (مورف= بڼې) څخه راپېله شوې ده.

لند: مورفېمونه يا پوهېدنوړونې: موږ د پوهېدنوړونې لپاره ځانگړي مورفېمونه لرو او دا دي: د ، له، په، پر، تر، و، چې دا ، د، د خاوندوالي اړيکنيوونې لپاره دی يا راځي او دا نور د پسېځاينيو- يا داتيو اړيکنيوونو لپاره کارول کيږي يا له هغو سره راځي.

پسې ځاينيو (پوسټپوزېشن) يا ښه يې اړيکويونه: دا د دندې له مخې د اړيکو لپاره کارول کيږي، نو د دندې يا د خوي له مخې ځکه اړکويونه بلل کيږي

دا دي: لپاره، مخامخ، څخه، سره، کره، پسې، باندې، پورې، کښې، ته او تر.

د خاوندوالي اړيکنيوونې لپاره: لپاره، مخامخ. او دا نور يې د اړيکويونو اړيکنيوونې لپاره راځي.

او س دا دوه ۲ اړيکنيوونې:

د خاوندوالي اړيکنيوونې: دما لپاره، د ما مخامخ

دويم ۳ اړيکنيوونې: د اړيکويونو اړيکنيوونې يا داتيو - لپاره: څخه، سره، کره، پسې، باندې، پورې، کښې، ته.

که نور وي، هغه دې بيا نور ژبمینه-وال وليکي- کارول يې:

پوه غوره د کړن ۲۹

--- له هغه څخه (سره، کره، پسې)

--- په هغه کښې.

--- پر هغه باندې. پرما پورې، لکه پرما پورې خټې نښتي.

--- تر هغه پورې.

-- و هغه ته

يادونه او ډېره اړيینه: د دې، تر، و زر پرېکړې، دا پرته له داسې ځای څخه، چې يو څه پای مومي، په بل ځای کېنې يې راورل پورررره ناسم دي.

--- و ماته.

يادونه: له دې سره مو دا هم وښوله، چې دا، له، تر، پر...، او نور يې پرېپوزېشنونه نه دي او په دې يادونه کېنې غوره دا هم ده، چې پښتو ژبه پرې پوزېشنونه نه لري.

دا به هم په پام کېنې ونيسو، چې دا دلته راغلي فونېمونه چې و نومويونو ته پوهېدنه وړي، هر يو يې لکه دلته چې ليکل شوي، د خپل اړونده اړيکويونو سره راځي او نه په بل ځای کېنې، دا، تر، يواځې د پورې سره راځي او نه په بل ځای کېنې او داسې نور.

اوس به دا اړيکټينگونوي د تکیه-اړ نومځاينيوو سره هم وڅېړو، خو لومړی د اينکليتيکي نومځاينيوو، چې له دې سره هم پر منظمه توگه باندې پوره نابلد يو او معياري کار ورباندې نه دی شوي.

اړيکټينووني يا کازوس د اينکليتيکي او پروکليتيکي نومځاينيوو سره:

پروکليتيکي:

لومړی: کتاب مې، دې، يې واخست

دويم ۱: سپين مې وهي.

.

اړيکټينگونوي.. ۳۰

يادنه: دلته گوره داد تېر وخت لپاره نه راځي.

زه سپين ووهلم.

دا داسې برېښي چې دا ،،دویم ۱:،، د ،،زه،، لپاره نه راځي.

دویم ۲: سپین مې ورور دی.

اریکټینګوونۍ د اینکلېتیکي نومځاینیوو سره

لومړۍ: را، در، ور د لوریز کرنویونو سره. راځه، درځه....

دویم - را(، در، ور) څخه (سره، کره، پسي، باندې، کښې، پورې)

له دې امله مې دا د اړیکویونو اړیکټینوونۍ (هم) بللې یا بولم.

دا اوس په اینکلېتیکي او پروکلېتیکي یا پسي تکیه-اړ او مختکيه اړ نومځاینيوي

یادونه: په پښتو کې د مور ستونځې ټولې همدلته دي، چې پرې غږېدلې یو:

بېلګې:

۱ -زه له هغه څخه (سره، کره، پسي...) لارم.

۱۱-زه ور څخه (سره، کره، پسي) لارم.

لرو: له هغه = ور

۲ - تر کابل پورې. ور پورې. تر کابل = ور

۳ -زه نن په کور کښې يم. په کور کښې. زه نن ور کښې يم. په کور = ور

۴ -کتاب پر مېز باندې پروت دی. کتاب ور باندې پروت دی. پر مېز = ور

۵ - پر ما پورې. راپورې. پر ما = را

۶ - و سپین ته. ما و سپین ته وویل. ور ته وویل. و سپین = ور

..... اړیکټینګوونۍ... ۳۱

بیا لنډ: (له ما، له تاء، له هغه...تر ما...، پرما...وما، ..) = (را، در، ور).

له دې سره مو دا وښوول چې: له، تر، پر، و، په.... بل څه نه دي پرته له مورفيمونو څخه، چې د نومويونو يا و يو بل څه ته پوهېدنه وړي، چې اړيکنيوونو سره سمه پوهېدنه ولري. دا هم پوره نابلد څه دي، خو بنسټيز او پرلار دي، چې پوهېدنه يې ساده ده.

اړينه يادونه: د پښتو په زياتو ادبياتو کښې لولو، چې په پښتو کښې، په ځانگړې توگه اړيکويونه نه ليکل کيږي يا پرېښوولکيږي يا ور څخه تېريري (زه يې په رښتيا درته وایم، چې پر،، حذف،، باندې نه پوهېږم، چې څه ته به وايي، خو دومره پوهېږم، چې يو څه دا د ما له ليکلو څه څخه به وي. بڅښنه دې وي)

دا دمخه تېر به په ياد کښې لرو او اوس بېرته څو و هغې د الماني غونډالي ته.

Ich habe dich geschlagen

مور له دې سره وښوول، چې پښتونوميناتيو ژبه نه ده. اوس راځو دې ته دا کړنويي گرداني حالت geschlagen په الماني ژبه کښې ترانزيتيو بللکيږي او دا يې ځوی دی، چې سبجکت او ابجکت لري. دا د پښتو اندول يې نو څه دی؟

دا د پښتو اندول يې کړنويي دی، چې کړونی او پرېکړونی لري.

اوس به دا په يوه بله الماني غونډله کښې وښايو، چې دلته هم د خاوندوالي حالت په گوته کوي او د خاوندوالي اړيکټينگونوی دی.

لرو: Dieses Buch ist für mich

دا د mich ځاينيوو په پښتو کښې،، د ما،، دی.،، د،، مورفيم او،، ما،، کړونی ته پوهېدنه وړي. الماني اکوزاتيو ده او پښتو د خاوندوالي غونډله ده. دا کتاب د ما لپاره دی.

گورو، چې دا يوه د خاوندوالي اړيکټينگونوي غونډاله ده.

مور څه وکړل؟

مور له دې ليکنې سره دا وښوول، چې پښتو يوه اېرگاتيو ژبه ده.

لنډ بيا: اېرگاتيو ژبې هغه دي، چې نوميناتيو او اکوزاتيو ژبې نه وي.

پښتو يوه اېرگاتيو ژبه ده.

د وييونو نه ليکل او پوهنيز څه چې پښتو يې نه لري.

لږ گوته به دې ته ونيسو، چې په پوهنو کښې د پښتو وييونو له پرېښولو يا نه کارولو سره دا وييونه ورکيري او د دې ليکنې بله هغه غوره برخه به داوي، چې څه مو د نورو ژبو يا الماني په پرتله ژبه نه لري او څه سم نه دي، څېړل شوي.

پښتو يوه لرغونې ځوانه ژبه ده. ځوانه ځکه ده، چې پښتو، گومان مې دی، له ۱۹۶۴ ز ک (؟) څخه راپه دې خوا په افغانستان کښې رسمي او ملي ژبه منل شوې ده، خوله هغې څخه وروسته يا تر اوسه پورې داسې غښتلي نه ده پيل شوې.

بله ستونځه دا ده، چې د پښتو په ټولو پوهنو آن په پښتو کښې هم، دې ژبې - د هيواد د لومړۍ ژبې په څېر - خپل پوهنيز ځای نه دي نيولی.

هو! گورو، چې ټول پوهنيز وييونه، هغه د ژبې پوهنيز وييونه مو هم په پښتونه دي او په ژبه کښې مو د پښتو وييونه لږ برېښي، دا له دې امله، چې د مور د ليک لوست خاوندانو خپلې زدکړي په پښتو نه وې کړې او دا لړۍ لا تر اوسه پورې لږ يا ډېره همداسې روانه ده. که په کومه پوهنيزه ليکنه کښې پښتو نومونه ولېکي، نو د مور پښتانه دي هم تورنوي، چې يا ژبه ستونمنځه کيري او يا د نورو نا پښتنو لپاره پوهنه هم ورباندې ستونمنځه کيري. مور گورو، چې مور هغه ډېر ساده نومونه هم په پښتو نه شو منلي. زه پر دې باندې ځکه پوهېږم، چې زه گورم، يواځنې کس يم، چې په ځانگړې توگه پوهنيزې ليکنې مې هم په پښتو کوم، د سمون کوننتيونه په دې کښې نه شته، خو د پښتو په نومونو نه پوهېدل يا ځان نه پوهول يې هغه ستره ستونځه ده يا و دې نورو ته کله، کله د خدا برېښېدل. ما له خپل ځان سره دا پرېکړه کړې، چې تر کېدونکي پولې پورې به زه خپلې ليکنې په پښتو کوم او همداسې له خپلې پرېکړې سره ريښتونی پاتې شوی يم. زه دا خبرې نه غزوم، ودې ته راځم، چې اوسنۍ موخه مې څرگنده کړم، چې پښتو پوهنيزه ده او پر پښتو باندې پوهنيزې ليکنې کولی شو.

-- پښتو ژبې په دې لنډ او نه پوره ورته چمتو شوې وخت کېنې پوره وده کړې او دا تر اوسه پورې د پښتو استادانو برکت او نه ستړی کېدونکې هلې ځلې دي.

-- موږ په پښتو ژبه کېنې او په ځانگړې توگه گرامر يا ژباړل کېنې پوره ستونځې لرو، چې د دې لپاره د چا د نه کار کولو ملامتيا نه شته، گوته مې ورته ونيوله، چې د موږ د مشرانو کار په دې لار کېنې نه هېرېدونکې او نه ستړی کېدونکې وو او دی.

ما هم له شلو کالو څخه را پر دې خوا باندې ځان د ژبې يا له ژباړل سره بوخت کړی او په دې ترڅ کې مې د لسو کتابونو په شاوخوا کېنې - د پښتو گرامر او اړوند- لیکلې، چې اخرنی کتاب مې دا دوه میاشتې د مخه چاپ شوی او له یوې اونۍ راپه دې خوا په

ketabton.com کېنې هم د لیدلو لپاره خور شوی، چې د ما په اند ژباړیزې ستونځې په کېنې له توان سره سم پوره اوبی شوي دي او دا هلته کتل کېدی شي.

دې ته به گوته ونیسم، چې د ما کتابونو منځپانگه - د ژباړې هم- د نورو ژبپوهانو د کتابونو له منځپانگې سره پوره توپیر لري. زه له دې لیکنې سره لنډ و تاسوته هغه څه وړاندې کوم، چې په ژبه کېنې شته، خو دا تر اوسه پورې نه دې لیکل شوی، یا ورته پام نه دی شوی او یا ورته پام نه شو کېدی.

زه به هغه څه دلته و تاسوته وړاندې کړم، چې په ژباړل کېنې باید وي، خو هغه تراوسه پورې نه دې لیکل شوی، پرته د ما له لیکلو څخه، چې

یادونه: د ما لیکنې په پښتو دي، دا به د گرانو لوستونکو لپاره یوه ستونځه وي، خو که څوک یې د ورباندې پوهېدلو مینه لري، نو ساده - دا چې په پښتو دي - ورباندې پوهېدلی شي.

له پیل څخه یې رانیسو، بې له شننې، شننه یې د ما د ژبپوهنې په اخرنی کتابتون کېنې کتلی کېدی شی، زه هم خبرو ته وخت پوره لرم.

یادونه: په لیکنه کېنې دا پیژندنه نه - یا سم نه دي ورکړ شوی، د اړونده ژبپوهانو د کارولو موخه هم نه ده روښانه یا هغه خوي یې، چې دا کړنویونه ورڅخه پوهېدلی شي.

-- هرڅومره چې يو څوک په بله ژبه و پوهيږي، د خپلې مورنۍ ژبې ځای نه شي نيولی.

. د ويونو نه ليکل او.. ۳۴ .

په مسلکي يا ريښه-اړونده ويونو کښې خپلې ژبې ته مه شا کوی. په هيڅ پوهنه کښې او په ځانگړې توگه پښتو پوهنه کښې هم په خپله ژبه کښې و خپلو ويونو ته مه شا کوی.

ما شمېر پوهنه، فزيک، پښتو ژبه، هوښيارو ويناو، فلسفه او ټوليز سم اند کښې کتابونه ليکلي او ژباړل. دا مې په پښتو ليکلي او که گوري يې او پام ورته وکړی، دا مې په پښتو ليکلي. که خپله ژبه په مسلک يا ريښه کښې ونه کاروو، نو دا مو د زبې له کار څخه د لوېدلو او له منځ څخه د تللو هغه ساده، لنډه او هرو مرو لار ده. هر څه د ځان او خپلې ژبې لپاره کوی او د بل چا و ژبې ته د زيان رسولو اجازه نه شته.

--- دا چې پښتو يوه اېرگاتيو ژبه ده، دا د مور ژبپوهانو په پام کښې نه ده نيولې يا و پام ته نه راتلله.

--دمور د پښتو ليکوالانو د ژبنيزو او نورو غوره ويونو پېژندونه روښانه نه دي ور کړي.

--- دا بايد همدلته په ياد راوړو، چې په ژبه کښې هر وی يا ژبتوکى يو پېژند لري او په بنسټ يې دا بيا يوه کارونه يا ښه يې، دنده لري او بېلگې يې راوړل کېدې شي.

--کړنوييونه، بوختوالي وييونه يا مهالوييونه: کړنوييونه په پښتو ژبه کښې ښه بدلېدنه نه لري، خو دا کړنوييونه دا دنده له سفکسونو يا پسې تړلو، خو ښه يې يو هېدنگز وونو سره پوره کوي.

--نوموييونه: په پښتو گڼې نوموييونه ښه بدلېدنه نه لري. روښانونه يې په اړيکتينگوونو کښې راغلي.

-- خويوييونه: په پښتو کښې خويوييونه هم نه ښه بدليري، خو جگيري د ښه، ډېر ښه، خوراښه او خورا ډېر ښه سره.

د مور د پښتو ژبلار کښې د مور ژبپوهان دا ستايننومونه بولي، خو داد ستاينوييونو يا خويوونو سره توپير لري او د څېړنې موخه يې خويووييونه دي

يادونه: په الماني ژبه کښې د درېواړو بڼه بدليري.

۳۵

. پوهېدنغزوونۍ....

-- په پښتو ژبه کښې پرېپوزېشنونه يا د مخه اړيکوييونه نه شته. دمور ليکوالان هغه څه چې پرېپوزېشنونه بولي، ناسم دي او هغه پوهېدنورونکي مورفېمونه دي.

-- په پښتو کښې مور يواځې پوستپوزېشنونه يا پسې اړېکوييونه لرو.

-- په پښتو کښې پرېفېکس يا مختړلۍ، خوښه يي و مخ ته پوهېدنغزوونې نه لرو. خو اړونده پسې تړلي پسې پوهېدنغزوونې لرو، چې له دې امله به يي پوهېدنغزوونې و بولم.

-- په پښتو کښې د مورفيمونو په هکله ډېرې ليکنې شوي، خو د سم پېژند او د کارونو دندې يې هېڅ نه دي روښانه شوې.

-- مور د پښتو ژبې ژبلار لپاره دوه ډوله هغه غوره او روښانه دنده لرونکي مورفېمونه لرو، چې هغه مو هرو مرو ډېر په کار راځي او دا يواځې د ما په کتاب کښې کتل کېدې شي او يا يواځې د ما څېړنه شته او باوري ده.

-- پوهېدنغزوونې او پوهېدنورونې مورفېمونه.

-- پوهېدنغزوونې سېفېکسونه يا پسېتړلي، چې د مورفيمونو يوه ډله ده .

-- په پښتو ژبلار کښې سم يا پوره د کاز يا کازوس - چې د پېژند له مخې دا اړيکيتينگوونکي دي - څېړنه نه ده شوې، چې د مور د پښتو ليکوالانو ناسمونونه ټول يا هغه ډېر يې له همدې امله دي.

-- مور پښتو ليکولان په دې نه پوهېږو، چې پښتو يوه اېرگاتيو ژبه ده، نو په دې هم نه پوهېږو، چې پېژند يې څه دی.

-- مور پښتانه ژبپوهان يا ډېر يې په دې نه پوهېږو، چې پښتو پرته له ځانيزو نومځايينو څخه کليتيکي- يا تکيه اړ نومځايينوي هم لري. دا مختکيه- اړ پسې تکيه- اړ نومځايينوي، دا د مور ژبپوهان د ناتوانه، لوريز او ځنې نورو نومونو لاندې ليکي، خو دا چې دا يوه گډه ډله ده، پر دې باندې نه پوهېږو.

زه چې د ژبپوهنې کتابونه گورم، پوره ورسره زورېږم، دا.....

لنډ: پښتو دا څه نه لري؟

۳۶

له ويونو څخه

--- د کړنوينو بڼه-بدلون.

--- د نومويونو بڼه-بدلون.

--- د خويويونو بڼه-بدلون.

--- پرېپوزېشنونه يا مخ-اړيکوييونه يا وخته اړيکوييونه.

--- پرېفېکسونه، و مخ ته تړلي يا مخترلي.

د دې په پام کېنې له نه نيولو يا نه لرلو سره پوره ناسمونونه و رامنځ ته کيږي.

څه په پام کېنې نه دي نيول شوي يا نه شو نيول کېدې؟

پوهېدنوړونکي مورفېمونه يا ناسم ور څخه پوهېدل او اړيکيټينگوونکي. پوستپوزېشن او دنده يې، چې پوهېدنغزونه ده. رېکټوس او اوبليکوس.

په پښتو کېنې د دې پورته په کوته شوو پېژند او کارونه يې تر اوسه پورې نه دي پېژندل شوي يا پېژند نه دي رکړ وشوي او تولې يا هغه ډېرې ستونځې هم خوندي لري.

له ويونو څخه تېرېدنه نه شته(څه تکرار لري)

په پښتو غونډلو کې له ويونو څخه تېرېدل ژبلاړيز نه دي. بل ډول تکرار، خو گټور.

د مور ډېر يا ټول ژبپوهان او ژبمینه وال په دې اند دي، چې گوندي پښتو کې د ځنو ويونو ويلو او ليکلو ته اړتيا نه شته او کېدې شي ورڅخه تېر شو (حذف ؟؟؟).

راځئ ، چې دې ته لږ فکر وکړو، چې په پښتو کې له ويونو تېرېدې شو او که نه؟

--- د پېداېښت پر بنسټ باندې يا - له لوري څخه: دا چې ژبه پېداېښتي ده، نو له پېداېښتي پېداېښت څخه خو تېرېدل د پېداېښت سره په مخامخوالي کې دی.

د پېداېښت سره سم د پښتو ويونو څخه تېرېدل، نو له دې امله ناسم دي.

:

. په پښتو کې له ۳۷ .

--- دې ته دې پام وي، چې ژبه د مشورو او گوټپورته کونو له لارې نه ټاکل کېږي، ځکه چې پېداېښت نه ټاکل کېږي، دا دي، چې څنگه دي. کله هم چې يو څه د مشورې له لارې شوي، ناسم شوي، نو ناسم او پوره ناسم شوي، چې بېلگې يې ډېرې دي، خو دوه به يې له تاسو سره شریکې کړم.

۱ - ژبپوهانو غوښتل، چې گوندې د عربي مابې لپاره به په پښتو کې څه نه وي، هغه ته يې اوبلن نوم وټاکه، چې اوس هم دموږ لیکولان يا له راډيو-تلوېزيون د تېښتېدونې يا غاز لپاره اوبلن واورم، پوره زورېږم او همداسې يې د ستاندارد، سويه او ستحي لپاره د کچې کارول، چې دا هم ناروا دی، کارول او د دوي ټاکل پوره ناسم دی. سړی له دې څخه داسې بايد وپوهېږي، چې دوي پر دې باندې نه پوهېږي. ما ته به ډېره بڅښنه کوي، زه په رښتيا د خپلو پښتنو پوهانو ډېر درناوی کوم، خو دلته نو بل څه وليکم؟

هغه څه چې بهېږي، بهېدونکي دي. دا تل لرو او ستاندارد او سويه نه د کچونې څه لري، او له دې امله ورته نه کچون اله او له همدې امله نه کچېږي. دامې يوه ورځ له راډيو څخه واورېدل، چې ،،په جلال اباد کې د کابل په کچه روغتون جوړ شو،، او سمه بده راته وېرېښېده.

ما چې څېړنه په کې کړې، دا له ويونو څخه تېرېدلو ستونځې هم ټولې د پښتو په څلورم حالت کې يا ښه په ۲ ۲ ۲ اړيکټينگونو کې دي، چې اوس به يې سره روښانه کړو.

د دې روښانونه هم ډېره ساده او د پېداېښت په مټ پوره روښانه ده.

داسې به و مخ ته ولاړ شو او له پيل څخه به پردې اړونده غونډلو باندې پيل وکړ:

لومړی:

-- په هغه باران ورېده.

-- هغه باندې باران ورېده.

-- پر هغه باران ورېد

-- پر هغه باندې باران ورېده

. ولي نو دا ستونځې ۳۸

دويم:

-- په کور يم او همداسې

-- کور يم.

-- کور کې يم.

-- په کور کېنې يم

-- له ما لارم

-- د ما نه لار.

-- له ما څخه (سره، کره، پسې) لار.

ولي موږ په دې پوهېږو، چې موخه مو څه ده او ولي هغه موخه بې له ژبلار له لارې څخه
سمه يا نيمگړې سمه برېښي؟

ور څخه تېرېدل يا حذفول ژبلار ده او که څنگه؟

ژبلار له ژبې څخه راوړي او نه ژبه له ژبلار څخه. دې ته مو تل بايد پام وي.

لرو: له ما څخه نو انډول يې راڅخه. که له ،، څخه،، څخه تېر شو، څه به ولرو.

-- ولي نو دا ستونځې تر اوسه پورې نه وې يا نه دي اوبې شوې؟

ژبه مو پنځه زره کلنه، خو دپوهنې ډگر ته دا شاوخوا اویا کاله کیري، و دولتي ته راوتلي او دا هم داسې په نیمه نیمخوره توګه یا داسې په خوبدا، چې پخپله پښتو یې هم د څېړلو توان دومره نه لاره.

پوښتنه: دا ولې، چې پښتو د ژبلاړیزې ودې توان نه لاره؟

ځواب: دا ځکه چې پښتو یا هغه ډېرو پښتنو خپلې زده-کړې له ښوونځي څخه نیولي تر پوهنتون پورې په پښتو نه دي یا نه وې کړې، نو یو څه پر ژبلاړ باندې هم نه پوهېدل او

ولې نو دا ستونځې..... ۳۹

سم یې و فکر ته نه شو راتللی. له دې امله مو هم په ټولو پوهنو کښې هغه ریشه یې یا مسلکي نومونه هم په پښتو نه دي، چې دا مو د رینه ییزو ستونځو سره هم مخامخ کوي.

د ما بېلګه د الماني ژبې سره: پرته له فارسي او پښتو له بلې ژبې سره هم نه دي مخامخ شوي، چې په هغې کښې مخمس ته د ژباړې له مخې پنځه ګوډی وايي. خبره د بلد او نه بلد نه ده، خبره د نابلد ده او دا کېدی شي بلد شي او باید بلد شي. د فارسي له امله موږ همغه د عربي نومونو سره بلد یو او غواړو چې – که ژبې ته مو زیان وي او که نه – همغه وساتو، دا چې زه دا بل ډول په نورو ژبو بلد یم، ما زړه دا نه شي منلی، دا دې همداسې وي، ځکه چې ورسره بلد یو.

د ما پرابلم: له یوې خوا پوهنې په خپله خونديونه کښې ستونځې لری او له بلې خوا د نابلد پښتو ویونو سره مخامخ کېدل دوه برابره ستونځې و منځ ته راوړي.

هیله ده مرسته وکړی:

۱ – د موږ د پښتو له ستورو څخه کوم یوه ښوونځی اونورې زدکړې په پښتو کړي؟

۲- لومړی د پښتو ژبلاړ یا ګرامر چا په پښتو لیکلی او ایا خپلې د ښوونځي او پوهنتون زدکړې یې په پښتو یا بله کومه ژبه کړې وې.

۳ – د موږ له ستورو څخه ارواښاد رېښتین صیب خپل د پښتو ګرامر کتاب په فارسي لیکلی وو، دا چا، کله په پښتو ژباړلی او له دې ژبلاړ کتاب څخه چا د مخه د پښتو ژبلاړ کتاب په پښتو لیکلی؟

هر و مرو دې نيټه داسې نږدې كه وي هم سمه ده

په هر ډول د دې شرايطو لاندې اوس هم دمورن ژبې د مور د ژبپوهانو په هلو ځلو او د ډېرو رېرو پر ګاللو باندې يې دومره د پام وړ وده كړې. په هغه وخت كې د مور ژبپوهانو دومره امكانات هم نه لرل، چې پرته له عربي او په ځانګړې توګه فارسي، د نورو ژبو له ژبلار څخه كار واخستلی شي. د ژبلار لپاره خو له نورو ژبو څخه نور څه و لاس ته نه راځي، خو داپېژندونه بايد سم راواخستل شي، چې هغه اوس كېدونكي دي.

.

. تګیہ اړ - او ځانیز... ۴۰ .

كه تاسو د مور د پښتو ژبې ټولې د بېلا بېلو پوهنو پوهنيزې ليكنې وګورئ، نېمګړې نه، چې له ترنوبيونو او اړيکويونو څخه پرته پښتو په كې نه شته.

مور د ژبې پر غنى كولو پسې ګرځو، خو د خپلو ويونو په ساتلو كې ناتوانه يو، چې دا د خپلو پښتو ويونو ساتل مو بايد لومړنۍ دنده وي.

له ما څخه مې تل ليكنې اوږديرې، خو لنډ داسې مخ ته ځو:

د مور څلورم حالت مو د پښځاينيو حالت بللى او ګورو چې ستونځې په همدې كې دي، نو غواړم لومړى تازه د پښځاينيو پېژند بيا راوړم.

پښځاينيو: د ښوونځي په ژبلاريزو ادبياتو كې اړيکويونه يا پسې ويونه هم بلل كيږي، يو وييدول دى، چې يو رابند ټولګى جوړوي او د منځپانګ وي او په ګرامري نښونو كې ځاينوى شوى. پښځاينيو د ژبلار له مخې څخه د يوه نومويونو ګروپ يا ډله غواړي او له دې سره يو حالت يا اړيكتينګوونى ليدوړ په نڅښه كوي. دا چې د نومويينو پسې ځاى نيوى يا اړيکويونه راځي، له همدې امله پښځاينيو يا اړيکويونه هم بلل كيږي او دا يوه ډله ده، چې ځاييز، وختيز، څنګه والي، راټولونكې، سره له دې، اړيينوالى پوهېدنې

لېږدوي يا وړي او په پښتو او نور ژبو كې ښه بدلېدونكي نه دي. لكه: څخه، سره، كره، لپاره، پورې، كښې او نور

يادونه: دا لاندې ليکنه کېدې شي تکرار وي، د دبېخښه دې وي.

تکيه اړ - او ځانيز نومځاينيوې. دا هم تکرار لري

داسې يو څه به د پښځاينيوو يا اړيکيوونو او اړيکتينگوونو ښه روښانونه نوره هم تکرار وڅېړو. تکرار ته مه سترې کېږئ.

له هرڅه څخه د مخه د اړيکتينگوونو Kasus پېژند: په پښتو کې دوه اړيکتينگوونې لرو: کروني او نه کروني: ۱- کروني. ۲- نه کروني. پرېکړونې، د خاوندوالي حالت او د پښځاينيوو حالت، کاسوس يا حالت څېري چې نوموړيوونه د غونډلې د نورو توکو سره څه اړيکې لري او دا نوموړيوونه څنگه له حالت سره ځان سنبالوي. په نورو ژبو له بېلگې څخه يې په الماني ژبه کې نومځاينيوې بدليري، خو په پښتو کې دا دنده د حالت مورفېمونو

تکيه اړ - او ځانيز... ۴۱

نيولې، چې خپله کومه پوهېدنه نه لري، خو د نوموړيون سره مل ځان د حالت سره سنبالوي يا برابروي او که سموي او دا دي: ،، د ،، د خاوندوالي لپاره د نوموړيوونو دنده بدلون لپاره مورفېم.

،، له، تر، پر، په، و، د پښځاينيوو لپاره د نوموړيوونو دنده بدلون لپاره مورفېمونه.

دې ته بيا بيا گوته نيسم، ځکه چې زيات ناسمونونه همدلته راځي، چې دا مورفېمونه يواځې او يواځې په همدې ټاکلو ځايونو کارول کيږي او بس.

اوس راځو نومځاينيوو ته: موږ په پښتو کې دوه ډوله نومځاينيوې لرو:

لومړۍ - ځانيز نومځاينيوې او کارونې يې

دويم- کلتيکي يا تکيه اړ نومځاينيوې او کارونه يې. دا نومځاينيوې په رېښتوني په يوه څه پسې تکيه اړ وي او يا ان چې ورپسې سلين - يا نښتي وي.

گډه کارونه او د کاره-ونو پرتله-کونه يې.

و لومړي ته : دا په دوه برخو وېشو:

پیل یادونه: زه به یواځې د لومړي کس نومځاینيوي یا - - لپاره نومځاینيوي وکاروم.

لومړی ۱ - یوگن: زه، ته، هغه، هغې...

لومړی ۲ - ډېرگن: مور، تاسو، هغوي

لومړي ۱ ته: دلته د هر کس لپاره دوه دوه نومځاینيوي لرو:

لومړی ۱ ۱ - زه، چې د کړنویونو لپاره د اوس او راتلونکي وخت لپاره کارول کيږي او د هغه کړنویونو لپاره، چې پرېکړونې نه لري، د تېر وخت لپاره هم.

زه ځم، زه لارم، زه خورم، ما وخوړه، خو.. نور لاندې.

لومړی ۲ ۱ - ما، چې د تېروخت د هغه کړنې لپاره کارول کيږي، چې پرېکړونې ولري، په دې پوهېدنه، چې دا کار په یو څه د څه د کړو سره سرته رسيږي. ما وخوړ(ه)

تکيه اړ - او ځانيز ۴۲

و لومړی ۲ ته: د ډېرگرو د کړنو لپاره دا نومځاینيوی ،، ما، مور، ...، نه بدليږي.
مور(تاسو، هغوي) وخوړل (لارو) .

یادونه: پوښتننومځاینيوي دي: څه، چا. که مور دلته پوښتن نومځاینيوي د زه او ما په ځای وليکو، نو دا چا د کړوني لپاره راځي او په پرېکړوني کې نه راځي.

بېلگه: څوک څوک وهي. چاڅوک وواهه.

و دویم ته: تکيه اړ نومځاینيوي په دوه ډوله دي:

دویم ۱ - د مخه تکيه اړ نومځاینيوي دي: را، در، ور

دویم ۲ - پسې تکيه اړ نومځایميوي: مې، دې، بې، مو(دا د مور او همداسې د تاسو لپاره کارول کيږي)

و دویم ۱ ته- دا دوه ځایونو کې یا دوه ډوله کارول کيږي یا که له کړونو او نه کړونو سره نومځاینيوو(رېکتوس - او اوبلیکوس) حالتونو څخه و مخ ته لار شو، نو په دواړو کې کارول کيږي.

دويم ۱ ۱ - که دا نومځاينيو د کړونو په څېر ويونو و مخ ته راشي يا ورسره نښتي يا سلېښ وي، نو د کړنوويونو سره لوريز کړنوويونه په گوته کوي، لکه راحم، راځي، ورځي، ورځي، ورځي....

بله بېلگه: راکوې، ورکوم، درکوي او نور.

و دويم ۲ ته: دا هم دوه ډوله کارول کيږي يا ښه يې په دوه حالتونو کې کارول کيږي.

دويم ۲ ۲ - دا تکیه اړ نومځاينيو تل په يوه نوم، نومځاينيو او يا يو څه پسې تکیه وي.

که دا نوم يا دا يو څه يانومځاينيو د پرېکړوني په حالت کې وي، نو پسې کړنه راځي يا که کړنه پسې راشي، نو دا پسې تړلی نوموي يا څه يې پرېکړونی دی.

بېلگه: ته مې ووهلي، زه يې گوزار کړم. هغه دې راوړ. کور مې واخست.

.

تکيه اړ - او ځانيز ۴۳

يادونه: گورو، چې موږ په پښتو کې همدا دوه نومځاينيو، زه، ما او... لرو، چې د کړوني او پرېکړوني لپاره کارول کيږي. له دې څخه داسې پوهېږو، چې د لومړي او دويم حالت يا د کړوني او پرېکړوني حالت لپاره.

دويم ۲ ۱ - که ولرو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره، پورې، باندې، ته....)

دلته دا پوره يو حالت دی، چې کېدی شي د پسېځاينيو حالت يې وېولو، ځکه، چې دا و مخ ته تکیه اړ نومځاينيو، ټيک وپسېځاينيو ته تکیه دي او نه بل څه ته.

دا اوس د ځانيز نومځاينيو سره څنگه ليکو؟

له ما سره (څخه، کره، پسې) = را سره (څخه، کره، پسې) له دې لرو چې:

را = له ما

تر ما پورې = را پورې دلته بيا را = تر ما

په ما کې = را کې له دې لرو: په ما = را

پر ما باندې = را باندې. له دې څخه لرو: پر ما = را

و ما ته = را ته. له دې څخه لرو: و ما = را

له پورته څخه لاس ته راځي، چې: له، په، پر، تر، ته، باندې..... مورفيمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو د اړونده پسې نوم يا نومځاينوي دنده بدلوي. دلته د،، ما،،، چې د کړوني او پرېکړوني لپاره په بدل ډول کارول کيږي، دلته يې دنده، له،، د،، سره،

چې،، دما کور،، ليکل کيږي او،، د ما،، د خاوندوالي نومځاينوي کيږي او همداسې د پسېځاينوي حالت کې هم د د،، ما،، دنده د (له، په، پر، تر....) سره په اړونده ډول بدليږي.

دا يداونه دې ورسره د نورو روښانونو له امله مل وي: که د،، ما،، کړنوی وي، خو دا د رېکتوس يا پرې کړوني حالت دی او که د پرېکړوني کړنوی پسې راشي، نو پرېکړونی يا

.

اړيکتينگوني تکرار... ۴۴

اوبليکوس دی او که نه، نو دا بيا د نهکړونو حالت دی، چې په اړونده ځای کېنې به روښانه شي.

په پورته پسېځاينوي اړيکتينگوني کې دا هم غوره ده، چې:

۱ - له،، له،، سره: څخه، کره، پسې ټاکلکيږي او له څخه، سره، کره پسې سره،، له،، يواځنی ټاکلکيږي.

۲ - له،، تر،، سره،، پورې،، يو يواځنی ټاکلکيږي. (دا يو ويواځنی په دې پوهېدنه چې تر يواځي هلته راځي، چې پورې يې پای کې راځي او پورې هم هلته راځي، چې تر وي،، تر کور پورې،، بل ډول ناسم دی او بس).

۳ - همداسې له پر سره باندې او په څنې له باندې سره پر.

۴ - له ،،و،، سره ،،ته،، او په خټ

دا اړيکين دي، چې بيا هم گوته ورته ونيسو، چې، له، تر، په، پر، و او که نور په مدي ژبلاريزه ډله کې راځي، بل ځای کې ځای نه لري، د مور ژبپوهان او ژبمینه وال يې دا ،، تر ،، ډېر کله ناسم کاروي.

يوه غونډله او شننه يې:

بنځه و خپل ورور ته د خپل مېړه خولۍ ورکوي.

په پورته کې بنځه کړونې، و خپل مېړه ته (د پېښځاينيو حالت پوره کونه)، د خپل مېړه خاوندوالي حالت پوره کونه)، خولې (پرېکړونې حالت) ورکوي (کړنه).

پای لاس ته راوړنه: مور د دې ليکنې سره داسې وښوده يا ښه يې: بيا نوره هم روښانه کړه، چې پښتو څلور حالتونه لري: کړونې، پرېکړونې، خاوندوالي او د پېښځاينيو حالت (دې ته دې پام وشي، چې څنگه ښه نومول کيږي).

يوه غوره يادونه: د مور ډېر ناسمونونه له همدې مورفيمونو له ناسم کارونې سره و منځ ته راځي، نو ما هم لږ زيات پام و همدې ته وکړ.

اړيکټينگونې تکرار... ۴۵ .

و دويم: ۲ ۲ ته: که ولرو: کور مې کوچنی دی، نو دا د ځانيز نومځاينيو سره دا سې ليکو: د ما کور کوچنی دی، په دې پوهېدنه چې د ،، ما ،، سره يو بل مورفيم ،، د ،، مل شو او ،، ما ،، دنده يې بدله کړه.

د مخه مو په ليکنه کې ولېدل، چې هلته ،، مې ،، د ،، ما،، په پوهېدنه وو.

د ژبې د پېداېښت په بنسټ پوهېږو، چې لرو: د ما کور کوچنی دی. دلته خو بې له ،، د ،، څخه، چې ،، ما ،، يواځې وي، څه نه پوهېدل کيږي او ،، د ،، هم ديوه مورفيم په څېر خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو ،، د ،، له ،، ما،، سره يو ځای د خاوندوالي نومځای نيوی کيږي (دلته دې فکر وشي، چې دا ،، د ما،، نومځاينيو شو او که ؟؟؟؟) چې د خاوندوالي حالت اړيکټينگونې غوره کړ.

دلته لیکوچې: دما کور کوچنی دی. دا به د خاوندوالي اړیکتینګونی وېولو، چې دی.

دلته نو ،، د ،، څه شی دی او دنده یې څه ده؟

بیا: دلته ،، د، یو مور فېم دی او کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو دنده یې باید بل څه وي او هغه داده، چې دلته د ،، ما ،، دنده بدلوي، چې دا ،، ما، په مرسته د خاوندوالي نومځاینیوی شو او د ،، ما ،، دنده یې د کړوني څخه و د ،، د ،، سره مل د خاوندوالي – یا نه کړوني نومځاینیوي و ،، د ما ،، ته راوسته.

دا بیا روښانه په ګوته کوو، چې ،، د ،، یواځې او یواځې همدا دنده لري او بس.

دا حالتونه یا اړیکتینګوونې د پښتنو په بنسټ رامنځ ته کېږي

یادونه: دا لیکنه مې هم څه وخت د مخه لیکلې، چې دامې لا نه وو څېړلي، چې پښتو اېرګاتیو ژبه ده.

پیل یادونه: په پیل یادونه کې به دا په پام کې ونیسو، چې ما دا اړیکتینګوونې د الماني له حالتونو یا اړیکتینګوونو څخه څېړلي، چې پښتو حالتونه یا اړیکتینګوونې یې ورسره سر نه خوري، خو کټه مې ترې اخستې او پل په پل به په دې لیکنې کې د دې ستونځو لپاره اوبې ګورو (ستونځوبی لکه ګروبی)

نومیناتیو Nominativ (له لاتین څخه، نومونۍ یا نومونیز)

..... اړیکتینګوونې تکرار ... ۴۶

یادونه: دا چې پښتو اېرګاتیو ژبه ده، نو نومیز یا نومیناتیو په پښتو کې نه شته او دا نومیز په پښتو کې کړونی دی.

په ګرامر کې د یوه اړیکتینګوونې نومونه ده، چې له هر څه څخه دمخه (دمخه مې ناسمه،، د هر څه له مخه،، لیکلی وو) په جمله کې د شي د نښونې په چوپړ کې دی، د دې له پاره دا هم تېپیکي یا نومه-ونیز دی چې د یوه شي د خپلواک کارونې له پاره رامنځ ته کېږي (دا په دې پوهېدنه، چې بې د بل له واکه).

يادنه: يوې له مخه تېرې يادوني سره موږ نوميز اړيكتينگوونى په پښتو كې نه لرو او دا په پښتو كښې كړونى اړيكتينگوونى دى.

لنډ: دا اړيكتينگوونى دى، چې د ،،څوك-، چا - او څه اړيكتينگوونى،، بلل كيږي، د يوه اړيكتينگوونى سيستم په توگه رامنځ ته كيږي، چې دا نوميناتيو - اكوزاتيوسيستم بلل كيږي.

بيا: د نوميناتيو يا د ،،څوك-،،چا - ،، او ،،څه اړيكتينگوونى.

موږ د گړنو يا بوختوالي له مخې د دوه ډوله ليكنو سره مخامخ يو:

لومړى:

يوه يادونه پسې شته

سپين يا هغه و كار ته ځي

سپين يا هغه و كار ته لار

سپين يا هغه به و كار ته لار شي

سپين يا هغه و كار ته تللى وو

څوك و كار ته.....

سپين يا هغه

..... اړيكتينگوونى تکرار... ۴۷

زه و كار ته ځم

زه و كار ته لارم

زه به و كار ته لار شم.

زه و كار ته تللى وم.

دويم ډول يې:

زه مڼه خورم

زه به مڼه وخورم

ما مڼه وخوره

ما مڼه خورلې وه.

لنډه يادونه: وروسته به وگورو، د ،، زه کار ته لارم،، په ځای به سم ،، زه وکار ته (و)لارم،، سم وليکو. د ژبلار او په ژبلار کې د ما د نوو ميندو په بنسټ (دا دې هملته) همغلته وکتل شي).

دا همداسې د دويم کس له پاره ته او تاسې راځي او د ريم کس له پاره هم هغه او هغه راځي) په دې دريم کس کې ليکنه يو ډول ده، خو د ويلو څخه برېښي، چې لومړۍ ه څرگنده يا روښانه ه ده او په دويم کې بيا دا پڅه ه ده او که بل ډول يې بولي. هغه زور او زورکي مې ښه نه راځي، چې په پښتو کې نه شته)

يعنې په دريوارو کسانو کې يې توپير يو ډول دی، چې د کرنې پرته يې په څو کړنو کې پوښتننومځايڼيوۍ هم بدليري، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دي.

مور و کار ته ځي.

څوک و کار ته ځي؟ ځواب: مور

کاليمينځۍ خرابيري.

..... اړيکتينگونۍ تکرار... ۴۸

څه شی خرابيري؟ ځواب: کاليمينځۍ

يادونه: و ماته هم دا نومونه توکلي د ليکونې (قلم) خولې ته راځي. نه پوهيرم،، چې دا اله، چې کالي پر بمينځي، کاليمينځۍ، کاليمينځونۍ يا کاليمينځونکۍ وبولو. او که نه، نو کالي مينځلو اله. ځنگه مو چې خوښه وي.

د کاسوس رېکتوس او کاسوس اوبليکوس کارونه

يادونه: دا لاندې څېړنبرخه نېمگړې ده، خو وروسته په نورو ليکنو کې پوره شوې.

کاسوس رېکتوس د نوميز او اکوزاتيو حالت لپاره د اوسمهال لپاره کارول کيږي. يوه ځانگړنه شته او هغه داسې ځانيز نومځاينيوو کې اوبليکوس د الماني و اکوزاتيو ته کارول کيږي. کاسوس اوبليکوس تل کارول کيږي، که يو ادپوزېشن په نوم تکیه کوي. ځانگړنې په پوستپوزېشنونو کې شته، چې ،، کې، باندې، ته، د پاسه، زيات په رکتوس کې وکارول شي. کاسوس اوبليکوس د تېروخت بڼه کې نوميز حالت کې هم کارول کيږي.

يادونه: دلته دې اندونه سره ګډ شي. دا څېړنه بل ځای کې پوره څېړل شوې.

دا نسبتې وی و پسي ځاينيو ی پاپوستپوزېشن ،، ته، ته يو اوبليک دی. د الماني داتيو څنگه والي ته انډول دی او له دې سره د پوست پوزېشن په څير د موخه لور (چېرته) دنده لري. بيلگه: و کور ته ځم.

پرمېز (اړيکتينگوونی) باندې (اړيکوی) د انگورو (خاوندوالی اړيکتينگوونی) له جنډې (اړيکتينگوونی) څخه (اړيکوی) انگور (نوم) له ځان (اړيکتينگوونی) سره (اړيکوی) وتا (اړيکتينگوونی) ته (اړيکوی) دروره.

گورو، چې دا مې تر اوسه پورې سنترپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د اړيکتينگونو مورفيمونه دي، لکه ،، د، د خاوندوالي مورفيم.

دلته ټول اړيکيوونه پسي ځاينيو ي پاپوستپوزېشنونه دي.

د مور ستونځې له ژبلار سره چېرته دي؟

د مور ستونځې له ژبلار ... ۴۹

مور په رښتيا په خپله ژبه کې ډېرې ژبلاريزې ستونځې لرو. ما چې خپل څه باندې دوه کاله د مخه ليکلی وو، اوس و ما ته په ځانگړې توگه په حالتونو کې ډېرې ستونځې ليدل کيږي، چې په اوسنيو ليکنو کې مې سمې کړي.

ما ليکلي وو: زه باغ ته ننوتم. باغ نوم دی. دا حالت، باغ،، کړوني دی. ،، ته،، پسي ځاينيو ی دی، نو بايد چې له نوم څخه د مخه د دې پسېځاينيو ي اړونده مورفيم ورزيات

شوی وي، چې غونډله سمه شي او هغه د یوه ،، و ،، له نوم سره د مخه باید ورزیات شي. اوس به یې سم ولیکو: و باغ ته ننوتم. نوره به هم ښه وي یا به غونډله پوره شي، که دا زه ورزیات شي، چې ،، زه و باغ ته ننوتم،، دوه نورې غونډلې.

پخوا مې لیکلي: باغ ته ننوتم، باغ کې ...، د باغ نه ووتم. دا کلیوالي دي، خو معیاري یا ښه یې ژبلاړیزې ناسمې دي. دا به سمې داسې ولیکو: و باغ ته..، په باغ کې...، له باغ څخه...

په دې هکله مې لیکنې شته. د ما یوه هیله: که هر چا یو څه سم ولیکل، خو دا د بل چا لپاره پروا ونه لري او ودې مني او ناسمون یې تل باید سم شي.

لاندې به کلیوالي لیکنې او معیاري لیکنې سره یا ښه د حالتونو غونډلې سره په ګډه وګورر:

زه باغ ته ننوتم زه و باغ ته ننوتم.

زه باغ کې یم. زه په باغ کې یم.

زه د باغ نه لارم او نور. زه له باغ څخه لارم(ولارم)

د ما سره له ما سره

په میز شته پر میز باندې شته

ما پورې راشه یا تر ما پورې راشه

تر ما راشه. تر ما پورې راشه

انګلیسي نوموینه، چې د یوه اړیکتینګوونې اړوند دي

رګانو ژبیوهانو! مرسته.. ۵۰

بیا او بیا لیکم، تر منځ...، تر مخه، ... او او دا ټول ناسم دي. ،، تر،، یواځې او یواځې د پېښځاینيوي مورفېشم دی، چې دا پېښځاینيوی یې، پورې دی او له نوموي څخه د مخه راځي، چې و هغه ته پوهېدنه وړي اوبس.

دا مو هم باید په پام کې وي، چې پښتو یواځې او یواځې پېښځاینيوي لري او دا دي:

پورې، ته، سره، څخه، کره، باندې، کې، او نور یې تاسو وليکۍ.

ډاکټر ماخان مېړۍ شینواری

ګرانو ژبپوهانو! مرسته وکړۍ:

زه و ټولو ژبپوهانو ته سوال او زاري کوم، چې ويې لولۍ، په دې کېنې فکر وکړۍ او له ما سره يې د سمون مرسته وکړۍ او يا يې را سره ومنۍ.

پوهېږم، چې د داسې ليکنو سره تاسو د ما له ليکنو څخه پرته د بل چا له ليکنو سره نه ياستۍ مخامخ شوي.

موږ د موږ په ژبه کېنې ډېرې ژبلاريزې ستونځې لرو، چې ناسمونونه يې هم پر همدې بنسټ باندې دي. د موږ ژبپوهان پردې نه پوهېدل يا تراوسه پورې نه پوهېدل، چې پښتو يوه اېرګاتيو ژبه ده او له دې امله يې هم نه شو کولۍ پر ژبلار باندې يې وپوهېږي. دا د ژبې ګرامر ما د دې اېرګاتيو ژبې پر بنسټ باندې څېړلۍ او ډېر پر زړه پورې دۍ.

موږ دلته هغه زيات ناسمونونه د ،، تر ،، له خوا څخه لرو، دا هم له دې امله دۍ، چې موږ د پښتو ژبې پر کاسوس، کاز يا اړيکټينګونو باندې نه پوهېږو، نو د دې ناسمونونو سره به هرو مرو مخامخ کېږو. په ژبلار کېنې د ژبو د ټولو وييونو ډولونو يا ټولو ويکو لپاره د کارولو، ځانګړې لارې شته، چې د هغې له مخې سره يې د دندو پر بنسټ باندې ژبلاريز ليکلۍ شو.

د معياري ژبې پېژند:

يوه معياري ژبه کومه ده؟

ګرانو ژبپوهانو! مرسته.. ۵۱

يوه معياري ژبه يوه معياري شوې يوګونې ژبه ده، په دې پوهېدنه، هغه ژبه چې لږ تر لږه د نورو ډولونو په څنګ کېنې يوه ټاکلې د يوګونې ژبې په څېر معياري شوې بڼه ولري.

د ژبې معيار نو څه دۍ؟

د ژبې د ټولو شته کليوالي ګرځوونو څخه را غوره شوی لیکدود او ګرځود دی، چې د بنوونځي، پوهنتونونو او کتابونو لیکل او پر جگه سويه (چې د مور ژبپوهان اکادمیک ژبه ورته وايي) خبرې ورباندې کيږي، د ويونو هر ډولیز کتابونه یا دکشنريګانې ولري یا ورباندې لیکلکيږي.

معياري ژبه داسې ده او داسې بايد شي يا وي، چې د هر ګرځود کسان ورباندې وپوهيږي.

کليوالي ژبې:

د کلو د ویلوو ژبې، نو د هر کلي په ګرځود خبرې دي، چې پښتو درې ستر ګرځودونه لري لکه کنډاري، د لويې پکتيا او ننګرهارې ګرځوونونه دي. نو خبره اوس په کليوالي او معياري ژبو کښې ده او نه د معيار او ژبې کښې. دا په هر ځای کښې خپلې ګټې لري او خوند. که تاسو يو تياتر يا نورې ټوکي ټکالي راواخلي، نو دا و ماته په هغه کليوالي ژبه خوند راکوي، خو د نورو کسانو او د خپلې کسانو سره چې کښېنم، هلته راته هم کليوالي خبرې خوند راکوي، خو داسې په رسمي او داسې نيمه رسمي ځايونو او که د بلې ژبې د ګرځود خاوندانو سره کښېنم، نو هلته هم بايد پر معياري ژبې باندې خبرې کوم.

پښتو، چې د پښتنو ژبه ده، بايد معياري شي او دا دنده د پښتو د استادانو دنده ده. بايد دا ژبه ژبلاريزه شي او ژبلاريزه کړي. بايد د هر ويي پر پوهېدنه باندې وپوهيږي او همهغسې ژبلاريز سم يې وکاروي، چې د ژبې نور لیکوالان او لږ تر لږه هغه د لوړو زدکړو د ليک-لوست افغانان د هغې له کارونې څخه ګټه پورته کړي، چې هغه ورته د ژبپوهانو له لورې څخه ښول شوې ژبه بېرته سمه ورکړې شي. د ژبې هر د لوړو زدکړو ليکونکی، چې دا ناسمونونه کوي، له دې څخه بايد و پوهيږو، چې نوموړی پر ژبلاره باندې سم نه پوهيږي، چې بايد د ژبپوهانو له خوا څخه ورته سمه و ښوول شي.

مورن په لاندې ډول و مخ ته ځو:

--- ژبلاريزوالی او سم-انديزوالی يا منطق

. رګانو ژبپوهانو! مرسته.. ۵۲ .

داسې پیل کوو: دلته د هغو ويونو ناسمون په ګوته کوو، چې ژبلاريز ناسم وی او فکر ورته هم نه وي شوی او نه شو يا نه شي کېدی.

گرانو ژبپوانو او ژبمینه-والو!

دا څه چې زه اوس لیکم، دا په کازوس، کاز (کېز) یا اریکتینگوونو کښې پوره روښانه شوي. خو دا بیا هم ناسم کارول کیږي، چې غوښتل مې مخه یې ونيول شي.

تر ټولو لوی زیان یا سړ کال تر ټولو ډېر انګور شوي دي.

د ژبې تر ټولو کوچنۍ. د تاریخ تر ټولو تود اوړی.

و پورته ته پام: دا، تر،، خو چې څنگه کارول کیږي، وروسته به و ښوول شي، دا له،، تر ټولو،، سره څه نه شته، و دې ته دې گران لوستونکي لږ پام وکړي، چې دا تر ټولو لوي یا - ډېر به نو څه شی وي؟

تر ډېره یا تر ډېره بریده: دا، تر ډېره بریده،، څه نه شته،، له ډېرو بریدونو څخه،، به څه وي، ځکه چې برید یوګڼ دی، نو دلته بیا ډېر - چې ډېر ګڼ دی - څه نه دي ورک کړي او نه، همداسې نه، تر،، او نه، تر ډېره،،.

لرو:،، له وعدو تر عمله!،،

دا څه نه وايي، ځکه چې دا،، له،، او، تر،، مورفېمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو پوهېدنه و نوموښوونو،، وعدو او عمل،، ته وړي او هغه غوره وییونه چې پسېځاینیو یا اریکویيونه،، څخه،، او، پورې،، دي او په یوه غونډله کښې غونډالغري جوړوي پرېښوول شوي، چې دا ژبلاړیز هغه غوښتونې څه نه وايي او نه څه ژبلاړیز روښانه څه کولی شي. نو سم یې لرو:،، له وعدو څخه تر عمل پورې،،.

پوهېدل او سم لیکل سره توپیر لري!!!، تر ۵۰ ډېر تپیان شوي دي،،.

ژبلاړیز ناسم دی. تر ۵۰ پورې تپیان کېدی شي، خو، تر ۵۰ ډېر،، ژبلاړیز ناسم دی.

،،... سره تر لیدو وروسته ویلي،،، ژبلاړیز ناسم دی.

. گرانو ژبپوهانو! مرسته.. ۵۳ .

سم یې:،، له لېدو څخه وروسته یا له لیدو پسې (،، پسې،، هم اریکوی یا پسېځاینیوی دی،، یا ،، تر لیدلو پورې،،).

- تر پښو لاندې کوي. یو څه د یو څه لاندې کيږي او نه تر لاندې کيږي.

- د نړۍ تر نیمایي زیات وگړي. سم یې: له نیمایي څخه ډېر وگړي

له مخکې تگ هم راوگرځوله. له و مخ ته تگ څخه راوگرځول

او د نړۍ په کچه د کرېکټ

و موږ ته پېداېښت دا ژبه ډېره روښانه راکړې یا انسانانو دا ژبه په پېداېښتي توگه روښانه و
منځ ته راوړې او همداسې روښانه باید بېرته ورکړ شي. دا په ژبه کښې دا ناسمونونه داسې
توکلي یا شعوري او غورنګي و منځ ته راځي یا راغلي دي.

---، تر دې مخکې،، دلته،، تر،، پوهېدونکې مورفېم دی او خپلواکه پوهېدنه نه لري،
دې مهال وی دی او مخکې هم څه نه شته، ځکه چې مخ نوموی دی او کښې اړیکوی دی،
چې یواځې د یو څه،، په مخ کښې،، شته.

--- تر راستنېدو وروسته: ناسم دی. سم یې: له راستنېدو څخه د مخه یا له راستنېدو
پسې. (ځکه پسې هم اړیکوی دی او نه وروسته).

--- تر ځمکې لاندې: داسې څه نه شته، خو د ځمکې لاندې څه شته. ،، د ځمکې لاندې ،، دا
د خاوندوالي اړیکتینګوونۍ دی.

--- تر ۲۰ ډېر... ځواب تر لاسه کړی: داسې څه نه شته، خو ،، له شلو څخه،، ډېر شته او دا
داتیو اړیکتینګوونۍ دی.

--- وړاندې:

لولو: یو چا څو کاله وړاندې اعلان وکړ چې،... په پورته غونډله کښې دا ،، وړاندې،،
موخه-ور نه دی او ولې؟

روښانونه:

وړاندې: يو څه له يوه بل څه څخه په څه ځاييز واټن كېنې ځای لرل. دا د وخت سره هرو مرو بايد سر او كار ونه لري.

د مخه: دا د وخت له مخې څخه يو څوك په يو وخت كېنې له يو بل چا يا څه څخه د مخه يا د تېر وخت په يوه واټن كېنې شتون لرل.

يوه بېلگه: سپين هلته له ما څخه لږ وړاندې ولاړ دی، هغه له ما څخه دلته د مخه راغلی او د سين په مخ كېنې ناست دی.

دلته يا د مخه ليكونکی ناسم دی او يا زه، نو دا د سم ښوونه به د چا دنده وي؟

مخکې: څه پښتو وی نه شته، خو دا ،،مخ كېنې،، يې گډ ليكل شوی. دلته خو مخ نوم دی او دا كېنې پسې ځايښووی يا اړيکوی دی، چې په گرامري ليکنه كېنې د ،،مخ،، و مخ ته مورفېم ،، په ،، راځي، چې پوهېدونکي دی او داسې يې ليکو: په مخ كېنې. زه چې راغلم، گورم، چې هغه مې په مخ كېنې ولاړ دی.

هغه د ما نه مخکې راغلی. سم يې: هغه له ماڅخه د مخه راغی دی.

زه لږ د مخه راغلم، گورم، چې هغه هلته له ما څخه يو څو متره وړاندې د درې په مخ كېنې ولاړ دی.

دلته مو ولېدل، چې دموږ ټولې ستونځې په اړيکښوونو كېنې دي، دا ما ښه روښانه کړي دی، که په ژبه كېنې لاسوند هم نه لرم، خو داسې ده او کينه به سره د زړونو څخه و باسو. غوره مو د ژبې سمول او سم يا په معيار برابر ليکل بايد موخه وي او نه سيالي.

--- څنگه پوهېږو، چې يو څه نوم ياخو يو يی دی؟

،،له دې مخکې نن پنجشنبه له فرانسې نه د بنگله دېش پلازمېنې ډاکې ته له رسېدو سره سم،،

له دې څخه د مخه نن پنجشنبه له فرانسې څخه د بنگله-دېش پلازمېنې و ډاکې ته

دېرو گرانو او منلو ژبپوهانو!

که پر یو څه باندې غواړی، څه ولیکی او یا یو څه را ته سم کړی، هیله ده، لیکنه مو روښانه او پر پوهنیزه دلایلو باندې ولاړه وي. دا چې داسې هم کېدی شي، دا یوه پوهنیزه وینا نه ده.

پښتو یوه ځانګړې یا ډېره ځانګړې ژباړل لري

--- پښتو د ګړنویوونو بڼه بدلېدنه نه لري.

د پښتو ګړنویوونو د پسې تړلو یا پوهېدنغزوونو سره غزیري. خورم، څو او نور

--- بښتو د نومویوونو بڼه بدلېدنه نه لري.

او پر ځای باندې یې د خاوندوالي او د اړیکویوونو په ځای کښې د نومویوونو پوهېدنه له مورفېمونو، د، له، پر، په، تر، و سره وروړل کیږي

--- پښتو د خویویوونو هغسې جګېدنه لکه الماني یې چې لری، نه لري او خویوونه یې په ډېر، زښتډېر او خورا ډېر سره جګېږي.

--- ناسم ورننوتلي څه -لکه نورې ژبې هم؟- نه مني، ژباړل یې ډېر روښانه، خو ستونځمنه ده، چې د ژبې څخه پرته و سم-اند یا منطق ته هم پوره اړتیا لري، لکه سړ:ال تر ټولو ډېر انگور شوي دي. دا غونډاله هېڅ نه وایي، چې دلته باید له ژباړل څخه پرته لږ منطقي فکر هم وشي، چې، تر ټولو، څه نه شته ژباړلیز او نه څه پوهېدنه لري

چې د تېرې جنورۍ پر ۲۰مه سپینې مانۍ ته د ترمپ له راګرځېدو راهیسې له نوموړي سره د لیدو لپاره واشنگټن ته ځي.

،،له مکرون سره تر کتنې وروسته،، ژباړلیز ناسمه ده

سمه یې: ،، له مکرون سره ،،له کتنې څخه،، وروسته یا له مکرون سره ،،تر کتنې پورې،،.

،، نوموړي مخکې ویلي و،، ژباړلیز ناسم ی او

سم یې: ،، نوموړي د مخه ویلي وو یا له دې څخه د مخه ویلي وو،،.

د بي بي سي د یوې لیکنې د یوې برخې و سمون ته یو وړاندیز:

دا د نوکانو په منځ کښې د ما لیکنه ده، چې دا مې ژبلاړیز سمه کړې ده.

تمه (هيله) وه چې سړ کال به (د) مونیځ امنیتي کنفرانس تر ډبره (تر ډبره) یواځې څه نه وایي) گومانه پورې یا پر ډبر گومان باندې) پر دوو شیانو (باندې) څرخي: لومړی دا چې (و) روسیې ته له تسلیمېدو (څخه) پرته (په) اوکرایین کې جگړه څنگه (و) پای ته رسېدای شي او دویم دا چې اروپا څنگه د خپلو دفاعي لگښتونو (و) زیاتولو ته اړتیا لري.

خو د دغه کنفرانس تر ټولو (تر ټولو څه نه شته، نو ډبر-، خورا ډبر) جگپوړی امریکایی گډوال (گډونوال)، مرستیال ولسمشر جی ډي وېنس، له دوی (څخه) پر یوه موضوع (باندې) هم تم نه شو.

هغه برعکس د بریتانیا په (پر) گډون (باندې) د واشنگټن پر متحدانو (باندې) راوگرځېد او (پر) تونده ژبه (باندې) یې (په) دغو هېوادونو کې د ناسمو او غلطو مالوماتو د خپراوي (خپرولو) او د بیان ازادۍ محدودېدو په (پر) تړاو (باندې) (له) څرگندونو سره ټول استازي حیران کړل.

دا ۲۰ دقیقې چې هغه پکې (په دې کښې) وینا وکړه ډېرې عجیبې وې او (په) تالار کې د حاضر و استازو لخوا (له خوا څخه) په (پر) ډبره چوپټیا (باندې) بدرگه شوې.

یادونه: ۱ – پوهېدل او سم لیکل سره توپیر لري.

۲- په پورته کښې ،، د ، له، په، پر، تر،، مورفېمونه دي، چې پوهېدونکي (دلته د ونوموویونو ته بله پوهېدنه وړي) دی او ،، څخه، سره، کره، پسې، کې یا کښې، باندې، ته،، پسېځاینیو یا اړیکوویونه دي. دا اړیکنیوونې د اړونده مورفېمونو سره، چې له نوموویونو څخه د مخه راځي او د هغوي پوهېدنه له کړوني څخه و نه کړوني اړیکتیګوونې ته وړي.

د مور ټول ناسمونه یا هغه ډبر یې د لاندې داتیبو حالت یا په اړیکتیګوونې کښې دی.

لنډ یې بیا راوړو:

--- له ما-، له چا- یا له څه څخه(سره،کره،پسې).

--- تر کور-، تر چا-، يا تر څه پورې

--- پر مېز-، پر چا- يا پر څه باندې

--- په کور - ، په چا- يا په څه کېنې

--- و هغه -، و چا- و څه ته دلته دا درې غونډالبرخي ليکلشوي دي او د ، - ، د ، ته ، د تکرار لپاره ده.

دا پورته په پښتو کېنې اړيکتينگونو دي او تل د يوې غونډلې په مخ کېنې او يواځې په همدې ليکنډول راځي، بل ډول ليکل يا يو څه په دې کېنې له ليکنو څخه غورځول يې ژبلاريز ناسم دي.

له چا، ترچا، په چا ، پرچا، و چا، دا نه کړوني دي او دا له، تر، پر، په، و مورفېمونه دي، چې و نومويونو ته پوهېدنه وړي، ځکه چې دا ، ، چا، د تېر مهال لپاره کړونۍ او د اوس مهال لپاره برېکړونۍ دی. او دا نور څخه، سره، کره، پسې، پورې، باندې، ته اړيکويونه، چې له خپل اړونده پوهېدندلشوي نومويونو سره راځي.

داسې ليکنې لکه ،، مخکې تر دې، يا همداسې تر دې مخکې (دا مخکې گډوله وی نه دی دا دوه وييونه دي، مخ او کي يا کېنې، نو ژبلاريزې نه دي او ژبلاريز يې ،، له دې څخه د مخه،، ده.

مورفېمونه د، له ، په، پر، تر او و يواځې او يواځې له نومويونو څخه، ځکه د مخه راځي، چې و هغو ته پوهېدنه وړي او دا کړوني له اړيکتينگونو څخه و نه کړوني اړيکتينگونو ته راولي. دا پرېپوزېشنونه نه دي، پرېپوزېشنونه خپلواکه پوهېدنه لري.

په دې کېنې کله، کله نه غوښتونې ناسمونونه راځي.

له چا - ، له څه څخه(سره، کره، پسې)

په چا -، په څه کېنې

پر چا-، پر څه باندې (پورې) (دا پورې د پولې پر پوهېدنه باندې نه ده))

۵۸

. پښتو ځانگړی، یوه ډېره ..

اړیکو ییونه ولې؟

دا اړیکو ییونه د غوندالې له یوې برخې څخه د غوندالې له بلې برخې سره اړیکې نیسي

اړیکتینګوونې؟ ولې؟

دا ځکه اړیکتینګوونه دي، چې د پوهېدنو وني اویکې د ټیکوي د پېښځاینیوو سره.

په پوهنه کېنې سړی و یوه فکر کونې ته اړ کیږي.

یو ژبنی توکی غوره دی، څومره او ولې؟

دا څه د دې څه جوړېښتېږ څه ده.

د الماني او انگرېزي پر څېر باندې

په څېر همدا د څېر پوهېدنغزونه ده

د ژبې د سم لیکلو مسؤلیت به نو د چا په غاړه وي؟

مرسته دې وکړي، بې له قید او شرط څخه.

،، تر دې مخکې ،،

دا پورته کلیوالي وینا نه ده، پوهېدل-کېدی شي، خو وینا هم نه ده. د دې کلیوالي وینا داسې

ده: ،، د دې نه مخکې یا د دې نه مخ کېنې،،. دا ،، تر دې پورې،، ژبلا ریزه لیکل-کېدی

شی. د دې موخې سمه لیکنه: ،، له دې څخه د مخه،،.

بیا هم د ژبپوهانو مرسته غوښتونې ده.

باید و هڅېږو، چې ژبه مو ورو، ورو معیارى او پر ژبلار باندې سمه وليکول!

ولې د موږ ژبپوهان له دې ناسمنونو سره مخامخ کېږي؟

ځکه چې موږ لا تر اوسه پورې د پښتو پر ژبلار باندې او په ځانگړې توگه پر حالتونو يا اړيکتينگونو يا کاز case، کاسوس Kasus باندې نه پوهېږو او تر څو پورې مو، چې دا

پښتو او ژبلار پيژي.... ۵۹

کار و سر ته نه ي رسولي، تر هغې پورې به د خپلې ژبې د سمو ليکنو ونه شو پوهېدلی. د دې لنډه سمه ليکنه يې داسې ده:

تر کتنې وروسته سپينه مانۍ کې

ميدان وردگو کې

تر دې څو کاله مخکې لا د

مشوره: د يوه د باندني ويې لپاره، چې څرگنده او روښانه پښتو ويې نه لرو، نو بايد همهغه ويې و لیکو. په ژبه کښې بنکلی او نا بنکلی نه شته، خو سم او ناسم په ژبه کښې لرو. گرامر او ژبلاريزو ليکلو ته مو بايد پام وي او د دې لپاه بايد پښتو سمه ژبلاريزه وليکو.

د ژبې مسؤلي مؤسسې مو بايد د ژبې معياري يا سم ليکلو کې له مسؤليت سره خپلې هلې ځلې وکړي او دا هيله به د ځان له امله هم وکړم، چې کله، کله د داسې څنگيز کسان هم له پام څخه مه غورځوی.

يوه ستره هيله: د موږ ژبه بايد معياري شي او دا د يوه کس کار نه دی.....

پښتو او ژبلاريزي نااوبی ستونځې يې

پښتو پنځه زره کلنه ځوانه ژبه ده.

ولي ځوانه؟

پښتو په افغانستان کښې

په افغانستان کې تر ۱۹۳۰ ز ک پورې د افغانستان رسمي ژبه يواځې فارسي وه. په هغه وخت کې د پښتنو يوه ټولنيز خوزښت بنسټ په جوړېدو (۱۹۳۱ ز ک)، په (۱۹۳۲) د کابل

پوهنتون او په (۱۹۳۷ ز ک) کې د پښتو ټولنه جوړه شوله، په ۱۹۳۶ ز ک کې د سردار محمد هاشم خان د حکومت په دوره کې پښتو دولتي رسمي ژبې ته پورته شوه، سره له دې، چې په هغه وخت کې پخپله پښتنو هم دومره پام ورته نه دی کړی. په ۱۹۶۴ ز ک د لویې جرگې لخوا پښتو سراسري ژبه ومنل شوه او ملي ژبه هم شوه.

. د پښتو ژبې وده.... ۶۰ .

له دې څخه داسې برېښي، چې پښتو ژبې د کار وخت- په داسې لږه سويه- له ۱۹۳۶ ز ک څخه باید پیل شوی وي او قانوني، د قانون له مخه یې دا په ۱۹۶۴ ز ک بیا ومنل شو، چې په دې وخت کې ورته پښتانه مشران هم داسې لږ را بیدار وو.

سرلښکر یې:

دا خپله دنده بولم ووايم، چې سر لښکر یې همغه له اول څخه خدای (ج) بڅښلی ارواښاد وزیر محد گل خان بابا وو، چې د هغه وخت د واکوالو سره یې د یوه ورور په څېر اړیکې لرو دې، په ژبه او هیواد مین انسان وو او د دې توان یې لاره، چې د ارواښاد رېښتین صیب له خبرو یې دا پنځه د پښتو ستوري هر یو ارواښاد خبیبي، اروښاد بینوا، ارواښاد رښتین، ارواښاد خادم او ارواښاد رشاد روزلي او د وینا له مخې یې سیاسي ستر ملاتړ وو، خو سره له دې هم دې ژبې لاتراوسه هغه خپل قانوني ځای په دولت کې نه دی نیولی.

د پښتو ژبې وده

له پورته څرگندونې څخه همدا لامل څرگندېږي، چې پښتو ژبه مو په هره پوهنیزه ریښه کې هم پوره ستونځې لري د ژبې تر ژباړې یا گرامر پورې. د پوهنیزو پوهنتون او د ښوونځي د کتابونو پښتو خوندیونه نه لرو، هغه مسلکي وییونه یې ټول لا تر اوسه پورې عربي دي، چې پښتانه یې د پوهېدنې سره د پوهېدلو ستونځې هم لري، خو دوی هم په هغه وخت او لاتراوسه څه نه کوي یا څه نه شي کولی، پرته له ما څخه، چې د شمېرپوهنې څلوېښت کتابونه مې په پښتو ژباړلي او لیکلي د داسې څه فزیک سره، د پښتو د دوه گرامرونو سره او همداسې څه نورو کتابونو سره، دا چې دا کار څنگه شونی وو، دا به په بل ځای کې ولیکم (باور وکړئ او لوړه کوم، چې دا مې د ځان ستایلو له امله نه لیکم، خو د نورو یې و دې کار ته راهڅونه مې موخه ده).

دا هم بايد په کلکه ووايم، چې په داسې حالاتو او دې لږ وخت کې، که څه هم دولتي پوره پاملرنه دومره نه ده ورته شوې، دې ژبې او د هغه وخت دموږ ستورو د نورو هغه وخت ځوانانو په مرسته دې ژبې ته پوره کار کړی.

دلته مې – له دې ليکنې سره – هغه بنسټيزه موخه په پښتو ژبه او ورسره لرلو ستونځوبيو کې ده.

د پښتو په ژبلار کښې.... په پښتو کښې... ۶۱

د پښتو په ژبلار کې هغه بنسټيزه ستونځې:

موږ تر اوسه پورې نه پوهېدلو، چې پښتو يوه اېرگاتيو ژبه ده او ما هم تر هغې وخته پورې خپلې ليکنې -چې نه وم پوهېدلې- نه وې لوريزې کړې.

زه به د موږ ستونځې په اړيکټينگونو (پېر، کاسوس يا د الملني فال(حالت)) کې وڅېرم او په نورو برخو کې هم د دې ستونځو لاملونه ورته دي.

دا چې ژبه مو يوه زړه ځوانه ژبه ده، نو گرامر يې هم بايد د ژبې ځوانۍ ته ورته يا ورسره ځوان وي، دا په دې پوهېدنه چې ژبلار مو له پخوا څخه راته نه دی پاتې - که وي، نو پوره ناپوره به وي- او همدا اوس مو بايد چمتو کړی وي. دا چې خپل گرامر مو لا تراوسه نه لروده او لږ تر لږه په معياري توگه، نو بايد دا ستونځې مو د نورو ژبو په مرسته اوبې کړې وې، چې هغه زياته ونډه په کې فارسي يا عربي ژبې بايد لږودې وې، ځکه چې موږ د هغه وخت ژبپوهان ټولو د هر مسلک هر څه مو بايد له فارسي رانيولي وې او هغه مو څه نومونه همداسې مسلکي، چې لرو يا لږودل هغه لا د مخه له فارسي- چې د موږ يواځنۍ رسمي ژبه وه – رانيولي وې، نو د موږ د هغه وخت پوهانو ته اړين نه برېښېده يا نه پرې پوهېدل، چې د فارسي د ښه بلدتيا له امله پښتو اندول ورته ولټوي او ومومي. پښتو چې د زده کړې ژبه نه وه، خو نه دا چې نابله بلکه پردۍ برېښېده. موږ د نورو ژبو په مرسته د پښتو گرامر هم د پښتو د جوړښت سره سم د پښتو ژبلار ترتيبوو، خو د پښتو د نوې منځ يا ميدان ته راوتلو له امله مو د پښتو ژبې سره هم بايد ستونځې شته وې، چې هغه بيا د گرامر په ليکلو کې راڅرگندېږي. په دا وروسته وختونو کې هم، که پرته له عربي مو له نورو ژبو څخه د مرستې اخستلو له امله او د گرامر د توپيروي له امله، گرامر يې ستونځې منځ ته

راځي، چې زه به يې په دې ليکنه کې هغه څرنگوالي ته گوته ونيسم او همداسې له بلې لورې موږ د پښتو ژبې لار يا گرامر د نورو پښتو ژبپوهانو له ژبې څخه رانيسو او هغو دا کار ځکه سم نه شي کولی، چې دوي پښتو زده کړي، بې له دې، چې سم يې و ژبې ته ورننوي. د دې څرنگوالي ته به هم گوته ونيسم.

په پښتو کې له حالتونو يا اړيکتينگونو سره لرلې ستونځې

پيل يادونه (ځان ستاينې نه ده، خو اړيکين راته برېښي، چې هرڅنگه وي لږ تر لږه ستاسو پام دې دما ليکنو ته راوړم): ما له ښوونځي څخه را په ديخوا له پښتو ژبې سره زوره

په پښتو کېښي... ۶۲

مينه لروده او ان چې په څلورم ټولگي کې - دامې په ياد دې، چې - د يېگانو سره بلد وم او نږدې دا اخر شپاړس کاله مې په ژوره توگه د ژبې سره کړونې کار پيل کړی او دا هره

ورځ ډېر ساعتونه، چې لاس ته راوړنه يې د دوه ژبې کتابونو ليکل وو، په ژبه کې سمونونه (هغه ويونو ته کتنه شوې، چې موږ يې ناسم کاروو، دا له سلنې څخه نيولې، چې په پښتو ژبه کې ځای نه لري، تر اوبلن پورې، چې د ،، بهيدونکي،، په ځای يې ډېر ناسم کاروي او دا چې د سويي او معيار لپاره کچه کارولکيري، دا مې بايد باور وي، چې د موږ ليکنو کې څوک يا ژبپوهان نه پرې پوهيري او دا سي نور هم). د دوه ژبې کتابونو سره مې ژب اړوند اته کتابونه ليکلي په ketabton.com کې يې گران لوستونکي لوستلی شي او دا مې هيله هم ده، چې که دما ليکنې سمې نه وي، نو

اوس هغه ما ژبې لري ستونځې:

بېلگه به همدا له حالتونو څخه راوړو:

موږ ليکو: د هغه نه، د هغه څخه، له هغه څخه او

د هغه سره، له هغه سره.

ما په ،، له ...څخه او ... سره،، باندې يوه ستره ليکنه وکړه، چې دا مې په همدې دوه ډوله ناسم وليکل، چې گوندې دا يو دې ،، له،، سره وي او دا بل دې له ،، د ،، سره وي.

دا تر هغې پورې راته سمه برېښېده، چې پوه شوم دا، د، د، د يو مورفيم په توگه د يوه نوموي (نوم، نومځاينيو) سره راځي، چې د هغه واکوالی ښايي، له دې پوهېدنه داسې ده، چې، د، د، د خاوندوالي مورفيم دی، لکه د هغه کتاب يا همداسې د سپين کتاب، نو دا راته له هغې څخه وروسته سم برېښېده او پسې بيا په دې اند شوم، لکه د مور ټول ژبپوهان تراوسه پورې، چې دا له... څخه دی، دا په دې پوهېدنه، چې دا يو سنترپوزېشن دی، په دې پوهېدنه چې نوموی يې په منځ کې راځي او د مور ټول ژبپوهان يې، سربل او اوستربل بولي،، چې زه په رښتيا نه پرې پوهېږم او نه مې چېرته ولوستل، چې ولې.

دا بايد ووايم، چې د مور ټول پوهان او همداسې ژبپوهان هم ډېروخت د يوه څه پوره پېژند نه ورکوي او هغه کاروي، چې دا مو هم يوه بنسټيزه ستونځه ده.

اوس هم داسې انگېرل کيږي، چې هغه د انگرېزي from او الماني von لپاره مور د پښتو انډول،، له،، بولو يا داسې شايد کله، کله،، څخه يا نه ډېر کم او که وي، نو له دباندنيو ژبپوهان څخه به،، له... څخه،، او له ما څخه هم زيات،، له... څخه،، ليکل - يا بلل شوی وي، چې،، دما،، وروسته، چې دا د ما ميندنه ده، لږ گوته ورته ونيول شي او

ليکنې پرې يو څو لرم، چې د کتلو وړانديز يې کوم، چې دا په ژبه کې راته د ما يوه ستره لاس ته راوړنه هم برېښي. له دې سره مې باور دی، چې مور د پښتو ژبې د دې اړخ ستونځوبيو لار ميندلې وي، چې گران لوستونکي دې هيله ده په غور ولولي.

مور په پښتو ژبه کې لرو: مور نومځاينيوي لرو: زه، ما، ته، تا، هغه، هغه او ... نور او دا په همدې څېره يا په همدې ډول په حالتونو کې د کړونو او پرېکړونو او همداسې نه کړونو لپاره، دا په رد بدله بڼه کارول کيږي،

لکه: ته ما وهي، تاز ه ووهلم.

په نورو حالتونو کې بايد يو څه بل ډول وي (پسې روښانه کيږي، خو دا پوره ژور دما په - همدې هکله - ليکنو کې پوره روښانه شوي). دلته دی، چې د from او von انډول،، څخه،، دی، نه،، له،، او همداسې نه،، له... څخه،،.

په دې کله وپوهېدم يا مې کله ورته پام شو؟

کله مې چې دې ته پام شو (وپوهېدم؟؟؟) دا دې لا د تاسو تر مرستو پورې وي، چې پښتو دوه حالتونه رېکټوس او اوبليکوس لري او همداسې کليتيکي (تر دې وخته پورې مې هم اينکليتيکي ليکل) نومخاينوي، نو وپوهېدم، چې دا ،، له، تر، په، پر،، او نور خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري او د نومويونو سره يوځای راځي د اړوند اړيکټينگونولپاره، چې هغه اړيکټينگونوي يې، چې دا يې د نومويونو سره راځي، اوبليکوس اړيکټينگونوي دي، چې بې له دې هم ناسم دي او دا ځانله ما، زه، تا ... او نور يواځې هم په هغو اړيکټينگونو کې کومه پوهېدنه نه لري. دې ته به هم وروسته گوته ونيول شي.

يادونه: ما هم تر هغه وخته پورې ستونځې لرو دې، چې وپوهېدم، پښتو يوه اېرگاتيو ژبه ده او تاسو گران لوستونکي هم له همدې امله دې ته ژور پام وکړی.

ولي بايد دما خبره سمه وي؟

د ټولو ليکنو په سر کې:

دا پوښتنه هم ځکه ليکم، چې د ما دا ليکنې به د مور په ژبلار کې د لومړي ځل لپاره وي، نو وبه اندم، چې ناسمونونه يا لږ تر لږ د ځنو ادبيانو څه شننيز گومانونه به ورته پيدا وي، چې دا بايد د خبرو له لارې اوبې (حل) شي.

يو څه چې د هغه ليکنو په هکله پر پوهنه باندې ودانې ليکنې وي، نو تر هغې پورې سمې دي، تر څو پورې يې چې ناسمون پوهنيز نه وي بنسټول او روښانه شوی.

د دباندنيو ژبو او دباندنيو پښتو ژبو هانو ډېرې گټې او دا د مور غوندې لرلې ستونځې.

مور چې په هره ريښه کې يو څه زده کوو، نو بې له يوې وتلې دباندنۍ ژبې پوهېدنې څخه دا کار ناشونی دی، که دا ژبه هم وي. له بلې ژبې څخه مور پوهنيز نومونه هم زده کوو.

چې داسې وي، نو د مور د ژبې په ريښيزو ليکنو کې ولي ټول ريښه اړوند شيان وپيونه او نومونه مو د بېلگې په توگه پښتو نه دي؟

د مخه مو دې ته گوته ونيوه، چې ژبه مو ځوانه ده او د مور مسؤلو کسانو ته دا د عربي نومونه داسې بلد پرېښېدل، چې په پښتو يې زيات نه پوهېدل او يا ورته اړيېن نه پرېښېدل او يا يې په کې بېخي فکر نه کاوه، دا چې ولې ډېر نور لاملونه هم لري. دوی ورسره اړيېن د خپل پښتو وي په څېر بلد وو. دا حالت تر اوسه پورې ځکه داسې دی، چې هغه ډېر د ليک لوست خاوندان مو لا تر اوسه په همهغه ډول روزل شوي او دا خپله ژبه ورته پخپله يا دومره پوره نه برېښي او اندې، چې دا يې د ژبې وي، خو دې ته فکر نه کوي، چې د خپلې ژبې وييونه يې له منځه ځي. ژبه غزونه سمه ده، خو نه د خپلې ژبې وييونه پرېښودنه.

ژبلاريزې ستونځې هم په همدې توگه. مور د نورو ژبو په ژبلار يا نورو ژبو نه پوهېدلو، او د همهغه له فارسي يا عربي ژبې له ژبلار مو گټه اخستې، چې هغه بيا د مور د ژبې له ژبلار سره ډېر توپير لري.

بخښنه. ليکنه را څخه غزيرې. اوس بېرته وموځي ته.

کوم سم، ناسم او ولې؟ ۶۵

مور له دباندنيو پښتو پوهانو څخه - دا اوس دما ورته پام شوي- پښتو ژبلاريز څه هم زده کوو. دا چې دوی يا نور ژبپوهان يې په نورو ژبو پوهيرې او په هغو کې لولي، نو د پښتو سره غبرگ (هغه غبرگ يا غبرگون، چې د مور ژبپوهان يې د څه موځي لپاره ليکي، ناسم دی) گرامري توکي له هغو ژبو رانيسي. ما هم له همغو ژبو دا وماته تر اوسه پورې نا څرگند ژبتوکي لکه چې ژبه مو دوه حالتونه، رېکتوس او وېليکوس لري، زده کړل او همداسې کليتيکي نومخانيوي، چې په مټه يې ليکنې اوس تاسو سره په دې ليکنه کې شريکوم.

هغوي هم د پښتو سره دا ستونځې لري، چې له von څخه ،،له،، پوهيرې، چې نايېم دی. لنډ دا مور ورسره نابلدو کارولو سره دوي هم بايد نابلد وي. دوي ژبه بايد له مور څخه زده کړي، خو دوي د خپلو ژبو کره ژبلار لري، خو پښتو بيا دوي داسې کله بېرته ورکولی شي، لکه پښتانه ژبپوهان.

کوم سم، ناسم او ولې؟

زه بېکاره یم (بېکاره نه یم، خو څه کار نه لرم)، له دې امله مې چې له اند سره ناسم څه وگورم، نو څه پرې لیکنې ته یې ځان اړ بولم.

لاندې پوښتنه کې سم او ناسم څنګه مومو؟

۱ - سپین د طالبانو له بند تر ازادېدو وروسته

۲ - سپین د طالبانو له بند څخه د ازادېدو وروسته.

۳ - سپین د طالبانو د بند له ازادېدو څخه وروسته.

و ۱ - ته: ناسم دی، ځکه چې: دلته له مورفیم، تر،، څخه څه نه پوهېدل کيږي او،، تر،، پرته له نوم یا نومځای نیوي، څه نه وایي یا څه ور څخه نه شي پوهېدل کېدی. په دې هکله مې ډېرې زیاتې لیکنې کړي.

۲ - سپین د طالبانو له بند څخه، د ازادېدو وروسته.

.

کوم سم، ناسم او ولې؟ ۶۶

و ۲ - ته: پرېکړه پسې: که،، روف د طالبانو له بند څخه وروسته،، وی، خو سمه به وی. دلته نو بیا په

،،... د ازادېدو وروسته،،، دلته هم دا،، د،، د خاوندوالي مورفیم دی او په دې وینېږخه کې سم نه دی، دا څنګه باید وي؟

له ازادېدو څخه وروسته، دا بیا بېرته دا لیکنه ناسموي.

له دې امله ۲ - ناسم. نو

۳ - سپین د طالبانو د بند له ازادېدو څخه وروسته.

و ۳ - ته: ولې باید سم وي:

ځکه چې دا بند د طالبانو دی او نور نو د بند، له ازادېدو څخه وروسته، سم دی.

بله بېلگه: د سپينغر د کور له لېدلو څخه وروسته

راځی، چې و دې ته نور هم په گډه پام وکړو.

په ژبه کې د سم او ناسم بنوونه

د م ک ملگرو څخه مې دا لاندې پوښتنه کړې وه:

روژه مو نېکمرغه.

کوم سم دی او ولې؟

۱ - یم، یتا، د هغه

۲ - زما، ستا، د هغه

۳ - د ما، د تا، د هغه

دلته يي ځواب

. کوم سم، ناسم او ولې؟ ۶۷ .

له ټولو راته گرانو د م ک ملگرو (دلته مې پام شو، چې دا غوندله ناسمه ده، ځکه چې له ټولو يا تر ټولو څه نه شته او له دې سره اړیکوې هم اړيېن دی، چې هغه هم نه شته، نو وبه لیکو) په ټوله کښېيا يواځې راته ډېرو گرانو د م ک ملگرو لوی څښتن مو راته روغ لره. د دې به بڅښنه کړی، چې د تاسو يو اند او د ما بل اند دی.زه به دا خپل اند داسې روښانه کړم:

موږ د يوڅه د روښانه کولو يا د سم بنولو لپاره دا دوه غوره دښوونې څه لرو.

ژبه پېداېښتي ده، نو بنوونه به يې په پېداېښتوالي کې څېړو، نو

-- پېداېښتوالی

-- ټوليزوالی (که يو څه پېداېښتي نه وي). ځنې بنونې چې کيږي، د هغه غوښتونې د

ټوليزوالي په بنسټ کيږي.

-- بل ډول ځوابونه يا بنوونې هم شته، چې هغه دلته بيا سيده او ناسيده بنوونې دي، چې ډېر نه پرې غږېږو.

-- په پېداېښت کې تل پېداېښتي لارې شته، چې له هغو څخه هر څه روښانه کيږي. دا چې ژبه پېداېښت دی، نو هرو مرو بايد د هر څه لپاره يوه لار ولري.

-- موږ خو دا درې ډوله کليوالي وپېني لرو. دا خو درېواړه د پېداېښتي ژبلاړې له امله سمې نه وي او که غواړئ معياري نه وي.

-- د ټول دم ک ملګرو ځوابونه ورځني وو او ځنې وايي، چې د پښتو ټولنې له پرېکړې سره سم دي.

-- دا چې زيات کسان دې دويم ته سم وايي، نو هرو مرو دې دا سم هم نه وي، که ناسمون يې بنودل کېدی شي.

-- دا چې کومه ټولنه پرېکړه کوي، دا به ووايم، چې دا هم لار نه ده. که ژبه پېداېښت وي، نو بايد د سمون لپاره يې پېداېښتي لارې شته وي.

-- غواړم دا وښايم، چې دريم سم او ژبلاړيز دی. ولې؟

. وينا ډولونه ۶۸ .

-- موږ پوهېږو، چې ،، د، د خاوندوالي يا اړوندوالي مورفېم دی، نو له دې امله دريم ژبلاړيز سم دی.

-- ټوليزوالی: د دې دليل راوړل نور اړيکې نه دي، خو په زياتو پوهنو کې دا هم له غوره دلايلو څخه راوړل کيږ، چې له پېداېښت سره همغږی دی. نو که داسې وي، دا د، د، د، خاوندوالي مورفېم له امله دا ټوليز هم دی او په ټولو کې دا ګډ هم دی.

-- يوه بنوونه يا يو دليل تر هغې پورې سم دی، تر څو يې چې ناسموالی يا په بل ډول مخامخوالی نه وي بنوول شوی. دا پوهنيزې لارې چارې دي. له دې همداسې پوهنيزو.

رابه شو اوس سيده او ناسيده بنوونو ته:

-- سیده بنوونه: ۳ - م سم دی. دا به بنایو. ومو بنوول، چي ۳ - م خُواب دپیداښت سره سم دی او همداسي ټولیز دی

-- ناسیده بنوونه. که مور و بنایو چي ۳ - م ناسم دی، نو باید ۱ - م یا ۲ - م سم وي.
دا د پورته دواړو پیداښتي او ټولیزوالي بنوونو سره مخامخوالی دی، نو دا ناسم دی او ۲ - سم.

دلته مي تاسو لږ د شمېرپوهنې بنونو سره هم ستړي کړی.
هیله ده، چي مرسته وکړی، چي یوې لاس ته راوړنې ته راشو.
وینادولونه

دا لیکنه چي د ما د سم اند کتاب څخه مي رانیولی، دلته هم را ته بېځای نه برېښي و تاسو ته وړاندې کوم.

Einfach – zusammengesetzt ساده – یوځای شوي ویناوې

ویناوې کېدی شي په ساده ویناو او یوځای ایښول شوو ویناو باندې ووېشل شي. وېشنامل یې دا دی، چي ایا وینا له یو بل توپیر وړ، ځانله کولور، برخویناوو څخه یوځای ایښول شوي او که نه.

وینا ډولونه ۶۹

بېلگه: ،، کابل یوښار دی،، (ساده وینا)، ،، کابل له اوه میلیونو څخه د ډېرو اوسېدونکو یو ښار دی،، سم اندیز یوه یوځای ایښول شوې وینا د برخویناوو ،، کابل یو ښار دی،، او ،، کابل له اوه میلیونو څخه ډېر اوسېدونکي لري،،)

Terminologie یا مسلکي وېبني ردېدل کيږي: د ،، ساده وینا،، په ځای سړی ،، د یوځای نه ایښول شوو ویناوو، ،، اتومي ویناوو، ،، توکیزو ویناوو،، هم غږیږي یا ،، توکیزه غونډله،، (Wittgenstein)..

د شمېر پوهنې له سم اند څخه: د یوځای ایښول شوو وینا پر ځای باندې دا لاندې هم وایو: ، د ویناو ترڅه، یا ،، مولیکيولي ویناوې،، . په شمېر پوهنه او همداسې فورمال سم اند کې اتومي ویناوې دي، چې له نورو ویناو څخه یوځای نه دي ایښول شوي. دا ویناتړوني سم اندیزې نخښې (ترنخښې) لکه $\wedge$ (او) ، $\vee$ (یا) او $-$ (نه) نه لري. مخامخکله یې یوځای ایښول شوي وینا یا ویناتړنه ده.

د بېلګې په توګه چې وینا لرو ،، کوڅه لنډه ده او ورینګي وریري،، په دوه ویناو وېشو یا بېلوو، د ،، او ،، سره یوې وینا ته سره تړلې دي، داسې یوه بېلېدنه په یوګونو ویناو کې ،، کوڅه لمده ده ..، چې د ،، او ،، ورینګي وریري،، نوره کېدونې نه ده. نو له دې سره داسې ویناوې اتومي ویناوې بلل کېږي. د یوې وینا سم اندیزې شننې سره

د اتومي ویناو لپاره بېلګې (ارزښتونسم اند)

ترمونه $\{t=s\}$ displaystyle t=s په خوښه t, s لپاره

$(R(t_1, \dots, t_n))$ د n -ځایز، اړیکو او په خوښه ترمونو t_1 تر t_n پورې. په یوه ساده ویناکې یوه یوه شي یا الې ته یو یو اځني ورکول – یا ترې اخستل کېږي. که دا وبلل شي، چې یوه ساده وینا نوره جوړښتیزه نه ده، نو به داسې وپوهیږو، چې د وینا دنننۍ جوړښت نور نه شي ټیک ویل کېدای یا روښانه کېدای.

د اتومي ویناو تفسیر یا روښانه ونه د هغه د ریښتیا ارزښتوالي له لارې.

وینا ډولونه ۷۰

تنظیمیږي. $\{s\}$ displaystyle s

د ساده ویناو لپاره سیمبول د کنونشن یا ټولیزې پرېکړې پوښتنې دي.

د دې لپاره ورځني د بېلګې په توګه دسترو لاتین تورو کارول، A, B, C ، دي په ورکړل شوي حالت کې د ترې لاندې لیکلي توري یا پېژندنځې دي.

یوه ګډوله یا یوځای ایښول شوي وینا د ډېرو ساده ویناو له تړنو څخه جوړه ده.

د یوې ویناترڼه کېدې شي غزېدونکې (غزېدونکې ویناترڼه) یا کلکېدونکې یا
کېنېکاګونکې (کېنېکاګونې وینا ترڼه) سرته ورسېږي.

غزېدونکې ویناترڼې سره یوځای شوې ویناوې دي، چې د هغوي ریښتیا ارزښت د هغې له
برخویناو څخه ټاکلې دي. د ټولوینا ریښتیا ارزښت له دې امله د برخویناو ریښتیا ارزښت
فنکشن یا څېړونه ده. (ریښتیا ارزښتوالي فنکشنالیتي).

سم اندیزې همغه یا ثابتې، چې هغه ریښتیاوالي فنکشنې اغیز بندې،
ترنځېنې Junktoren بلل کېږي.

کلاسیک ویناسم اند یو ترنځېنیز سم اند (Lorenzen)، دی، د ویناو یو، د پراخېدنوالي
اصولو سم اند، (Quine). دا پر پراخېدنوالي اصولو باندې ودانه ده.

یو ځانګړی حالت د نه والي حالت **Negation** انځوروي. دا د ډېرو ترمینولوژیکو بنسټونو
له امله. په نه والي کې ویناوې نه سره تړلکیري او دا له دې امله ویناترڼې نه دي. دوي
همداسې له ترمینولوژیک سادوني له امله یوځایېزي (چې یو ځای لري) ویناترڼې بلل
کېږي. دوی د وتون ارزښت ریښتیا سره ارزښت نارینتیا ورکوي او په څټ.

ترمینولوژیکي سم دلته وېښه یوځاییزه رښتیاڅېړونه یا رښتیا فنکشن برېښي. د دوه ویناو د
ګډوله کونو لپاره شپاړس یونکتورونه یا ترنځېنې شته دي. د ټولو کېدونکو ګډوله کونو
لپاره له رښتیا ارزښتونو یو د دې ترنو لپاره ټیپیکي لاسته راوړنې رښتیا ارزښت ورکوي. د
بېلګې په توګه له ترنځېنو سره د تړلې وینا $a \text{ UND } b$ (او b) ټیک هلته رښتیا ده، چې
هم a او هم b رښتیا وي، په هر بل حالت کې ترنه نارښتیا ده.

وینا ډولونه ۷۱ .

ابتنزیونالي **Intensionale** (ځان ورسره برابرول یا - اعیارول) ویناترڼې
رښتیا فنکشنې ویناترڼې نه دي. له دې سره د ټولوینا رښتیا ارزښت د برخویناو د رښتیا
ارزښت په واک کې نه دي.

بېلګه: ،، سپین د سم اند یو کتاب لولي، ځکه هغه سم اند ډېر په زړه پورې مومي یا بولي،،.

analytisch – synthetisch شننیزې – جوړښتي ویناوې

ویناوې په ورځني ژوند کې په شننیزو ویناو او جوړښتیزو – یا مصنوعي ویناو باندې وېشل شوي. د ،،وینا،، په ځای په همغه موخه له ،، غونډلي،، همداسې ،، پرېکړې،، هم غږیږو.

Analytische Aussagen شننيزي ويناوي

شننيزي ویناوې په راتګه موخه دي ،، ویناوې، چې په اړېښه توګه ، دا په دې پرېپوهېدنه چې په ټولو ممکنه نړیو کې، رېښتیا څه ځانله د هغو د سم اندیزو بنسټیزو بڼو له مخې او د هغوي رېښتیاوالی یې د هغو پر تجربوي ازمايېنو باندې کره کېدونکې دي،، دوي له دې امله سم اندیزه ټولګې (تل رېښتیا ویناوې) ده.

بېلګه: لمر ځلیږي، یا لمر نه ځلیږي.

په پسي موخه ،، داسې ویناوې دي، چې د هغوي رېښتیاوالی د هغوي له مصنوعي جوړښت او د هغو پرېپوهېدنوالي د هغوي د ژبنیزو توکو په واک کې ده. هغوي په سیمانتیکي اړیکو لکه همغه پرېپوهنیز برابروالی [...] او پرېپوهنیز پایونه [...]،، له دې سره دا یو څیر کلیایونه (ګردی پایونه) Zirkelschluss په ګوته کوي.

بېلګه: خور – ورور خپلوان دي.

Tautologie

یوه ټاوتولوګي په سم اند کې یوه ټولیزه باوري وینا ده، دا په دې پرېپوهېدنه چې یوه وینا، کومه چې د سم اندیزو لاملونو په بنسټ تل رېښتیا ده. د ټولولوګي لپاره بېلګې دي، لکه ،،

وینا ټولونه ۷۲

که ورینږي ورینږي، نو ورینګي ورینږي، یا ،، دا هوا بدلیږي یا داسې پاتیري، لکه څنګه چې ده،،

Synthetische Aussagen جوړښتي یا مصنوعي ويناوي

په پراخه موخه د اریستوتالس له لورې ټولې ویناوې (پرېکړې)، دا په دې پرېپوهېدنه چې یوه ،، د سینټېزي له کلمې څخه،،

په راتنگه، واکمنه موخه (کانت (فلسوف))، په رښتوني حالت باندې ويناوې، چې رښتياوالی يې نه ځانله د سينتاکتيکي يا سيمانتيکي جوړښت بلکه پرته له ژبې او له دې امله تجربوي ازمايښتي دازمايښتي فاکتورونو او تجربو په واک کې دی.

د توپيرونو يا توپيرېدنې کرټيک

د شننيزې او مصنوعي (جوړې شوې) وينا په منځ کې د توپيرونو يا توپيرېدنې سموالی د Quine (امريکايي فيلو سوف) لخوا د څېړنې لاندې ونيول شول. هغه د پرېپوهېدنې ناکلوالې تيزې پلوی وو او دا بنسټ يې د پوښتنې لاندې راووست، چې د کلمې پرېپوهېدنې تيز يو له بل رابندېدلی شي، دا په دې پرېپوهېدنه، چې منځ کې يې پولي ايښودل کېدی شي.

بېلگه: ،،ټول Rappen (د تورو اسونو يو ډول دی) تور دي،، مخامخ يې ،، ټولې کاغې توري دي،،. دا چې تور يوه د پرېکړې نڅېنه ده، چې راپن له نورو اسونو بېل کړي، دا يوه شننيزه وينا ده. ايا د ،، کاغېو،، بې له تور د کلمې پرېپوهېدنه موخې ته رسېدونکې ده

– نو سپين هم (د بېلگې په توگه Albino vogel) د نورو همغږو پېژندنځېنو سره دې و کلمو ته گڼل کيږي – يا ايا کاغې هم د تور له لارې پېژندل لري يا پېژندل شوې دي، کوين هم دا يواځني نه شو ټاکلی. په خټه کې کاغې هم د يوه د کلمې په توگه د يوه پېداېښتي ډول لپاره کارول کيږي، خو ايا د دې ډول ټولې يوگونې تور وېرېښي، چې له دې امله دا يوه تجربوي پوښتنه ده.

وينا په وينا سم اند کې

.

وينا ډولونه ۷۲

په وينا سم اند کې داسې ويناوې يواځې ياتيک د هغې فورمال او نه د هغې منځپانگيز رښتياوالي ارزښت غوره دي.

د بېلگې په توگه: سړی بايد له شننيز شيعاليت څخه پوهه ولري يا په شي حالت وپوهيږي، چې د وينا په رښتياوالي ارزښت ،، برلين د جرمني پلازمېنه ده، او روم د ايټاليا پلازمېنه ده،، پرېکړه وکړی شو، دا د وينا لپاره غوښتونې نه ده، چې ،، مادرېد د سپانيا پلازمېنه ده،

يا مادرېد د سپانيه پلازمېنه نه ده،، ځكه چې د سم انديزي ،،يا،، او ،، نه ،، د كارونې كره كوني وروسته (نورميروني Normierung) دلته د خبرو يوه رښتيا، له دې خپلواكه وينا ده، چې ايا مادرېد په رښتيا دسپانيا پلازمېنه ده يا نه. يوه په دې موخه فورمال رښتيا وينا به ټوليزباوري ياهم ټولولوژي وبلل شي.

وينا په پرېديكات سم اند Prädikatenlogik كې

په پرېديكات (د يو څه د څرنگوالي ارزښتونه) كې يوه وينا يوه وينا بڼه ده بې له خپلواكو اووښتونو. (په دې كې ټولې اوښتونې د كوانتورونو يا نخښو سره تړلي).

په پرېديكاتسم اند كې د يوې وينا رښتيا ارزښت په هغې د خوندي سيمبول Interpretation د روښانونې له مخې څخه وركول كيږي.

د بېلگې په توگه يوه وينا $x=x+x$ په لاندې توگه ميندلكيږي: د هر x لپاره دې ترم x او $x+x$ وشمېرل شي. كه يو x شتون ولري يا شته وي، چې دواړه ترمونه همغه ارزښت ولري (د بېلگې په توگه د $x=0$ لپاره)، نو وينا رښتيا ده، په بل ډول نارښتيا ده. نو له دې سره رښتيا ارزښت د بنسټېږي په واک كې دى. چې د اوښتونې يا واريابلي له په ځاى كوني ډېرې (سټ set) څخه وي.

يوه پاينلار د فورمال سم اند په يوه شمېرنه كې بڼه بدلونلار يا – قانون په گوته كوي، داپه دې پرېپوهېدنه چې يوه جوړښت يا مصنوعي لار، چې د هغې له مخې كېدى شي يا اجازه ده، د نورمال ژبې د يوه شته ويېنو نوو ويېنو ته لار شو. دا لارښونيزه تلنلار يو پاينلاس ته راورنه انځوروي.

د Ernst Tugendhat (فيلوسوف) له خوا ټولې شننيزې غونډلې د ausgeschlossenen Widerspruch (پرتې يا ناشونې مخامخوالي) په غونډله ودانې دي. دوى د ناسموالي ضريبونه Falsifikatoren نه لري.

د مخامخوالي يا ردوني غونډله يا د ناشوني ردوني يا - مخامخوالي غونډله وايي، چې دوه يو د بل په خپله خټه کې د هماغه څه - خوندیوني ردوني ويناوي په هماغه وخت کې نه شي پېښېدلې. د فلسفې - او پوهنتارېخ د وخت په تېرېدو سره او له بېلا بېلو تيوريکي نظريو اړوند او له بېلابېلو ډولونو د اونتولوگيزې ontologisches پېژندنديوري او د سم اند اصول پوهېدل کيږي.

اونتولوجي د فلسفې يوه لار يا ديسخيلين دی چې د شته والي (بل؟؟) او رښتياوالي بنسټجوړښت سره بوخت دی، د بېلگې په توگه: کلمه لکه شتون، يل، به او رياليتي.

د کرېتيک **Kritik** لاندې يا له کرېتيک څخه سړی د يوه شي(الې) يا پر يوې کړنې باندې د کچون-الو په مټه يا لاس پرېکړه کيږي. لکه فيلوسوفي Anne-Barb Hertkorn روښانه کړې، چې کرېتيک دې له دې سره ،، د فکر او هوښيارتيا بنسټيز فنکشن دی او تر هغې پورې چې دا په خپل فکر و کارول شي او شتونپېژندنځېنه چې پر باوريوالي باندې يې د دعوه کوني پرېکړه وشي.،، دا د پرې پرېکړې کوني باندې د انساني کړنټوان غوره هنر دی.

ډاکټرماخان ميری شينواری

نيولوجيزم Neologismus

منلي انجنير صيب ستانه ميرزهيږ په م ک کې وړانديز کړی وو، چې د علومواکادمي له خوا دې يوه ډله جوړه شي، چې دا نيولوجيزم زما په اند د څيړنې، پراخونې او ورسره بلدوني اوبلدېدنې کارمخ ته يوسي. زه داسې لږ پوهيدم، چې گوندې دا خود نوو وينو سره سر اوکار بايد ولري، خوبيا مي هم وغوښتل، چې ځان داسې لږ څه پرې وپوهوم، نو د الماني ن ج له لارې مي دا ليکنه برابره کړه، چې له تاسوسره يې هم په مينه گډوم.

دا لیکنه به دوه برخې ولري، چې لومړۍ به یې د نیولوجیزم سره ځان بوخت کړي او دویمه به یې نیولوجیزم ته د پښتو اړتیا په هکله وي او په دې اړوند به د ژبپوهانو کار څه وي او که نورې اړتیا به مو اړیښي وي.

که زما د لیکنو سره څوک داسې لږ بلد وي، نو دې ته به یې هم پام شوی وي، چې زما په لیکنو کې پردې ویونه کم لیدل کیږي، پرته له هغه پوره اړینویونو، چې پښتو انډول ورته نه پیدا کیږي، چې هغه به هم زیات پیدا پښتي ویونه نه وي او هغه به هم د هغې اړونده ژبې د ودې له مخې منځ ته راغي وي.

یوه داسې ځوان پښتون راته لیکلي وو، چې گوندې زما لیکنې یې لوستلي، خو ډېر ساده دي.

لومړۍ برخه

نیولوجیزم:

یو نیولوجیزم Neologism په یوې ژبې ټولنې کې په ټولیزه کارونه کې د مخه تری تیر شوی یعنې د پرېښودو ژبني ویونو بیا نوې کارونه ده، وایي

- یو نوی راپیدا کړی وی (نوی وی) په همدې توګه یو همداسې ویینه (افاده) یا

- یوه نوې مانا، چې د هغې سره همدا اوس لرلی وی، په همدې توګه پخپله ویینه (افاده) باندې سمبالیري (نوی مانا) یا دا نوې مانا ورته ورکول کیږي، یا هم دا وی په همدې توګه ویینه پخپله، چې نوې مانا غوره کوي.

که دا دیوې ژبې ټولنې په دننه کې پراخونه ومیندي یا د ژبې ټولنې په دننه کې وزغلي، او د ژبویونو کتاب (ډکشنري) یې را واخلي او د دې ژبې ژبپانګه کې ځای ونیسي. د نیولوجیزم له پاره کرکتریسټیک یا خویغوره والی یا خویټاکونکی دی، چې ویونکی دا په یوه وختواتن کې د نوي په توګه خپلوي. کوم ویونه (لا) نیولوجیزم دي، په دې پورې اړه لري، چې له کوم وختګي څخه سړی د یوې ژبې ویونپانګه (ویونو پانګه) په پام کې نیسي یا څیړي. د دې په څنګ کې په ټولیز-ژبنیز ستاندارد ویونکتابونو (د ویونو کتابونو یا ډکشنري) رانیول شوي نیولوجیزمونو له پاره په ډېرو ژبو کې ځانګړي ویونکتابونه، چې

دوي ځانله يا ټيک د همدې ويونپانگه (که ويونوپانگه؟) څيري شتون لري. د نيولوجيزم وينې (افادې) ته د زړې يوناني ويونه „néos neos“ ،،نوی ، او λόγος logos “Wort,, ،،وی،، بنسټ ته پراته دي، چې په پښتو يې نويوی (نووی يا نوی وی) بللی شو. د دې کليمې و جنجالپر اېلم ته

دا د نيولوجيزم وی يا کليمه په ژبپوهنه کې نه بيخي ساده يوونوالی يا يواندوالی نه لري.

Hadumod Bußmann (هادومود بوسمن) داسې پېژند ورکوي:

نوي په کار اچولشوي يا نوي منځ ته راغلي ژبنيزي وينې،، داسې ويونه په ويجوروني، ويپوروني يا د پوهېدنوروالي له لارې منځ ته راځي. ځانله د نيولنگويستيک Neurolinguistik يا نيوزبپوهنه (نوي ژبپوهنه) کې د دې وی له پاره د دې وی يا کليمې د نوي پيدايښت منل منځ ته راځي يا د دې وی منل منل کيږي.

هلموت گلوک Helmut Glück له يوې لور نيولوجيزم له نويپيدايښت سره برابر وټاکه يا کينود او په چوځونی ،،وينويپيدايښت،، سره په حواله نيولوجيزم، دا ورکړلشوي بيلگې مگر ټيک د ويجوروني، پوروني يا ماناورني حالتونه دي. د ژبپوهنې ورځنيوالي يا رواج کې که هرڅومره ناوخته نو د ۱۹-مې پيړۍ پای څخه ،، ويپيداگونه/ پيلپيداکوني،، له يوې لورې او ،، ويجوروني،، بلې لور ته توپيروي.

بيلونه

د ژوندی ژبې خبرپکونکي هره ورځ نوي ويونه جوړوي يا پيداکوي، چې د هغوی سره دوي سملاسي يا توکلي بلنتشياوي يا نومونتشياوي دکوي يا بندوي. زيات له دې ويونو ټيک يوځل په کارلويږي. زيات وخت د دې ويونو موخه په دې کې ده، چې د هغه سره يو نومونحالت پوره کړي.

د نيولوجيزم ډولونه

د نيولوجيزم لاندې ډولونه کيدی شي سره توپير شي.

نوويونه(نوی ويونه)

وييني او ماناوي نوې دي. د نوي ځوان وخت بيلگه يې د لنډخبرليزل له پاره وتونوی
simlsen له SMS څخه دی.

نوي پوهېدنه

يو زور وی تیک يوه نوې مانا (پسي يا بله مانا هم) اخلي. په دې توگه گوندې له يوه زاړه
وی د بيلگې په توگه مورک *Maus* په يوه ،، تخنيکي الي، د شمېروني ورشو،، کې هم ځای
په ځای شي.

نوي کمپنیشنونه يا نوي گډوله لکينه:

دلته هغه کارونويونه سره يوځای کيږي (Internetcafé انترنتکافي ,لپتاپ بکس
Laptop-Tasche ,انالوگ ساعت (Analoguhr).

نيولوجيزم او ژبنورم

که نوی ويي کاروني ته ريشي، نو خبرېکوونکی زيات وخت د نورم د نه باور تيا سره
مخامخ کيږي.

ويينه، مانا او کيدی شي د ډېر ماناوالي

- ويينډول يې لومړی په ورځنی کارونه کې ساتل کيږي. په ځانگړي توگه پورويونو کې دا
زيات پيښيږي، خو نه تل، يوه د اعياروني(چمتوکوني) پروسه پيښيږي، چې د هغې سره د
ترې پور شوي ژبي ويينډول د فينومينسيستم سره سر و خوري. د دې له پاره بيلگه
ډونلډ Download دی

په ژبه کې پردي ويونه ځای نيسي، ځکه چې په الماني همداسې پښتو ژبه کې ورته انډول نه
پيدا کيږي.

Kunstwort مصنوعي وی يا هنري وی (هنروی)

د هنروي سره هغه وی په نڅېنه کوو، چې د یوې ژبې د ویجوړونې پیدایښتي الاتو سره جوړ نه وي او د یوې بلې ژبې څخه هم نه وي پور شوی. دا یوه نوې ریښه جوړوي اوزیات جگسومبولیک یا زیات نمونه-ییز (نمونیز؟) دی. نوي جوړ شوي هنرويونه زیات وخت د نیولویجزمونو په حیث باوري وو.

د شعرونو ترتیب او بیتونوکې سړی زیاتوخت د هنرويونوسره مخامخ کیږي.

جوړښتومونه

د هنرويونو له پاره زیات جوړښتومونه: د ویونیپلو (د ویونو د پیل) یوځای راکښنه، یوځای ایښوونه، او د گرافیمونو Graphemen د گډوله کونې لڼدونه.

یوځایر اکښنه:

په دې د هنرويونوکې دوه یا زیات ویونه و یوه وي ته راکښلکیري (،، سره ویلیکول،)، چیرته چې سره یوبل باندي اوبستوني برخه لرې کیږي. د دې له پاره بلایلي په نڅېنه-وني شته، د بیلگې په توگه، یوځای راکښنوی، سره ویلیکولوی، گډوله-وی....

بیلگې:

- Teuro له *teuer* (گران) او *Euro* (یورو)

- Demokratur له *Demokratie* او *Diktatur*

- Grusical له ډاروونکي *Grusel* او *Musical* موزیک څخه

- Informatik له *Information* او *Automatik* (یا *Mathematik*) څخه

اینفورماتیک په نامه پوهنځی شته اولوستل یې وایي چې له شمیرپوهنې ستونځمن دي. موږ د کمپیوترساینس په نامه پوهنځی لرو، نه پوهیږم، چې هلته به څومره د اینفورماتیک سره سروکارلري، خوگومان مې دی، چې دومره ډېر به نه وي.

- Mechatronik له Mechanik او Elektronik څخه.

.

دا یوه نوي د موټرو مسلکي زده کړه هم ده، ځکه د نويو موټرو ماشینونه ټول په همداسي الو سمبال دي، چې مینساترونیکان ورسره سر اوکارلري.

- Glokalisierung له Globalisierung او Lokalisierung څخه.

Zusammensetzung von Wortanfängen

د ویونو پیلې سره یوځای ایښوونه

دا هنروینه د سیلبولندویونوسره خپلوان دي: بیلگې:

- Modem له Modulator او Demodulator څخه

- Moped له Motor او Pedal څخه. دا د ډډېي اوبایسکل څخه جوړ په پښووهن-الاتو ځي یا بیول کیږي.

- Chipitts له Chicago او Pittsburgh څخه

- Haribo له Hans Riegel Bonn (هانس ریگل نوم دی، چې له بون وویا دی؟) څخه. دا یوه خوړه دخوړو جوړه میوه ده، چې کوچنیان یې په مینه خوري.

- Milka له Milch شودو او کاکو Kakao څخه جوړ څه دي. خواړه خو هرورودي.

Abkürzungen لنډونې

لنډونې هم کیدی شي هنروینه وبلل شي
بیلگه:

„Nato“ د North Atlantic Treaty Organisation لپاره لنډونه.

دا لومړۍ برخه زموږ له پاره دلته همدومره بسیا کوي او اوس راځو دي

و دویمې برخې ته:

د پښتو ستونځي اونيوولوجيزم:

۸۰

. نيولوجيزم

د پښتو د پوهنيزې ودې له امله او که غواړئ، د نه ودې له امله د پښتو ژبې ستونځي هم زياتې دي. موږ اوتاسود دې ليکنې سره داسې لږ سر نيولوجيزم ته ورښکاره کړ او ومو ليدل، چې دا نيولوجيزم د يوې ژبې ويونکو د ودې سره هم سيده تر او لري

هنرويونه او نيولوجيزمونه: ټول هنرويونه نيولوجيزمونه نه دي. يوه وييکتابيزه (د ډکشنري) نڅېنه يو اوږد وخت د نيولوجيزم په څير گڼل کيږي. د زياتې پراخيدنې او د کارونې دوام سره د ټولژبنيز وپياندگي د ورسره ورځنې يا اري ژبې برخه گرځي.

دا چې په پښتو کې به نيولوجيزمونه کوم وي، زه ترې نه يم خبر اونه پرې پوهيږم، د دې دې ماته بخښنه وي، خو هغه ويونه چې موږ بدل کړي يا د نورو ويونو په ځای، چې

گوندي موږ يې پښتو کوو چې تاسوته به هيله ده زما د ليکنو معلومې وي- هغه - په پوره خواشيني بايد ووايم - چې له هره اړخه ناسمي دي لکه:

مايع ته اوبلن ويل اود سلمې په ځای سلنه کارول، د ستاندارد، سطحې سويي په ځای کچه کارول او داسې نور.

دلته به مې هم وړانديز دادی، چې د نورو ژبو په مرسته به هرې پوهنې ته وده ورکوو او هلته په نورو ژبو کې زياتوخت د پيداېښتي ويونو له پاره موږ په پښتو انډول پيداکولی شو او که نه نو بيا د همغې ژبې همغه وي لیکو او که په عربي انډول باندې يې پوهيدو، نو هغه هم له نورو بڼه دی.

يادونه:

ځان پالنه دې نه وي، خو دا به ووايم، چې په نږدې څلوېښتو کتابونو کې، چې راټولونې اوژباړې دي، ما شميرپوهنه په پښتو ليکلې، دا په دې مان، چې په پښتويي ټول مسلکي نومونه په پښتودي اودا ما جوړ کړي نه دي، دا نيولوجيزمونه نه دي، دا موږ په ژبه کې لرلي ويونه دي، چې ما به لومړي ځل ترې کار اخستې وي يا به مې لومړي ځل په کاراچولي وي او له دې امله دزياتو گوټنيونو سره مخامخ هم يم، خوباورلرم، چې دا به هغه

خپل ځای نیسي. ماته غوره دا برېښي، چې زما په اند ناسمون په کې نه شته اوکه وو،
نوهغه به د راتلونکو ځوانانو دنده وي، چې سم یې کړي.

.

اکسیومورون ۸۱

زموږ لومړۍ دنده: کتابونه له نورو ژبو په پښتو ژباړل، دا په دې مانا، چې مسلکي ویونو ته
هم د پښتو انډول پیدا کول لکه د مشبوع له پاره موږ یا ماره لیکل او د داسې کتابونو ډېرول.
بیا زما تل ځوانانو ته مشوره:

که غواړو وپوهیږو او پوه مو نورو ته ورکړی شو، باید په یوه پرمختللي د باندنۍ ژبه ښه
وېپوهیږو.

یو څه چې پیدایښتي پښتو یې نه لرې، هغه بیا نه لرې، و هغو ته باید د پښتو نومونې هڅه
ونه کړو، لکه معیار، سويه (دلته کېدی شي د پوهنې یا د غوښتونې څه ښه-والی پېچلې
ونیول شي) یا سطحه (هواره) د اوبو د سطحې جگپښه، نو څه وي؟ دا چگپښه د بحر د اوبو
له سطحې سره پرتله کیږي.

خو یو په خپلې ژبې کېنې لرلي د نور ژبو وییونه باید بیا په پښتو ولیکو، که نه! دا بیا
ورکړي او دلته بیا دا د خدا نه وي او د دې پرځای باندې دي، هغه ناسم راننوتې وییونه سم
شي، چې له خدا څخه ووځي. لکه هما کچه یا د سلمې سلنه کول. د دې لپاره دې د ما د ،،
پښتو را نناسل شوي یوونه،، کتاب وکتل شي

اوکسومورون Oxymoron

نه پوهیږم څه به مې کتل خو د دې پورته وی ،، اکسیمورون،، سره مخامخ شوم او هسې مې
په داروښانه-ونه پیل وکړ. په دې ترڅ کې گورم، چې د نورو په ادب کې د کارونو ویونو
سره داسې مخامخ شوم، چې پرته له هغې له پرېپوهیدنو اکسیمورون نه شو روښانه - یا شغل
کیدي. دلته مې دا ټول سره گډوډ راوړل، چې هسې زما په اند دا موږ ورسره په ادب کې

نابلد یو څه سره یواځې او یواځې داسې مخامخ شو او وگورو، چې دا ژبه څومره ستره اړتیا څیړنې ته لري. تاسو، پېداېښتي ده، چې هر وی، چې هر یو یې یوه کره موضوع ده، پخپله هم په ن ج کې کتلې شې او نور یې ښه روښانه کولې شې. زما لیکنې زه له الماني رانیسم، نو وپېنه او لیکنډول به یې هم الماني وي، خو وبه هڅیږم، چې انگرېزي یې هم راوړم.

۸۲

. اوکسومورون

دې لیکنې ډېر ستړی کړم. هیله ده، چې تاسو به ستړي نه کړي.

اوکسومورون یو ستایل اله ده چې هر ډول لیکنځوندیونو کې میندل کیږي، نو له دې امله په لوریک (۱) نه دی رابند، بلکې په ایپیکي (۲) او رومانتيکي کارونو کې هم پیدا کیږي. دا اکسیومورون له دوه کلمو جوړ دی، چې ځانونه یو بل سره مخامخ کوي یا تر دې چې دا یو بل ردوي. دا پخپله په دننه کې ردوونکې اکسومورون غوښتونې دی او دیو ه شي په ټکي شوي حالت کې انځور دی، چې یو بیلگه یې کینه-مینه (په کرښه تړنه یې په دې مانا چې یو وی دی) دی.

د بیتونو سره شعر Lyrik

شعر چې یو څه روښانه کوي Epik.

بیا:

په اکسیومورون کې دوه ویونه یا کلیمې د منځپانګې له مخې سره مخامخ دي یا یو بل ردوي سماندیزه مخامخ ټوټه یې پلېوناز موس (۱) دی، چې په هغې کې دوه ویونه همغه یا برابر څه روښانه کوي. دا وی اکسومورون یوناني دي او له دې لاندې منځ ته راځي

.(“ὄξύμωρος, aus oxys „scharfsinnig“ und moros „dumm

پښتو مانا یې اکسیو تیز لیدې او مورون بې عقل یا تېز لیدې، ښه یې تیز انده احمق یا زیرک احمق

په گوته کونه له دې امله پخپله یو اکسومورون دی، ځکه چې مانا یې د منځپانګې له مخې پخپله یو بل سره مخامخ دي یا یو بل ردوي)

(تيزفکريز حماقت): (Pleonasmus)

دا يو يوناني وی دی، چې پښتو پوهېدنه يې، له اړتيازيات، دی

يو پليونازموس يو رېټوريکي (د خبرو د هنر) څرگندېدنه ده، چې د يوې جملې په دننه کې هغه د ډيرواره وينا يوه ويگروپ يا هم د يو يوگونې کلیمې له لارې په نخښه شوی وي. تل هغه وخت چې يوه ژبني الات، کارول کيږي چې هغه د دې تراوسه ويل شوي څخه پرته

۸۳

. اوکسومورون

نور معلوماتي مواد نه ورکوي. دا وی د ټولو له پاره مناسب دي، چې د يو چا په يوه وينا کې پلياناموس ته پام را وگرزوي. په پښتو کې يې دا بيلگه راوړی شو: لکه،، سره لمبه،،

د پليانازموس له پاره بېلگې: گردې غونډوسکې يا گرد غونډاري، يخ شوی يخ ارامه پټه خوله، رنگه رنگونه ((يې انگریزي دی Stilmittel) stylistic devices

ستایل اله stilmittel

ستایل اله دبېلگې په توگه متافر، بیضوي یا هگي (او ډېر نور) دي. دا ټاکلي ډولونه دي چې په تکستونو (خونډیونو یا منځپانگو) کېنې لکه شعرونو، لنډو نکلونو او پخوانیو کیسو او دا سي نورو کې منځ ته راځي. دا يو وېين اله يا افاده اله ده، چې يو څه ټاکلی وايي يا افاده کوي.

متافر ته = په وروني موخه ترې پوهيدنې څخه تر څيرې پورې خبرې، د بېلگې په توگه سپی په هرکاره کې لیونی کيږي، دا د په کینه کېدلو يا قهرېدلو لپاره کارول کيږي.

يا هم ستایل اله،، سيمبول،، يا سيمبولي،، چې يو شی موخه-څېرې په څير انځوروي، لکه اوبنکې د خپگان له پاره، زړه د مينې له پاره او کوتره د روغې له پاره.

يا زياته خبره (هغه خبره، چې له رښتياکيدلو لرې وي) لکه،، د اوبنکو ډنډ،، د انسانانو بهيدنه،،

هر ستایل اله ځانگړې مانا لري، چې د يوه څه له پاره ولاړه ده يا د يوه څه له پاره ځای نیسي، کيدی شي، چې د يوه ستايلډول له پاره هم وکارول شي.

Metapher

μεταφορά metaphorá) متافر (زړه یواناني ورنه یې نږدې مانا ده او (د ځانگړو شتیلمواد یا – الو په څیر کارول کيږي) ژبنی وپېنه ده، چې د هغې سره وی (یو ویدله ده د هغه د خپل اړونده پوهېدن- یا مانا اړوندوالی په یوه بل کې وړل کيږي یا وردننه کيږي ، بې له دې چې بې له یوه سیده پرتله ونې اړیکه د په نڅېنه شوي او په نڅېنه کیدونکي منځ کې روښانه شي.

دنده:

دا بنسټ وپېنه یې د یوه څه له لارې ځای په ځای کيږي، چې روښانه، لیدور او ژبیز بډای باید وي. د بیلگې په توګه ونه تاج (د ونې تاج) د ونې د څوکو له پاره، یا دښتکښتۍ د اوبښ له پاره. کله کله متافر ژبیزې تشیايوې هم ډوکوي، چې د ستونځمنو لیکنو روښانه لیکنو را نغاړلو له پاره وي

متافر د ورته والي اصولو او د یوه ټاکلې او له دې سره جوړو شوو د ورته والي، منځپانګیز او نه د ګاونډۍ څرګندېدنو یا برېښېدنو منځ کې اړیکو څخه کار اخلي، له موږ سره چې د دوي په منځ کې. ماناوړنه په لاس کې اخلي یا رانیسي.

همداسې کیدی شي د یوې لنډې (څیره-ډوله) پرتله کونې لپاره ترې کار واخستل شي . بېلګه: ملالی یوه ځمړی ده، په دې مانا چې ملالی دومره توانمنه ده لکه ځمړی. د لته د دې څیروونکي حیوان نوم ملالی ته یوورل شو یا ورکړ شو...

ومتافر ته = په وړونې موخه ترې پوهیدنې څخه تر څیرې پورې خبرې، د بیلگې په توګه سپی په هرکاره کې لیونی کيږي، دا د په کینه کېدلو یا قهرېدلو له پاره کارول کيږي.

یا هم ستایل اله ،، سیمبول،، یا سیمبولي،، چې یو شی موخه-څېرې په څیر انځوروي، لکه اوبنکې د خپګان له پاره، زړه د مینې له پاره او کوتره د روغې له پاره.

یا زیاته خبره (هغه خبره، چې له رښتیا کیدلو لري وي) لکه،، د اوبنکو ډنډ،، د انسانو بهیدنه،،

هر ستايل اله ځانگړې مانا لري، چې د يوه څه له پاره ولاړه ده يا د يوه څه له پاره ځای نيسي، کيدی شي، چې د يوه ستايلدول له پاره هم وکارول شي.

Oxymoron; paradoxon, Contradictio, Antithese

اوکسيومورون، پارادوکسون، کونترادکڅيو، په ادیکتو کې، انتيتيزي له شتيلموادو سره بيلونه زيات وخت لږه شوني ده. په ټوله کې په الماني درس کې زيات وخت کې سره بدليري. له دې مله غواړو دا پولي بيا سره روښانه کړو.

لومړی: اوکسيومورون له مخاميزو يا متضادو يووالو يا واحدونو څخه جوړيري، چې د دوي برخوال سره مخامخوالي يا تضاد کې راځي. له دې سره يوه وينا توانمنده (که

. اوکسيومورون ۸۵ .

توانمه؟) کيدی شي. دا يووالي کيدی شي يوگوني يا ځانله ويونه وي يا د يوه گډوله وی په دننه کې وي.

دويم: پارادوکسون: يو (برېښيدونکی -) مخامخوالی يا تضاد دي. دا بيا ځنگيزه ده، چې ايا يوگوني جوړښتېز څه سره مخامخ دي يا متضاد ردوي. غوره يې دا ده، چې پارادوکسون منځپانگير کار نه ورکوي يا لومړی په دا دويم ليد موخه ور کيري

contradictio in adiecto دريم :

کونترادکڅيو په ادیکتو کې د اکسيمورون يو ځانگړی حالت دي. په دې کې يوه ستايل اله د يوه ادجکتيو او يوه سوبستانتيو څخه جوړه ده. دواړه ويونه يو د بل مخامخ دي او په پای کې يو بل ردوي.

Antithese انتيتيزي

هر اکسيمورون کيدی شي د انتيتيزي په څېر وپيژندل شي. خو انتيتيزي هڅيري هم چې د منځپانگېز مخامخوالي او ټولې غوندالي له مخې هم

اکسيمورون ځان د دوه ويونو په مخامخوالي رابندوي

د اکسيومورون له پاره بيلگي

پیداېښتي ده، چې یو ستيلمواډ د بیلگو له لارې ښخ روښانه کیدی شي، نو له دې امله غواړو،
یو څو بیلگو له اکسیومورون او کونترادیکټیو ادکټیو څخه په کیله کړو.

اکسومورا له ژبې او ټولې ورځې

لږ ډېر دی

دې ډکيا زه غریب کړم

بیره له تلوار سره

غمگین خوښ

. اوکسومورون ۸۶ .

Adjektive

لاتین مانا يې: ورزیات شوی) خوي ويونه: دوي روښانه کوي، چې یو شی یا یو څه یا
کسان... څنگه جوړ دي. دا د څنگه وي په نامه هم یادېږي، ځکه چې دوي پوښتي چې یو
شی څنگه جوړ دی.

په ادیکټو کې کونترادیکټیو د اکسیومورون یو ځانگړی حالت

Contradictio in adiecto als Sonderform des

Oxymorons

زگیرویز درد

گرده څلوری (مربع)

تور شیدې

گونگه چغه

تیاره وه، سپورمی خلیده

په شنو او ورو وړېدونې ډهلیز (ډهلیز ، چې شني واورې پرې شوې وي)

کله چې موټر لکه (برېښنا تیز)

ورو په گوډ (کونج دننه وي) راتلو شو

دننه ولاړ کسان ناست وو

پټه خوله (غلی) په خبرو کې ژور

یادونه: په نوکانو کې لیکنې زما یعنې د ژباړې دي

دا شعر کیدی شي د ۱۸۵۰ ز ک وي او په ډېر احتمال د ساکسو له وګرځېدو له دې سره ډېر اکسیومورا جوړېدی شي، د کومو سره چې بیتونه یانیمبیتي هېکوکوونکي اغیز بندې.

۸۷

سیستم څه شی دی؟

سیستم څه شی دی؟

اجازه دې وي، چې دا یو وی یعنې سیستم، چې ټولپوهیدونۍ دی، خو بیا هم له تاسو سره کېد روښانه کړم. دې ته له دې امله راوهڅېدم، چې وګورو، دوي یا دا پرمختللي نړۍ هر یو وی- چې فکر کېږي، دا خوروښانه دی- څومره څیري او روښانوي.

سیستم (زوړ یوناني وی σύστημα systēma د ډېرو یوګونو برخو څخه یوځای ایښوولشوی ټول) په ټولیزه توګه رابندوړ پېداېښتي یا هنري ،، جوړښت،، په نڅېه کوي یا په ګوته کوي، چې له بیلابیلو برخو څخه جوړ دی، کوم چې د ټاکلو منظمو اړیکو په بنسټ یو له بل سره د ګډ ټول په څیر راوړل کېدی شي.

د دې وی یا کلیمې یووالیز پیژندنه شته، ځکه چې د هر مسلک له مخې څخه یې پیژند ورکول توپیر لري. په دې پسې نو دا مخ ته تللي غونډاله د یوه خوراغت کېد پړوېشوني یا - ونوالي په موخه یو ذهنیت دی. د یوګونو پارامترونو لاندې روښانه ونه کېدونکې ده.

- فضایی یا / او د یوه سیستم وختیزې پولې کیدی شي د هغه تنیزوالي یا د ټاکلو توانونو له لارې فزیکي روښانه کړای شي یا تشریح کړای شي (ریښتوني/مادي/ ټاکلي سیستمونه) -

یا سوچه اندیز یا فکري جوړ شوي، موخه-چوپړیز (د موخي په چوپړ کې) پېداېښت یا طبیعت وي (ادیال یا خیالي/ نه مادي/ نظري سیستمونه).

پېداېښتي – یا طبیعي سیستمونه:

ټول پېداېښتي سیستمونه په ریښتوني پېښو یا منځ ته راغلي (ریل یا واقعي) سیستمونه دي، چې د موخه-وړي له انسانپېداکوني anthropogenen اغیزې پرته منځ ته راغلي او

ځان پخپله ساتونکي یا خپلځانساتونکي دي. (بیلگه: Quantensystem, Atom,

Molekül, Lebendes System

(Zelle, Organsystem, Psyche, Ökosystem, Planetensystem ,

جوړ (مصنوعي) یا هنري سیستمونه:

مصنوعي یا هنري سیستمونه هغه دي، چې د انسانانو له خوا په کې فکر شوی او جوړ شوي وي. دا کیدی شي مادي یا نامادي پېداېښت وي، خو زیات وخت دواړه سره یوځای

کوي. د دې په منځ کې سړی (ریښتوني) تخنیکي سیستمونه (بیلگې: کارالات، ماشینونه، شمیرونې (کمپیوتر)) سوسیال یا ټولنیز سیستمونه (سوسیال گروپونه، کورنۍ، نژاد، ټولنې، عقیدوي ټولنې) او سوسیالتخنیکي سیستمونه (بیلگې: معلوماتي سیستمونه، انټرنټ یا نړیوال جال).

یو ګډوله له پېداېښتي او هنري یا مصنوعي ریښتوني سیستمونو بیوتخنیکي سیستمونه (بیلگې: مالماتنه او مالروزنه، پاکي جوړښتونه (کانالیزیشن)، مصنوعي زړونه) او سوسیال ایکولوزي سیستمونه انځوروي (بیلگې: کلتوري کرنیزې ځمکې، ساتنچاپېریالونه)

-- مادي سیستمونه هر یو یې د خپل ډول له مخې د هغه د چاپېریال په ښکاره - ، بند - او رابند سیستمونو وېشل شوي. سیستمټیوري د بنسټو پېر لرونکو سیستمونو جوړښت ډول او خوزښت یې د څیړنې لاندې نیسي.

نامادي یا ناشییز سیستمونه ځانله او ځانله مصنوعي جوړ شوي، فکري سیستمونه دي، چې بې له انسانه ،، ټیله شوي،، له لارې کوم دینامیک نه راپیدا کوي او شتون یې د مادي

سیستمونو په واک کې دی (بېلگې: د کلمو سیستمونه، کواور دیناتسیستم، د اکسیومونو سیستم، مودلي او تیوري).

د یوه سیستم جوړښتوټي (توکي، برخې) داسې ټاکلکیري، چې یو له بل بیلابېلي یا رابندي، بېلابېلي دندې یا پوښتني په سیستم کې پوره کړي. په خټه کې هر په خوښه ریښتونی (ستورو، ونو، غرو، جوړښتیرخو) یا فکر پرې شووالات (غرونه، نخښې، زېږندي، سیمبولونه) د یوه سیستم برخه کیدی شي.

یو سیستم کړی شي برخسیستمونه ولري او هم پخپله د یوه پراخ سیستم (Supersystem) برخسیستم وي.

.
. .
. .
. .

یوه ستره هيله ۸۷

گرانو او منلو ژبپوهانو!

ډېر، ډېر سلامونه.

د تاسو یو زور پښتون، تاسو پوهېږئ چې پوره ناروغ دی، د ده پر ناروغۍ باندې پوهېدنه او درمل یې یواځې له تاسو سره او د تاسو په لاس کېږي دی. لوستي ریښه یې هم لکه چې تاسو پوهېږئ پښتو نه ده. له لسو څخه ډېر کتابونه یې په ژبلار او اړونده ډول لیکلي دي، د تاسو د مرستو هیله من دی او د ژوند په دې اخر کېږي به ډېر خوښ له تاسو څخه مخه ښه واخلې، زړه سوی ولری مرسته ور سره وکړی.

مرسته او هیله څه ده؟

د درې یا پنځو ورځو لپاره یو څو استادانو ته دنده ورکول یا دنده اخستل، یو درې څلور له علومو اکاډمي او همداسې له پښتو پوهنځي څخه چې په مناسب وخت کېږي یې لیکنې له ده

سره مل وگوري، خبرې ور باندې وکړي او بس. هغه ډېره خوښه يې د استادانو ونډه
اخستل د تاسو خوښه ده.

زړه مې غواړې د سړ کال د اگست په مياشت کښې که روغ وم، و کابل ته درشم او خوښ
به شم، که د يو څو استادانو سره مې د ژبلاړ په هکله د خبرو وخت ومونده.

ټول دې راته جوړ او بريالي وي.

د تاسو زوړ ماخان مېړی

.
.
.
.
.
.

. د ډاکتر ماخان مېړي شينواري.. ۸۸

د ډاکتر ماخان مېړي شينواري ليکنې او ژباړې

د ډاکتر ماخان شينواري چاپ او ناچاپ ليکنې، چې هغه زياته برخه يې له
ketabton.com څخه خواره شوې:

:(Vienna (Austria 1988

لومړی:

H.K. Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compattopologicalalgebra :
contributions to general algebra 6 ; Page 117 – 122

:(Vienna (Austria 1987

دويم: Interpolation und Aproximation durch Polynome in:
Universalen Algebren . Diss . Uni. Wien

په لاندې کښې د شمير پوهنې نږدې ۲۰ کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودې
ټولنه، له خوا چاپ شوي دي، چې زه به يې تل منندوي يم.

:(Bonn (Germany 2000

درېم: د شمير پوهنې ستر کتاب : د شمير پوهنې برسيره د انجنري، فزيک او اقتصاد لپاره ،
همداسې د بنوونکو او زده کوونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کې چاپ او دا نوې ليکنه
به يې ځنو ځايونو غزېدلې او ځنې ځايونه ترې لرې شوي دي)

:(Bonn (Germany 2003 څلورم: ځمکچپوهنه (هندسه) ، په سلو، زرو کې شميرنه، د
گټې – او کټې د کټې شميرنه ، د احتمالي شمېر نه کتاب د بنوونکي ټولې اړتياوې پوره
کوي

:(Bonn (Germany 2003

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنسټونه دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

:(Bonn (Germany 2003

۸۹ . د ډاکټر ماخان مېرې شينواري..

شپږم: د شمير پوهنې انگرېزي – پښتو ډکشنري. (ketabton.com ته پورته شوی)

:(Bonn (Germany 2003

اووم: د شمير پوهنې الماني - پښتو - او پښتو الماني ډکشنري (ketabton.com ته پورته
شوی)

Mathematical dictionary German/ Pashto and Pashto/German

:(Bonn (Germany 2003

اتم: دفرنخیال برابرون (دا کتاب په دې څانګه کې یو پیل دی، ساده لیکل شوی)
ketabton.com ته پورته شوی

Differentialequation Translation; An Introduction

Bonn (Germany): 2003

نهم: د شمیر پوهنې فرمولونو ټولګه *MathematicalFormulas*

:(Bonn (Germany 2003

لسم: شمیر پوهنه له عربي په پښتو

1997Bonn (Germany): یوولسم: د افغانستان په هکله سپینې خبرې: په المان کې

،، د افغانستان روغې او بیا ابادولو ټولنه،، له خوا

یادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکتر ماخان شینواري د ،، د افغانستان روغې او بیا ابادولو
ټولنه،، له خوا درې سیاسي مجلې هم را وستلې.

ژباړې او نورې لیکنې:

: (Prof. Brinkmann. (From Brinkmann.du.de

لاندې د برینکمن لیکنې چې له پرینکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي. دا کتابونه د ښوونځي له
پاره او همداسې د کانکور ازموینې له پاره ګټور دي.

. د ډاکتر ماخان مېرې شینواري.. ۹۰ .

دولسم- شمیر پوهنه د ښوونځي لپاره لومړۍ ټوک (ketabton.com ته پورته شوی)

دیارلسم – شمیر پوهنه د ښوونځي لپاره دویم ټوک (ketabton.com ته پورته شوی)

خوارلسم – شمیر پوهنه د ښوونځي لپاره دریم ټوک (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځلسم- د احتمالي شمیرنه د ښوونځي لپاره (ketabton.com ته پورته شوی)

شپاړسم – احصايه يا ستاتيستيک دښوونځي لپاره (ketabton.com ته پورته شوی)

لاندې کتابونه د شتوتگارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چې د شتوتگارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

اولسم – اناليزی ۱ (ketabton.com ته پورته شوی)

اتلسم – اناليزی ۲ (ketabton.com ته پورته شوی)

نولسم – کرښيز الجبر (ketabton.com ته پورته شوی)

شلم- د شمير پوهنې بنسټونه (ketabton.com ته پورته شوی)

يوېښتم- د فرمولونو ټولگه (ketabton.com ته پورته شوی)

دوه ويښتم – فنکشنل اناليز (ketabton.com ته پورته شوی)

دروېښتم – وکتور شميرنه (ketabton.com ته پورته شوی)

نورې ژباړې

څلروېښتم – له grundstudium.info/linearealgebra/www څخه: کرښيز الجبر (

ketabton.com ته پورته شوی)

پنځويښتم – Georg Gutenberg گڼونپوهنه يا د اعدادو تيوري (ketabton.com ته

پورته شوی)

.

شپروېښتم- د شمير پوهنې ستر کتاب دويم چاپ لومړۍ برخه: د پوره تغيراتو سره : دا کتاب

د شمير پوهنې برخې برسيره دانجنري، فزيک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او

زده کوونکو لپاره پوره گټور دی. په کتاب کې د اړتيا سره زياتونه او کونه راغلي (

ketabton.com ته پورته شوی)

اوه ویشتم- د شمیر پوهنې ستر کتاب دویمه برخه (ketabton.com ته پورته شوی)
اته ویشتم- ځمکچپوهنه (هندسه) دویم چاپ د پوره تغیراتو سره (ketabton.com ته پورته شوی)
نه ویشتم – الجبر بنسټونه دویم چاپ له تغیراتو سره (ketabton.com ته پورته شوی)
دېرشم- دېرې پوهنه یا ست تیوري (ketabton.com ته پورته شوی)
یو دېرشم – د شمیر پوهنې سم اند (منطق ریاضي) (ketabton.com ته پورته شوی)
دوه دېرشم- د یو څو شمیر پوهانو ژوندلیک (ketabton.com ته پورته شوی)
دریدېرشم – د شمیر پوهنې گډې ودې لیکنې
څلور دېرشم- داهم ژباړه ده، خو لیکونکي یې متأسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او
انتیگرال شمیرنو ته تمرینونه او اوبیوني یا حلونه یې (ketabton.com ته پورته شوی)
پنځه دېرشم – د شمیر پوهنې انگریزي پښتو او عربي + درې ډکشنري
شپږ دېرشم – د شمیر پوهنې پښتو انگریزي ډکشنري (ketabton.com ته پورته شوی)
اوه دېرشم – د شمیر پوهنې پښتو ډکشنري د شمیر پوهنیزو وییونو په پښتو روښانه ونه (ketabton.com ته پورته شوی)
اته دېرشم- د زړه له کومې (دا هغه لیکنې دي، چې ځنې یې په نړیول جالونو کې خپرې شوي دي.)

د ډاکټر ماخان مېرې شینواري.. ۹۲

نه دېرشم – د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې وبه غزیږي.
څلوېښتم- د شتوتکارت پوهنتون لکچرنوټونو څخه ، چې د شتوتکارت پوهنتون ن ج څخه خپرېږي: د گروپونو تیوري (ketabton.com ته پورته شوی)

- د بنوونځي لپاره فزیک د برینکمن لیکنه

له پنځم ټولګي څخه تر اووم ټولګي پورې ژباړل شوی (دا چي زما دویم مسلک فزیک دی، دا لیکنې ژباړم. دا هم د دې لیکوال یوه ډېره ښه لیکنه ده، چي -د شمیرپوهنې په څیر- دلته هم زیات تمرینونه د حل یا اوبیوني سره په کې راغلي او ماته زیات ګټور برېښي) او دالاندې د برینکن څخه راژباړلي

یوځلوېښتم - فزیک لومړۍ برخه (ketabton.com ته پورته شوی)

دوه ځلوېښتم - فزیک دویمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب. (ketabton.com ته پورته شوی)

درېځلوېښتم - د پوهنې وزارت له خوا چاپ د بنوونځي شمیرپوهنې کتابونو ته کتنه. دې کتاب کې د دبنوونځي کتابونو د هر کتاب یوې برخې ناسمونونو ته ګوته نیول شوي او ناسمونونه بیا سم شوي دي. (کتابتون.کوم ته پورته شوی)

څلورځلوېښتم - د فزیک کوچنۍ ویونو دکشنري (کتابتون.کوم ته پورته شوی)

پنځه ځلوېښتم - پر پیوزېشن یا اړیکو یونه. (ketabton.com ته پورته شوی)

شپږ ځلوېښتم = ژبسمون (پښتو کې ناسم راننوتې ویونه، چي سم شوي دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

اووه ځلوېښتم - پښتو ژباړا یا ګرامر ۲۰۲۰ همدا کتاب (ketabton.com ته پورته شوی)

اته ځلوېښتم - ژبسمون (که غواړئ دویم غزېدلی لیکنه) : له پخوانۍ لیکنې څخه نوی شوی او پوره غزېدلی ۲۰۲۰. (ketabton.com ته پورته شوی)

.

. د ډاکټر ماخان مېرې شینواري.. ۹۳

تازه لیکلي خو تر اوسه کتابتون ته نه دي پورته شوي او دا د ځانله لیکنو په توګه له درې کاله را په دیخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسې د نورو د ج څخه خوریري او خواره شوي دي. په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتې ویونه څېړل شوي ناسمونونو ته

گوته نیول شوي او په دلایلو روښانه شوي، چې ژبمینوالو لپاره هیې لوسته او گوته یونه اړینه ده.

نهه څلوېښتم – داسې څه له فلسفې ۲۰۲۰ (ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوسم – ژبې مري او نورې لیکنې ۲۰۲۰ (کتابتون ته پورته شوی)

یو پنځوسم- پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره.

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

درې پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې. و کتابتون ته پورته شوی

څلور پنځوسم- د نړۍ هوښیار تیاوې.

پنځه پنځوسم – د جبران خلیل غوره خبرې .

شپږ پنځوسم- ټولیز سم اند .

اوه پنځوسم: غوره ویناوې. دویمه برخه.

اته پنځوسم: د حالتونو څېړنې

نهه پنځوسم: حالتونه. د حالتونو غزولې او د ښوونځي لپاره چمتو شوې برخه.

شپېتم: ژبپوهنه یا ژبلار: همدا کتاب. دا د ما د پخوانیو لیکنو څخه راټول او یو څه ورزیاتونې د سمونونو سره.

یوشپېتم: ژبپوهنه یا ژبلار. غزېدلې دویم ځل. همدا کتاب.

دو هشیپېتم: پښتو یوه اېرگاتو ژبه ده: په پښتو کېنې د لومړي ځل لپاره، بنسټیز.

د ډاکټر ماخان مېرې شینواري.. ۹۴

دوه شپېتم: ژبپوهنه دویم ځل لیکنه او څه بدله شوې. همدا کتاب.

درې شپېتم: پښتو یوه ایرگاتو ژبه ده

څرلوېشتم: راتلونکي: پښتو ژبلاړ دريم ځل

يادونه: د دري کتابونو خوري وري ليکنې لرم، خو داسې لږ ناتوانه غوندې يم. که سره سينه مې ورته ولرودی شوه او دا مې د کتابون لخوا تاسو سره گډ کړی شوی، نو ورته خوښ به شم.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

د ډاکټر ماخان مېري شينواري ژند.. ۹۱

د ډاکټر ماخان مېري شينواري ژوند ته يوه لنډه کتنه

نوم: ماخان (په لومړي ځل يې نوم ،،ميری،، وو. د رحما بابا لیسې کې نومليکلو وروسته په ماخان باندې بدل شو).

د کورنۍ نوم: شينواری

د پلار نوم: ارواښاد نورالرحمان

د مور نوم: ارواښاده پستو بي بي

د نيکه نوم: ارواښاد حسن خان

د نيا نوم: ارواښاده صبره بي بي

د زېږېدو کال: ډاکټر ماخان شينواری د ۱۹۴۶ ز ک د سپټمبر په ۱۵ نېټه زېږېدلی دی (دا خو هغه رسمي ز ک دی. سمه نيټه يې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش ه کلونو منځ کې بايد وي، خو تره مې وايي ۱۳۲۰ ه ک دی)

د زېږېدو ځای: ننگرهار د شينواریو د هسکي مېنې ولسولې په مورگي کلي کې زېږېدلی.

د مورگي غارخلي کلي کې د لمنځتون استادانو څخه له قرانکریم تر پنجکتاب، خلاصه، مونييه، گلستان پورې، چې دا مو بيا په ښوونځي کېنې هم لوستل، لوستلي، خو بې له دې چې پوره پرې پوه شي.

کليوالي ښوونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پورې د هسکي مېنې مورگي لومړني ښوونځي، چې دی يې هم د لومړنيو زدکونکو له ډلې څخه وو.

د رحمان بابا لېسه: له لومړي او بيا له دريم تر ۱۲ ټولگي پورې له ۱۹۵۴ تر ۱۹۶۵ پورې.

دی د رحمان بابا لیسې کې له دريم تر ۱۲ ټولگي پورې د خپل ټولگي اولنمره پاتې شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون طب پوهنځي په همدې کال کې

. د ډاکټر ماخان مېرې شينواري ژند.. ۹۶

۱۹۶۶ ز ک د سپټمبر میاشت د ښوونځي برس له لارې اتریش ویانا ته تگ.

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پورې وينا اړوند مودلینگ کې د الماني يا بنه يې اتریشي ژبې او د دیارلسم ټولګي لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وينا پوهنتون کې نومليکنه، چې د پوره زیاتو ستونځو سره په ۱۹۸۹ ز ک کال کې د ډاکټرۍ په اخستلو بریالی شو (دا نو پوره ستونځې دي).

له ۱۹۸۷ ز ک تر ۱۹۸۸ ز ک د فبروري تر پای د دباندنیو چارو وزارت کې مامور.

د ۱۹۸۸ د مارچ لومړۍ نېټې څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بون جرمني کې د افغانستان جمهوریت سفارت کې د سفیر دندې د شارژد افیر (صفر نه وو) د نوم لاندې.

له هغې وروسته په جرمني کې سیاسي پناه.

د ۲۰۰۴ ز ک جون څخه د ۲۰۰۵ ز ک جنوري پورې د کابل علومو اکاډمي د پیدایښتي پوهنو په څانګه کې دنده.

له ۲۰۰۸ ز ک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ ز ک دسمبر پورې د ریاضي څانګه کې د پوهنې وزارت درسي نصاب کې دنده.

ماخان شینواري بې کاره نه دی او لږ تر لږه له ۹۷۱۹ څخه همدا د کتابونو لیکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

ماخان میري په ۱۹۷۲ کې له لري د میرمن ښاپیری سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتریش وينا ته ورغلی.

ده د میرمن ښاپیری سره په ۱۹۶۳ ز ک کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي څښتن په اتریش وينا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ ز ک دوه بچيان وبخښل، چې څانګه او اباسین نومیري. څانګه په المان کې د پوهنتون علمي همکاره وه او د حقوقو ډاکټره ده او اباسین ملي اقتصاد او ټولنیزه سایکولوژي لوستلې.

:

ډاکټر ماخان مېري شينواري ته د پوهنيزو هلو ځلو له امله ستاينليکونه:

۱ - د افغانستان کلتوري ودې ټولنه. جرمني

۲ - د افغانستان کلتوري ټولنه کولن مېشنېش. جرمني

۳-

CERTIFICATE OF PRITIATION

منډليک.

افغانیک

.Afghanic e.V

.
. .
. .
. .
. .
. .
. .

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library